

Vlaams
Parlement

ingediend op **135** (2019-2020) – Nr. 1
8 november 2019 (2019-2020)

Beleidsnota

ingediend door Zuhail Demir,
Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving,
Energie en Toerisme

Omgeving
2019-2024

Een beleidsnota geeft de grote strategische plannen van het beleid van de Vlaamse ministers weer ter uitvoering van het Regeerakkoord. De nota is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister voor een of meer beleidsvelden binnen zijn bevoegdheden en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement. In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen, daar waar nodig, ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering of het Vlaams Parlement worden voorgelegd.

1 INHOUDSTAFEL

1	INHOUDSTAFEL	3
2	INLEIDING DOOR DE MINISTER	7
3	SAMENVATTING	8
4	OMGEVINGSANALYSE	11
4.1	ALGEMEEN	11
4.1.1	Klimaatverandering	11
4.1.2	Verstedelijking	11
	druk op de (open) ruimte	11
4.1.3	Uitdagingen van het platteland en de open ruimte	12
4.1.4	Biodiversiteitsverlies en druk op ecosystemen en de diensten die ze leveren	12
4.1.5	Toenemende concurrentie grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen	12
4.1.6	Technologische ontwikkelingen bieden kansen	13
4.1.7	Nieuwe rol voor burgers en organisaties, nieuwe rol van de overheid	13
4.2	OMGEVINGSBELEID RUIMTE EN MILIEU	14
4.3	NATUUR EN BIODIVERSITEIT	15
4.4	BODEM EN ONDERGROND	16
4.5	WATER	16
4.6	LUCHT	17
4.7	AFVAL EN MATERIALEN	18
5	TRANSVERSALE, HORIZONTALE EN OVERKOEPELENDE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN	19
6	STRATEGISCH OVERKOEPELENDE OMGEVINGSDOELSTELLINGEN	20
6.1	SD 1. EEN OMGEVINGSBELEID VOOR EN MET BETROKKENHEID VAN BURGER EN MAATSCHAPPIJ, MET HET OOG OP HET VERHOGEN VAN HET MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK	20
6.2	SD 2. GEÏNTEGREERDE BEPALINGEN EN UITVOEREN VAN OMGEVINGSBELEID	20
6.2.1	OD 1. Input in (Europese) beleidsdocumenten	20
6.2.2	OD 2. Projectgedreven geïntegreerde uitvoering	20
6.2.3	OD 3. Gebiedsontwikkeling met gebiedscoalities	21
6.3	SD 3. OMGEVING IS DIGITAAL EN DATA-GEDREVEN <i>BY DEFAULT</i>	21
6.4	SD 4. ONDERBOUWD OMGEVINGSBELEID	21
6.5	SD 5. VEREENVOUDIGING VAN PROCEDURES	21
6.6	SD 6. EEN STERKE OMGEVINGSADMINISTRATIE	22
6.6.1	OD 1. Focus op kerntaken	22
6.6.2	OD 2. Vlaanderen als kennispartner	22
6.6.3	OD 3. Oprichting van een Omgevingsraad	22
6.6.4	OD 4. Een forum voor handhavers als netwerk van kennisuitwisseling	23
7	ISEI: OMGEVINGSBELEID RUIMTE EN MILIEU	24
7.1	SD 1. OMGEVING ALS KENNIS- EN EXPERTISECENTRUM	24
7.1.1	OD 1. Beleidsondersteunend omgevingsonderzoek op beleidsdomeinniveau afstemmen en versterken	24
7.2	SD 2. BRV-PROCES MET QUICK WINS	24
7.3	SD 3. BOUWSHIFT REALISEREN	25
7.3.1	OD 1. Slim ruimtegebruik op de juiste plaats	25
7.3.2	OD 2. Ondersteunende regelgeving en innovatie aanpak	26
7.3.3	OD 3. De omgevingskwaliteit geïntegreerd en innovatief verbeteren	27
7.4	SD 4. ROBUUSTE OPEN RUIMTE	27
7.4.1	OD 1. versterking van de ruggengraat van de open ruimte	27
7.4.2	OD 2. Geïntegreerde gebiedsgerichte projecten realiseren via het programma landinrichting en ruilverkaveling	29
7.4.3	OD 3. Vlaamse investeringsagenda die open ruimte doelstellingen ondersteunt	29
7.4.4	OD 4. Grondbeleid in functie van het bewaren van open ruimte	29

7.5 SD 5. EEN BOVENLOKAAL OMGEVINGSBELEID VERBONDEN MET DE SAMENLEVING.....	30
7.5.1 OD 1. Geïntegreerde gebiedsontwikkeling met gebiedscoalities.....	30
7.5.2 OD 2. Koppelen van mobiliteit en omgeving/ruimte in vervoersregio's.....	30
7.5.3 OD 3. T.OP - integrale aanpak van complexe gebieden.....	30
7.5.4 OD 4. Gebruikers als partners voor een kwaliteitsvol beheer van de leefomgeving.....	30
7.5.5 OD 5. Maatschappelijk draagvlak verzekeren door sensibilisering bevolkingslagen.....	31
7.6 SD 6. HINDER.....	31
7.7 SD 7. DUURZAAMHEIDSTRANSITIES.....	31
8 ISE THEMA-OVERSCHRIJDEND INSTRUMENTARIUM OMGEVING.....	32
8.1 SD 1. NAAR EEN SAMENHANGEND OMGEVINGSINSTRUMENTARIUM.....	32
8.1.1 OD 1. Doelgerichte deelname aan het Internationaal en Europees beleid.....	32
8.1.2 OD 2. Een coherent instrumentenpakket dat geïntegreerd wordt ingezet.....	33
8.1.3 OD 3. Bundeling van middelen die realisatie op terrein verzekeren via het BRV-fonds.....	34
8.1.4 OD 4. Financiering van het omgevingsbeleid.....	34
8.1.5 OD 5. De omgevingsvergunning vereenvoudigen.....	35
8.1.6 OD 6. Een meer geïntegreerde en maatgerichte omgevingsbesluitvorming.....	35
8.1.7 OD 7. Iedereen VIP: proactieve en oplossingsgerichte administratie.....	35
8.1.8 OD 8. Omgeving is digitaal en data-gedreven by default.....	35
8.1.9 OD 9. We herzien het instrument erkenningen.....	36
8.1.10 OD 10. Inzetten op een vereenvoudigde en kwalitatieve milieueffectrapportage.....	36
8.1.11 OD 11. Herzien en vereenvoudigen van de omgevingsreglementering.....	37
8.2 SD 2. HANDHAVING ALS SLUITSTUK VAN EEN SLAGKRACHTIG OMGEVINGSBELEID.....	37
8.2.1 OD 1. Verder bouwen aan een volwaardige omgevingshandhaving.....	38
8.2.2 OD 2. Neerzetten van een innovatieve omgevingshandhaving.....	38
8.2.3 OD 3. Versterken van een proactieve en risicogebaseerde omgevingshandhaving.....	38
8.2.4 OD 4. Inzetten op een transparante en oplossingsgerichte omgevingshandhaving.....	38
8.2.5 OD 5. Kwalitatief rapporteren over en evalueren van omgevingshandhaving.....	39
8.2.6 OD 6. Wegwerken van het historisch passief via advies van de Hoge Raad voor het handavingsuitvoering.....	39
9 ISE AFVAL EN MATERIALEN.....	40
9.1 SD 1. DEMATERIALISEREN EN HET SLUITEN VAN MATERIAALKRINGLOPEN.....	40
9.1.1 OD 1. Vlaanderen als partner en regelgever in de transitie circulaire economie.....	40
9.1.2 OD 2. Materiaalbewust bouwen en verbouwen.....	41
9.1.3 OD 3. Versterken van asbestafbouwbeleid.....	41
9.1.4 OD 4. Verzekeren van waardebehoud voor biomassa.....	42
9.1.5 OD 5. Materiaalimpact van productketens verlagen.....	42
9.1.6 OD 6. Verminderen van restafval door circulair materialenbeheer.....	43
9.1.7 OD 7. Rapportage, datamining en digitale ontsluiting ikv afval- en materialenbeleid.....	44
10 ISE BODEM EN ONDERGROND.....	45
10.1 SD 1. EEN ONDERBOUWD BODEMBELEID.....	45
10.1.1 OD 1. Naar veerkrachtige bodems in Vlaanderen.....	45
10.1.2 OD 2. Erosie maximaal voorkomen.....	45
10.2 SD 2. HERSTEL VAN BODEMDIENSTEN EN BODEMZORG.....	46
10.2.1 OD 1. Bodemkwaliteit garanderen via bodemsanering.....	46
10.2.2 OD 2. Bodemkwaliteit versterken via bodemzorg.....	46
10.2.3 OD 3. Digitale ontsluiting en kopersgarantie bij overdracht gronden.....	47
10.3 SD 3. VERSTANDIG BENUTTEN VAN DE ONDERGROND.....	47
10.3.1 OD 1. Het duurzaam omgaan met delfstoffen en bodemmateriële.....	47
10.3.2 OD 2. Kennis en duurzaam beheer van de (diepe) ondergrond en het gebruik van diepe aardwarmte.....	47
11 ISE LUCHT.....	49
11.1 SD 1. WE GAAN VOOR ZUIVERE LUCHT.....	49
11.1.1 OD 1. Versterking Vlaams beleid rond luchtkwaliteit.....	49
11.1.2 OD 2. Afvlakking van de groei van het wegverkeer.....	49
11.1.3 OD 3. Verdere vergroening van voertuigenpark.....	50
11.1.4 OD 4. Emissiefraude bij voertuigen aanpakken.....	50

11.1.5 OD 5. Lage en ultralage-emissiezones verder uitrollen in stedelijke gebieden	51
11.1.6 OD 6. Vermindering luchtverontreiniging van houtverbranding	51
11.1.7 OD 7. Emissies in de industrie en landbouw verminderen	51
11.2 SD 2. ONDERBOUWEN (LOKAAL) LUCHTBELEID VIA INNOVATIEVE MILIEUMONITORING	52
11.2.1 OD 1. Verminderen luchtverontreiniging door houtverbranding	52
11.2.2 OD 2. Verminderen luchtverontreiniging door verkeersgerichte maatregelen	52
11.2.3 OD 3. Verminderen emissies landbouw	52
11.2.4 OD 4. Kwetsbaarheidsanalyses uitvoeren en ondersteuning lokaal klimaatadaptatiebeleid ondersteunen via Klimaatportaal	52
12 ISE WATER	54
12.1 SD 1. MONITOREN OM TE WETEN	54
12.1.1 OD 1. Digitale kwantumsprong maken voor de meetnetten water	54
12.1.2 OD 2. Uitbouwen van een open standaard dataplatform	54
12.1.3 OD 3. Optimaliseren labowerking Vlaamse overheid	54
12.2 SD 2. DATA & KENNIS AANBIEDEN OM SAMEN GERICHT ACTIES TE KUNNEN NEMEN	54
12.2.1 OD 1. Opstap zetten naar een Water Data Infrastructuur (WDI) voor Vlaanderen voor multi- usergebruik	54
12.2.2 OD 2. Ondersteunen klimaatadaptatiebeleid bij lokale besturen via verdere uitbouw van het Klimaatportaal	54
12.2.3 OD 3. Grondwaterdata ontsluiten in functie van vraagstelling	55
12.3 SD 3. PLANNEN MAKEN EN UITVOEREN MET ENGAGEMENTEN VOOR GEZOND EN DUURZAAM WATERSYSTEEM	55
12.3.1 OD 1. Geïntegreerd en gebiedsgericht uitvoeren en opmaken van Stroomgebiedbeheerplannen en Maatregelenprogramma	55
12.3.2 OD 2. Klimaatadaptatie planmatig onderbouwen	56
12.3.3 OD 3. Uitvoeren van het Actieplan Droogte en Wateroverlast	56
12.3.4 OD 4. Vormgeven aan integraal waterbeleid in de landbouw	56
12.3.5 OD 5. Vormgeven aan integraal waterbeleid in de industrie	57
12.3.6 OD 6. Actualiseren watertoetskaarten	57
12.4 SD 4. NAAR EEN EFFICIËNTE EN EFFECTIEVE INZET VAN MIDDELEN IN DE WATERSECTOR	57
12.4.1 OD 1. Responsabiliseren van actoren	57
12.4.2 OD 2. Inzetten heffingen als beleidsinstrument	57
12.4.3 OD 3. Opvolgen betaalbaarheid van de waterfactuur	58
12.4.4 OD 4. Versterken toezicht op leveringszekerheid drinkwater	58
12.4.5 OD 5. Versterken van het landschap van wateroperatoren	58
12.5 SD 5. ACTIEF OP HET TERREIN OM IMPACT TE VERGROTEN	59
12.5.1 OD 1. Inzetten op gebiedsgerichte projectwerking	59
12.5.2 OD 2. Optimaliseren waterbeheer van de onbevaarbare waterlopen	59
12.5.3 OD 3. Verzekeren van een 24/7 milieu-incidentenwerking	59
12.5.4 OD 4. Onderbouwen sedimentbeleid en inzetten op slibruiming	59
12.6 SD 6. VERSTERKEN VAN DE NETWERKORGANISATIE ROND WATER	60
12.6.1 OD 1. Evolueren naar een efficiëntere governance	60
12.6.2 OD 2. Zorgen voor sluitende financiering van het waterbeleid	60
12.6.3 OD 3. Bewerkstelligen gedragsverandering	60
12.6.4 OD 4. Versterken beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek	60
12.7 SD 7. DE NUTRIËNTENVERLIEZEN VANUIT DE LAND- EN TUINBOUW NAAR HET OPPERVLAKTE- EN GRONDWATER VERDER VERMINDEREN	60
12.7.1 OD 1. Onderlinge afstemming Vlaams landbouwbeleid, MAP 6 en stroomgebiedbeheerplannen	61
12.7.2 OD 2. Heroriëntering advisering bemesting en begeleiding bij land- en tuinbouwers	61
12.7.3 OD 3. Handhaving mestbeleid versterken door efficiëntere controlemethodes en innovatie ..	61
13 ISE NATUUR EN BIODIVERSITEIT	63
13.1 SD 1. EEN NETTO TOENAME AAN NATUUR EN BOS MET HOGE KWALITEIT, OVERAL EN DICHTBIJ VOOR IEDEREEN	63
13.1.1 OD 1. Instandhoudingsdoelstellingen en Natura 2000-beleid	63
13.1.2 OD 2. Meer natuur en bos voor de aanpak van de klimaatverandering	64
13.1.3 OD 3. Natuur overal – door verweving en verbinding, door blauwgroene netwerken en ecosysteemdiensten	64
13.1.4 OD 4. Geïntegreerde gebiedsgerichte werking voor natuur en landschap	65

13.1.5 OD 5. We versterken het natuurlijke karakter van de kust.....	66
13.1.6 OD 6. Specifieke aandacht voor groen in de Vlaamse rand	66
13.2 SD 2. DOELTREFFEND SOORTENBELEID EN -BEHEER.....	67
13.3SD 3. WE MAKEN NATUUR EN NATUURBELEVING TOT EEN VERBINDEND ELEMENT IN DE SAMENLEVING.....	67
13.4SD 4. WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING EN EVALUATIE VOOR EEN DOELTREFFEND BIODIVERSITEITSBELEID.....	68
13.4.1 OD 1. Natuur en biodiversiteit als onderdeel van klimaatadaptatie- en mitigatiebeleid	69
13.4.2 OD 2. Versterken van de kennis voor een doeltreffend beheer van invasieve uitheemse soorten.....	69
13.4.3 OD 3. Kennis over de natuur in agro-ecosystemen verbreden om het beheer van de open ruimte te verbeteren.....	70
13.4.4 OD 4. Onderzoeken van natuur in de stad om de leefbaarheid te vergroten	70
13.4.5 OD 5. Natuurlijk Kapitaal.....	70
13.4.6 OD 6. Kennis om het biodiversiteitsbeleid en -beheer te optimaliseren	70
14 ISE PLATTELANDSBELEID.....	71
14.1 SD 1. EEN SPECIFIEK PLATTELANDSBELEID DE PLATTELANDSUITDAGINGEN	71
14.1.1 OD 1. Het Vlaams plattelandsbeleid is ingebed in het Europese plattelandsbeleid	71
14.1.2 OD 2. Innovatief en duurzaam ondernemerschap in een circulaire economie.....	72
14.1.3 OD 3. Leefbare en levendige dorpen, verbonden met elkaar en met het platteland.....	72
14.1.4 OD 4. Landschapskwaliteit en -onderhoud.....	72

2 INLEIDING DOOR DE MINISTER

Vlaanderen is een welvarende regio waar het aangenaam is om te leven en die alle kansen biedt om te ondernemen. Om deze welvaart te blijven garanderen maak ik werk van een onderbouwd en ambitieus omgevingsbeleid met concrete maatregelen. In het omgevingsbeleid waar ik voor sta, staat een betere leefomgeving voor de burger centraal en zorgt het voor een duurzaam kader waarin alle maatschappelijke doelstellingen kunnen gerealiseerd worden.

Dat vraagt een andere aanpak van de manier waarop wij onze kostbare ruimte vandaag benutten. Een aanpak die ik vastleg in een eerste Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

We vrijwaren maximaal de open ruimte en maken werk van een bouwshift. We realiseren slimme groei voor wonen, leven en werken door kwalitatieve verdichtingen van het bestaand ruimtebeslag. Door te investeren in alle soorten van groen in Vlaanderen versterken we onze biodiversiteit en ecosysteemdiensten, leveren we extra kansen voor natuurbeleving en verhogen we de leefbaarheid van onze steden en gemeenten.

Daarnaast versterken we het platteland als diverse omgeving om te wonen, te werken en te ontspannen door te investeren in leefbare dorpen, een kwalitatieve leef- en werk omgeving, sociale cohesie, landschap, open ruimte en klimaat.

Burgers hebben recht op een gezonde, veilige en kwaliteitsvolle leefomgeving. De basis hiervoor is natuurlijk het halen van de uitgezette milieustandaarden en normen. De omgevingskwaliteit is ook bepalend voor de kansen op behoud en herstel van onze biodiversiteit. Een brede integrerende benadering en samenspel met alle betrokken maatschappelijk actoren en bedrijven is hier noodzakelijk, in combinatie met een rechtvaardige, doch strikte handhaving waar nodig.

Ik heb, samen met mijn collega's, de ambitie om Vlaanderen koploper te maken in de circulaire samenleving. Een circulaire economie verzekert namelijk de beschikbaarheid van schaarse grondstoffen, leidt tot innovatie én vermindert ons energieverbruik en onze uitstoot, wat bijdraagt aan de realisatie van de klimaatdoelstellingen. Een circulair waterbeleid verhoogt dan weer onze weerbaarheid tegen droogte én verbetert de waterkwaliteit.

Ik streef ernaar komaf te maken met de ellenlange procedures, zodat de spade ook effectief in de grond kan. Geïntegreerde gebiedsontwikkeling is de motor voor ruimtelijke transformatie. Ik wil een bondgenoot zijn voor alle belanghebbenden. Ik wil zowel de man in de straat, de lokale besturen als het middenveld bij het beleid betrekken. Door samen aan de kar te trekken en concrete projecten en realisaties uit te werken. Een goede communicatie staat daarbij centraal. Steeds met het maatschappelijk belang voor ogen.

Ik ben mij er als geen ander van bewust dat de uitdagingen enorm groot zijn. Maar ik maak me sterk dat ze ook kansen bieden. Daarom reik ik de hand aan alle Vlamingen om te streven naar een betere leefomgeving en samen de ruimtelijke omslag in Vlaanderen te maken. Burgers en bedrijven zijn voor mij hierbij mede-eigenaars van het omgevingsbeleid.

Zuhal Demir

Vlaams minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

3 SAMENVATTING

De bevoegdheid Omgeving kenmerkt zich door maatschappelijk belangrijke, transversale opdrachten, waarbij ruimte, omgevingskwaliteit, klimaat, biodiversiteit en circulaire samenleving zeker moeten genoemd worden. Alle maatschappelijke functies vragen ruimte om te functioneren.

Het beleidsplan Ruimte Vlaanderen, met zijn beleidskaders, en de uitvoering ervan, met als speerpunt de bouwshift, wordt samen met lokale besturen en in samenwerking met maatschappelijke actoren en burgers, geconcretiseerd. We voorzien gerichte acties die deel uitmaken van de beleidskaders. Het halen van de doelstellingen inzake biodiversiteit hangt hier nauw mee samen. Door ecosysteemdiensten te betrekken in omgevingsbeslissingen, kunnen die maximaal tot hun recht komen.

Klimaat staat vandaag hoog op de agenda. De coördinerende rol zal vervuld worden ten aanzien van alle sectoren die hun bijdrage dienen te leveren in het behalen van de Vlaamse klimaatdoelstellingen en ook zullen de noodzakelijke dwarsverbanden gelegd worden binnen de eigen bevoegdheden. Vlaanderen moet de koploper worden in de circulaire samenleving, om ons natuurlijk kapitaal te behouden, klimaatverandering tegen te gaan en een gezonde, veilige en kwaliteitsvolle leefomgeving te leveren. Op die manier garanderen we tevens een duurzame toekomst voor bedrijven in Vlaanderen, creëren we duurzame werkgelegenheid en strijden we tegen sociale ongelijkheid. Circulaire economie biedt onze bedrijven kansen voor innovatie via de ontwikkeling van nieuwe ondernemingsmodellen, producten die beter recyclebaar, herbruikbaar en herstelbaar zijn, nieuwe partnerschappen onder meer voor uitwisseling van grondstoffen en energie.

In het omgevingsbeleid staat een betere leefomgeving voor de burger centraal. Tevens zorgt het omgevingsbeleid voor een duurzaam kader waarin alle maatschappelijke doelstellingen kunnen gerealiseerd worden. Dit vraagt soms moeilijke keuzes en daarom is de betrokkenheid van burger en maatschappij bij het tot stand komen en uitvoering van het beleid belangrijk. De opdrachten van het omgevingsbeleid zijn breed en hebben raakvlakken met quasi alle maatschappelijke sectoren, zowel op beleidsniveau als op niveau van concrete uitvoering van projecten en in gebieden. Vanuit een win-win benadering wordt de koppeling gemaakt tussen sectorale en omgevingsdoelstellingen. Er wordt hiervoor structureel ingezet op projectgedreven geïntegreerde uitvoering en op gebiedsontwikkeling met gebiedscoalities. Zo kan het omgevingsbeleid en het sectoraal beleid samen gerealiseerd worden en kan elke kans om de kwaliteit van onze ruimte, bodem, water en lucht, onze gezondheid en biodiversiteit te verbeteren én afval en verlies te reduceren, gegrepen worden. Zo ondersteunt het omgevingsbeleid ook het klimaatbeleid.

Het omgevingsbeleid moet wetenschappelijk onderbouwd worden met gerichte monitoring, data-integratie en beoordelingstechnieken in het kader van beleidsvoorbereiding, -evaluatie en -bijsturing. Dit wordt verzekerd door onderlinge afstemming van de onderzoeksvragen en -agenda's van het beleidsdomein Omgeving, in overleg met de Vlaamse wetenschappelijke instellingen en externe onderzoeksinstellingen, en door een bundeling en efficiënt gebruik van middelen. Tevens wordt ingezet op de wetenschappelijke onderbouwing en evaluatie voor een doeltreffend biodiversiteitsbeleid. Dit wordt uitgewerkt op vier niveaus: monitoring en evaluatie van de beleidsinstrumenten en -resultaten, de integratie van de bestaande kennis, performant beleidsgericht onderzoek en het ontwikkelen van beleids- en beheerinstrumenten voor biodiversiteit.

Robuuste natuur-, bos- en valleigebieden worden versterkt als ruggengraat voor een ruimer functioneel groenblauw netwerk en voorziet daarbij ruimte voor water, landbouw, recreatie en ontspanning. Landbouw en natuur zijn partners in de open ruimte. Het fysisch systeem en ecosysteemdiensten zijn structurerend voor de openruimtefuncties. Met een instrumentenmix wordt de verhardingstoename in de open ruimte omgebogen. Om de realisatie op het terrein budgettair te verzekeren een BRV-fonds opgezet.

Natuur biedt een oplossing voor vele noden in de samenleving. Meer en betere natuur is niet alleen nodig voor de natuur op zich - het behoud van een diversiteit aan habitats, soorten en ecosystemen - maar ook voor andere maatschappelijke doelen: de strijd tegen de klimaatverandering, het maatschappelijk welzijn, gezondheid, economie, voedselvoorziening, recreatie, veiligheid. Deze netto toename wordt gerealiseerd door in te zetten op topnatuur, door gebiedsgerichte samenwerking, door bosuitbreiding, door aankoop van gebieden en via strategische projecten samen met partners.

De uitvoering van soortenbeschermingsprogramma's op het terrein wordt verdergezet, en de coördinatie, de afstemming en opvolging hiervoor wordt verbeterd. Daarenboven moet natuur en natuurbeleving groeien tot een verbindend element in de samenleving door in te zetten op het reguliere beheer van natuurdomeinen, met bijzondere aandacht naar beleving en toegankelijkheid.

In samenwerking met de beleidsdomeinen economie en landbouw, wordt ingezet op het stimuleren van economische actoren om actief te vergroenen en op het streven naar een duurzaam en gezond voedselsysteem, waarbij de voedselketen circulair bekeken wordt.

De materialenvoetafdruk van de Vlaamse consumptie wordt verminderd met een grootteorde van 30% tegen 2030 en met 75 % tegen 2050. Dit gebeurt door minder en efficiënter gebruik van materialen en door het sluiten van kringlopen. De Vlaamse industrie is voorloper in circulaire productie tegen 2030. Hiervoor moet Vlaanderen een partner worden in de transitie naar circulaire economie. Daarnaast wordt ingezet op materiaalbewust bouwen en verbouwen, een versterking van het asbestafbouwbeleid, het verzekeren van waardebehoud voor biomassa en het verminderen van restafval door circulair materialenbeheer.

De luchtkwaliteit moet verder verbeteren, zowel voor onze gezondheid als voor de biodiversiteit. De huidige luchtkwaliteitsnormen worden altijd en overal gerespecteerd en de gezondheidsimpact ten gevolge van de blootstelling van NO₂ en PM_{2,5} wordt tegen 2030 gehalveerd. Tegelijk worden de kwetsbare ecosystemen voor vermisting en verzuring zoveel mogelijk gevrijwaard met specifiek reductiemaatregelen van NO_x, NH₃ en verzurende luchtcomponenten. Maatregelen worden geconsolideerd in het Luchtbeleidsplan 2030 en in de Programmatische Aanpak Stikstof. Ter onderbouwing van het luchtbeleid monitoren en modelleren we innovatief de luchtkwaliteit en inventariseren we de emissies. De meetdata zullen worden ingezameld en gevalideerd via een centraal dataplatform beheerd ten behoeve van het beleid en de lokale besturen. Dit moet leiden tot een systeem voor lokale besturen om hun burgers te betrekken en beleidsmaatregelen voor een gezonde lucht op te volgen.

Vlaanderen moet voldoen aan de Europese en internationale normen en doelstellingen voor water. Via het waterbeleid, het mestbeleid en het erosiebeleid verminderen we hiertoe op geïntegreerde wijze de nutriëntenverliezen vanuit de land- en tuinbouw. Ter onderbouwing van het waterbeleid monitoren we de waterkwaliteit en de waterkwantiteit van oppervlakte- en grondwater met als doel voor de huidige en toekomstige generaties in Vlaanderen proper, aantrekkelijk en voldoende

water te waarborgen. De ingezamelde waterdata rond waterkwaliteit en -kwantiteit worden aangevuld met kennis, duiding en evaluatie en verspreid via een performant en klantvriendelijk portaal als eerste opstap richting een centraal milieuportaal. Innovatieve technieken voor de ontwikkeling van modellen voor de intra- en extrapolatie van meetresultaten en de onderbouwing van het waterbeleid krijgen de volle aandacht. We zetten in op actieve kennisdeling tussen de betrokken actoren. In Vlaanderen zijn heel wat instanties actief inzake het waterbeleid en -beheer. Deze versnippering is suboptimaal. Bovendien zijn er om de Europese doelstellingen te behalen extra inspanningen vereist. We zetten in op een efficiënte governance en beleidsvoorbereiding gericht op het zetten van verdere stappen richting een gezond en duurzaam watersysteem. Via toezicht en regulering op de integrale waterketen bewaken en bewerkstelligen we een efficiënte en effectieve inzet van middelen. Via de inzet van gepaste instrumenten responsabiliseren we de verschillende spelers binnen de waterketen. De betaalbaarheid van de integrale waterfactuur blijft een belangrijk aandachtspunt. De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid verruimt van een ambtelijk overlegforum naar een partner-netwerk met alle betrokken actoren en stakeholders. Vanuit de watersysteembenadering is het CIW tevens het forum voor het circulair waterbeleid.

Naar analogie met het Vlaams stedenbeleid, heeft het Vlaamse platteland nood aan een specifiek en zichtbaar beleid zodat het kan voldoen aan specifieke uitdagingen. De uitdagingen van het platteland zijn interbestuurlijk en interdisciplinair. Het platteland wordt versterkt als diverse omgeving om te wonen, werken en ontspannen door te investeren in het landschap en open ruimte, een leefbare leef- en werkomgeving, klimaat, mobiliteit, leefbare dorpen, sociale cohesie en innovatie. Kennisontwikkeling en ervaringsuitwisseling tussen de beleidsmakers en andere actoren kunnen een antwoord bieden op de specifieke uitdagingen van het platteland. De principes uit de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen het Europees landbouw- en plattelandsontwikkelingsbeleid en de duurzaamheidsdoelstellingen van de VN zijn een leidraad voor een specifiek plattelandsbeleid. Hiermee draagt dit beleid bij aan de operationalisering van deze beleidsplannen.

Er wordt verder geïnvesteerd in het vereenvoudigen, verbeteren en versnellen van procedures inzake omgevingsbesluitvorming, op basis van een efficiënt instrumentarium dat flexibel, toekomstbestendig en robuust is tegenover beroepsprocedures. Om dit omgevingsinstrumentarium te optimaliseren wordt er werk gemaakt van een doelgerichte deelname aan en opvolging van het Internationaal en Europees beleid. Daarnaast wordt het instrumentendecreet effectief uitgerold, typevoorschriften vereenvoudigd, regelluwe zones gedefinieerd, leegstaande en/of verwaarloosde bedrijfsruimtes geëvalueerd en het palet aan grond- en watergebonden omgevingsinstrumenten op elkaar afgestemd. De instrumentenmix wordt verder aangescherpt door meer geïntegreerd kader voor maatgerichte omgevingsbesluitvorming, een gemoderniseerde en kwalitatieve milieueffectrapportage, een vernieuwd instrument voor erkenningen, het vereenvoudigen van de omgevingsreglementering en een oplossingsgerichte administratie. Handhaving vormt hierbij het sluitstuk voor een slagkrachtig omgevingsbeleid.

Omgeving wordt digitaal beheerd en de klassieke dossiers transformeren naar veel efficiëntere datagedreven informatiestromen. Het combineren van de juiste en volledige data is essentieel om de doelstellingen van een kwalitatieve omgeving, een circulaire samenleving, een multimodale en duurzame mobiliteit, klimaatadaptatie, enz. te realiseren.

4 OMGEVINGSANALYSE

4.1 ALGEMEEN

Onze leefomgeving verandert snel. In deze context tekenen zich een aantal zichtbare en op elkaar inwerkende veranderingsprocessen af met een brede reikwijdte en met verstreckende gevolgen voor omgeving en natuur. Dit zijn

- Klimaatverandering
- Verstedelijking
- de druk op de (open) ruimte
- Uitdagingen voor het platteland en de open ruimte
- Verlies van biodiversiteit en verhoogde druk op ecosystemen
- Toenemende concurrentie om grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen
- Technologische ontwikkelingen
- Nieuwe rollen burgers, organisaties en overheid

De hieronder geschetste ontwikkelingen spelen niet alleen op de lange termijn. De maatschappelijke uitdagingen die hiermee verbonden zijn, vragen ook tijdens maar zullen ook tijdens deze legislatuurperiode reeds een antwoord.

4.1.1 Klimaatverandering

De klimaatverandering manifesteert zich duidelijk sinds het midden van de 20ste eeuw door een wereldwijde opwarming. De voorbije decennia is deze bovendien ook steeds meer gaan uiten in onder andere een toename van extreme weerfenomenen en een stijging van de zeespiegel. De effecten van klimaatverandering zijn intussen ook waarneembaar in Vlaanderen en zullen zich de komende decennia verder manifesteren. Mee door de geografie en de verstedelijking van Vlaanderen is onze regio kwetsbaar voor de vele gevolgen ervan.

Vlaanderen werkt volop aan haar eigen omslag naar een klimaatneutrale samenleving met duurzame economische groei en een realistisch transitiepad voor zijn burgers. We streven naar een vermindering van minstens 80% van de uitstoot van broeikasgassen in Vlaanderen tegen 2050, met de ambitie om te evolueren naar volledige klimaatneutraliteit. Tegelijk moet Vlaanderen adaptatiemaatregelen nemen om de verwachte effecten van de klimaatverandering te milderen.

4.1.2 Verstedelijking

druk op de (open) ruimte

De aanspraken op de fysieke ruimte nemen wereldwijd toe o.a. door de bevolkingsgroei en economische ontwikkeling.

Bevolkingstoename, in combinatie met de zich doorzettende trend van kleinere (kern)gezinnen, gaat gepaard met een toenemende en gewijzigde vraag naar ruimte voor wonen, economische activiteit, mobiliteit en infrastructuur. De uitdaging om bewoning, landbouw, industrie, transport, natuur en landschap met elkaar in balans te brengen, wordt groter, en de druk op de open ruimte is hierdoor hoog. Het bereiken en het herstellen van dit evenwicht is eveneens een uitdaging in Vlaanderen dat gekenmerkt wordt door een hoog en versnipperd ruimtebeslag.

Vlaanderen zal een antwoord moeten bieden op de maatschappelijke ruimtevragen, op een betere benutting van het bestaand ruimtebeslag en de geleidelijke afbouw van het bijkomend ruimtebeslag.

4.1.3 Uitdagingen van het platteland en de open ruimte

Er zijn specifieke uitdagingen voor de open ruimte. De druk op de biodiversiteit is groot: versnippering, ruimtegebruik en ruimtebeslag, pesticidengebruik, stikstofdepositie en klimaatverandering. Effecten van de klimaatwijziging zoals droogte, overstromingen en neerslagpieken zijn merkbaar in de rurale gebieden. Tegelijk wordt bij de klimaatadaptatiemaatregelen gerekend op de veerkracht van de open ruimte om de klimaatimpact te milderen.

Toegang tot grond en een optimaal grondgebruik worden alsmaar belangrijker voor de landbouw. De afgelopen decennia zijn er steeds meer gebruikers van de open ruimte gekomen, ieder met hun eigen ruimtevraag. Hun onderlinge concurrentie bemoeilijkt de toegang tot grond. Tegelijk is er onder de bevolking steeds meer aandacht voor een circulaire economie en lokale voedselproductie. De initiatieven rond lokale voedselvoorziening zijn in de voorbije tien jaar sterk toegenomen.

Er is een groeiende appreciatie voor de open ruimte en het besef dat de open ruimte robuust en multifunctioneel ingericht moet worden om verschillende functies zoals voedselvoorziening, waterberging, klimaatmitigatie en -adaptatie, biodiversiteit, mobiliteit en recreatie, duurzaam te combineren.

De ontwikkeling van dorpen in de komende jaren kan niet los gezien worden van het ruimtelijk ontwikkelingsperspectief dat deze kernen hebben. Dit perspectief wordt mee bepaald op basis van knooppuntwaarde en de nabijheid van voorzieningen, en vraagt een aangepast woon- en zorgbeleid met aandacht voor mobiliteit en bereikbaarheid, voorzieningen, sociaal contact, armoedebestrijding, ...

4.1.4 Biodiversiteitsverlies en druk op ecosystemen en de diensten die ze leveren

Ecosystemen staan wereldwijd onder druk. Het verdwijnen van leefgebieden, de overexploitatie van het natuurlijk kapitaal, milieuverontreiniging, klimaatverandering en de introductie van invasieve soorten leiden tot de afname van biodiversiteit. Volgens het Intergouvernementeel Platform voor Biodiversiteit en Ecosysteemdiensten (IPBES), zullen deze mondiale trends zich verder manifesteren door de toenemende vraag naar voedsel, ruimte, energie en grondstoffen als gevolg van de bevolkingsgroei. Het aandeel van klimaatverandering als drukfactor neemt fors toe en wordt waarschijnlijk de belangrijkste oorzaak van het biodiversiteitsverlies op wereldvlak.

De druk op ecosystemen uit zich niet enkel in een daling van de biodiversiteit maar ook in een vermindering van de diensten die deze systemen leveren voor de samenleving. In Vlaanderen staan op dit vlak onder andere de waterbevoorrading, de duurzame voedselvoorziening en de regulatie van het overstromingsrisico en van het klimaat onder druk. De realisatie van de doelstellingen van de Europese biodiversiteitsstrategie, die een stopzetting van het biodiversiteitsverlies en een herstel van de ecosystemen beoogt, blijft een uitdaging voor het Vlaamse omgevingsbeleid.

4.1.5 Toenemende concurrentie grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen

Meer mensen in de wereld die meer consumeren en meer bedrijven die produceren zorgen voor een sterk verhoogde druk op grondstoffen, land, water, voedsel en energie. De productie en het

beheer ervan en de toegang tot (natuurlijke) hulpbronnen vormen op wereldschaal in toenemende mate een voedingsbodem voor geopolitieke, sociale en economische concurrentie en instabiliteit. De prijzen voor energie en grondstoffen zijn onderhevig aan sterke schommelingen als gevolg van economische en politieke factoren.

Economieën zoals de Vlaamse, die sterk afhankelijk zijn van de import van grondstoffen aan redelijke prijzen, kunnen hierdoor getroffen worden. De impact van deze trend zal afhangen van de mate waarin het gebruik van grondstoffen, materialen, water, energie,... efficiënter wordt gemaakt.

De huidige gangbare lineaire economie (maken – gebruiken - afdanken) verbruikt hulpbronnen immers in grote hoeveelheden en veelal op een inefficiënte manier. Hierdoor vermindert de waarde van deze hulpbronnen, gaat het natuurlijk kapitaal op grote schaal verloren en leidt het tot vervuiling en een versnelde klimaatverandering. De vergroening van de economie en een verdere transitie naar een circulaire economie blijven dan ook uitdagingen voor de komende decennia. De circulaire economie is gericht op het langer in de keten houden van materialen, energie, bodem, ... en het zoveel mogelijk voorkomen van afval en schadelijke emissies. Schattingen van de economische baten van circulaire economie voor Vlaanderen wijzen op besparingen op de materiaalkost van 2% tot 3,5% van het Vlaams BBP en de creatie van bijkomende jobs voor alle opleidingsniveaus en dat in de gehele keten.

4.1.6 Technologische ontwikkelingen bieden kansen

Technologische innovaties zullen de wereld sterk veranderen. Deze sijpelen bovendien overal door en laten zich sterk voelen in ons dagelijks leven: hoe we werken, hoe we leven, hoe we communiceren en hoe we consumeren. Hoe die veranderingen er precies zullen uit zien is echter moeilijk te voorspellen. Op het gebied van digitale media, artificiële intelligentie, biotechnologie, nanotechnologie en robotica lijken de verwachte innovaties het meest ingrijpend. Deze technologieën kunnen het leven van de burgers, het bedrijfsleven en de wereldeconomie in veel dimensies grondig veranderen. Ze hebben het potentieel om de levenskwaliteit, de gezondheid en de omgeving te verbeteren. Nieuwe technologieën kunnen het consumentengedrag wijzigen en kunnen mee oplossingen bieden op vlak van schaarste van hulpbronnen en klimaatverandering.

Maar tegelijk leiden een aantal nieuwe technologieën juist tot nieuwe vraagstukken. Het aantal nieuwe (chemische) stoffen dat op de markt gebracht worden neemt in snel tempo toe. Van bijzonder belang zijn hierbij de persistente, bio-accumulerende en toxische stoffen die lange tijd in het milieu aanwezig blijven en aldus een bedreiging vormen voor ecosystemen en de menselijke gezondheid. Daarnaast winnen ook nieuwere gezondheidsbedreigingen aan belang, denken we bijvoorbeeld aan micro-plastics, nanopartikels maar ook aan vervangstoffen die alsmaar meer op de markt komen. Vaak zijn de ecologische en humane risico's verbonden aan deze nieuwe stoffen nog onduidelijk. Daarom is er nood aan meer wetenschappelijk onderzoek, duidelijke beleidskeuzes (ook op internationaal/Europees niveau) en de toepassing van het voorzorgsprincipe.

4.1.7 Nieuwe rol voor burgers en organisaties, nieuwe rol van de overheid.

Moderne technologie zorgt ook voor innovatie op het vlak van 'democratisering' van kennis en expertise. Informatie is tegenwoordig toegankelijker dan ooit tevoren. Deze radicaal nieuwe toegankelijkheid van informatie staat toe dat (groepen van) burgers zich ontwikkelen tot experts, naast de meer traditionele kenniscentra. We zien ook tal van nieuwe vormen van participatie

opduiken. Deze ruimere toegang tot informatie betekent ook dat het belang van correcte informatie nog toeneemt.

Voor overheden is deze vraag naar meer participatie een opportuniteit om tot betere processen en beslissingen te komen. Overheden zijn voor hun functioneren ook in sterke mate afhankelijk van andere actoren in het netwerk waarin ze actief zijn.

4.2 OMGEVINGSBELEID RUIMTE EN MILIEU

De kwaliteit van onze omgeving wordt bepaald door een combinatie van factoren waaronder milieukwaliteit, het aanbod aan bereikbare groene ruimte, de aanwezigheid van voorzieningen, enzovoort. Uit het Schriftelijk Leefomgevingsonderzoek van 2018 blijkt dat de tevredenheid van de Vlaming over de leefkwaliteit in zijn buurt gestegen is sinds het begin van de peilingen in 2001. In een rustige, groene buurt wonen is zeer belangrijk voor de Vlaming. Te druk verkeer is veruit de meest vermelde reden waarom men vrienden en kennissen niet zou aanraden om in de buurt te komen wonen.

De beschikbaarheid, nabijheid en bereikbaarheid van voorzieningen en van groen bepalen mee de leefkwaliteit van een plek. Dankzij een dicht netwerk van voorzieningen, scoren we bijna overal in Vlaanderen erg goed op gebied van voorzieningen in vergelijking met de andere Europese landen.

- Bijna driekwart van de Vlamingen heeft een mix van basisvoorzieningen op wandel- of fietsafstand.
- 21% van de Vlaamse oppervlakte beschikt over groen in de omgeving, doch 50% van de Vlamingen woont niet binnen de richtafstanden voor toegang tot verschillende groentypes.
- Als landbouwgronden (akker en weiland) meegeteld worden als 'groene ruimte', dan heeft 79% van de Vlamingen toegang. Onze open ruimte, gedomineerd door akkers en weilanden, is immers voor velen goed bereikbaar.

Vlaanderen wordt gekenmerkt door een hoog ruimtebeslag¹. Nagenoeg de helft van dit ruimtebeslag bestaat uit verharding²:

- In 2016 was 33% van het grondgebied ingenomen door onder meer huisvesting, industriële en commerciële doeleinden, transportinfrastructuur of recreatieve doeleinden.
- Dit ruimtebeslag nam in de periode 2013-2016 met gemiddeld 6,4 ha per dag toe.
- Het ruimtebeslag is bovendien zeer verspreid over het Vlaams grondgebied. Wonen en economische activiteiten komen nagenoeg overal in Vlaanderen voor. Overal is er veel bebouwing, ook in landelijk gebied.
- 69% van de gebouwen bevindt zich in 'kernen', de rest manifesteert zich als 'lintbebouwing' (25%) of als 'verspreide bebouwing' (6%). Daartegenover staat dat 68,5% van de oppervlakte van Vlaanderen open ruimte is. Onze open ruimte is ook sterk gefragmenteerd.

¹ Het ruimtebeslag bestaat uit de ruimte, ingenomen door onze nederzettingen, dus door huisvesting, industriële en commerciële doeleinden, transportinfrastructuur, recreatieve doeleinden, serres etc. Parken en tuinen maken hier ook deel van uit. Dit stemt overeen met de Europees gehanteerde definitie van 'settlement area'. Naast bebouwing of verharding bevat het ruimtebeslag dus bijvoorbeeld ook tuinen bij woningen, buurtparken, voetbalvelden en dergelijke.

² www.omgevingvlaanderen.be

In vergelijking met andere Europese landen heeft Vlaanderen een hoge bevolkingsdichtheid (487 inw/km² in 2019), maar we wonen aan lage dichtheden.

- 40% van de bevolking woont in verstedelijkt gebied, de rest woont in randstedelijk en landelijk gebied.
- ruim 24% en stijgend, van de bevolking woont in een appartement, de meerderheid in open, halfopen of gesloten bebouwing.

De ruimtelijke versnippering van het gebouwenbestand, het hoge aandeel open bebouwingen en de vaak lage isolatiegraad te wijten aan het verouderd patrimonium resulteert in hoge warmtevraag voor wonen en een hoog gebruik van materialen.

Economische activiteiten zijn overal in Vlaanderen aanwezig, doch voor nagenoeg alle sectoren vinden we het grootste aandeel tewerkstelling terug in verstedelijkt gebied. 75% van de tewerkstelling bevindt zich ook buiten de bedrijventerreinen. Terwijl kleinere ondernemingen sterk verweven zitten binnen het woonweefsel en binnen het agrarisch gebied, situeren grote bedrijven zich vooral op de bedrijventerreinen.

Los van het effectief ruimtegebruik heeft Vlaanderen nog een aanbod bestemde ruimte voor harde functies zoals wonen en industrie. Vanuit de verwachte demografische evoluties en veranderende economische factoren blijft er een aanhoudende ruimtevraag. Hierbij is er een zichtbare trend van verhoging van het ruimtelijk rendement binnen bestaand ruimtebeslag: kleinere kavels, toenemend aandeel vergunningen voor renovaties.

4.3 NATUUR EN BIODIVERSITEIT

Verschillende studies wijzen wereldwijd op de sterke achteruitgang van soorten, biodiversiteit en ecosysteemdiensten. Ook Vlaanderen ontsnapt niet aan deze trend.

Hoewel de toestand van 20 van 44 onderzochte Natura 2000-habitattypen verbeterd is sinds 2007, hebben slechts 3 habitattypen een regionaal gunstige toestand. De toestand voor alle andere habitattypen blijft zeer ongunstig. Van de 69 habitatrictlijnsoorten die we in Vlaanderen opvolgen, scoort meer dan de helft een matig ongunstige tot zeer ongunstige staat van instandhouding. Tegen 2050 moet elke Europees beschermde plant of dier, en hun leefgebied, in een gunstige staat van instandhouding gebracht zijn.

Dit verlies aan biodiversiteit en van de daarmee samenhangende ecosysteemdiensten heeft belangrijke maatschappelijke en economische gevolgen. Biodiversiteit zorgt immers voor voedsel, zuiver water, schone lucht, beschutting, verzacht natuurrampen en draagt bij aan de regulering van het klimaat. Ontregelde ecosystemen maken ons kwetsbaarder voor de gevolgen van klimaatverandering. Bos en natuur spelen een belangrijke rol in de mildering van klimaateffecten, bijvoorbeeld door het afkoelen van de omgevingstemperatuur en door de opslag van koolstof.

Het aantal uitheemse soorten in Vlaanderen neemt toe. Wanneer deze uitheemse soorten invasief worden, kunnen ze een ernstige impact hebben op de biodiversiteit en zo ook op de landbouw, de economie en de volksgezondheid. Sinds 1 januari 2015 legt een Europese verordening (nr. 1143/2014) Vlaanderen een aantal nieuwe regels op voor het tegenhouden van nieuwe introducties en het beheer van gevestigde invasieve exoten. Van de 49 invasieve soorten op de lijst van de EU-verordening, zijn er al 37 opgemerkt in Vlaanderen. Het aantal uitheemse soorten neemt toe door handel en klimaatverandering.

In vergelijking met andere Europese landen is Vlaanderen één van de minst beboste regio's van Europa. De oppervlakte aan gebieden onder effectief natuurbeheer is sinds 2011 met meer dan 20.000 ha gestegen en bedroeg eind 2018 89.202 ha.

4.4 BODEM EN ONDERGROND

Door de afdichting van bodems of het plaatsen van verhardingen die de bodem tot op zekere hoogte ondoordringbaar maken, kunnen de functies van de bodem niet of onvoldoende vervuld worden. Op basis van gegevens van 2015 wordt geschat dat 16% van de totale oppervlakte in Vlaanderen afgedekt of verhard is. Deze afdekking bestaat vooral uit gebouwen, wegen en parkeerterreinen.

In Vlaanderen zijn naar schatting 85 000 risicogronden, gronden waar activiteiten werden of worden uitgevoerd die mogelijk bodemverontreiniging kunnen veroorzaken. Begin 2019 was hiervan 49% onderzocht. Ramingen geven aan dat van de 85.000 te onderzoeken risicogronden er tussen de 11.000 à 12.500 gesaneerd dienen te worden. De bodemsaneringswerken zijn inmiddels gestart op 5.010 gronden en op 3.913 gronden hiervan zijn de bodemsaneringswerken afgelopen. Voor de komende achttien jaar is echter een versnelling nodig. Tegen 2028 moeten immers decretaal alle oriënterende bodemonderzoeken zijn uitgevoerd en tegen eind 2036 de nodige saneringen minstens zijn opgestart. Er is nood aan meer circulair landgebruik in Vlaanderen door meer herontwikkeling van verontreinigde oude bedrijfslocaties en stortplaatsen.

Het gewogen gemiddelde nitraatresidu in 2018 op landbouwbodems bedroeg 89 kg nitraatstikstof per hectare en schommelt afhankelijk van het nutriëntenbeheer op landbouwbedrijven en de weersomstandigheden. Deze nitraatresidu's moeten nog sterk dalen om de waterkwaliteitsdoelen te halen.

Meer dan 85% van de Vlaamse landbouwbodems heeft een fosforinhoud (P) boven de milieukundige streefwaarde van 16 mg P/100 g luchtdroge grond. Het verder uitmijnen van P uit de bodem door meer P af te voeren via de gewassen dan P aan te brengen uit bemesting, kan op heel lange termijn zorgen voor een daling van de P toestand in de bodem en zo de verliezen vanuit landbouw naar het water te verminderen. Ondanks het gebruik van veel dierlijke mest in Vlaanderen, daalt het koolstofgehalte van onze landbouwbodems en kent ook het pH-gehalte een ongunstig dalende trend.

De Vlaamse ondergrond is rijk aan minerale grondstoffen zoals klei, leem, zand en grind. De inzet van Vlaamse primaire grondstoffen is tussen 2013 en 2015 met 11% afgenomen.

4.5 WATER

We hebben de afgelopen jaren sterk ingezet op waterzuivering; zo is de zuiveringsgraad stelselmatig toegenomen van iets meer dan 20% begin jaren '90 naar 84% in 2018. De snelheid waarmee de zuiveringsgraad stijgt, neemt de laatste jaren echter af. Het zijn namelijk hoe langer hoe meer kleinere en meer afgelegen woonkernen die nog op de openbare waterzuiveringsinfrastructuur moeten worden aangesloten.

De zomers van 2017, 2018 en 2019 werden gekenmerkt door lage neerslaghoeveelheden en hoge temperaturen. Hoge temperaturen leidden tot hoge verdamping en in combinatie met lage neerslaghoeveelheden tot hoge neerslagtekorten. Het gevolg daarvan waren lage waterstanden, zowel in oppervlaktewater als grondwater. Dit leidde enerzijds tot watertekort vooral voor de scheepvaart en de landbouw, en anderzijds tot waterkwaliteitsproblemen (bijvoorbeeld verzilting,

bloei van blauwalgen). Tal van maatregelen moesten genomen worden: captatieverbod, sproeiverbod, gegroepeerd schutten op kanalen, pompen om schutverliezen te beperken, verbod op leidingwatergebruik voor bepaalde toepassingen, recreatieverbod ... Naar verwachting zullen de kansen op ernstig watertekort stijgen als gevolg van de klimaatverandering.

In het verleden had Vlaanderen al meermaals te kampen met problematische overstromingen (bijvoorbeeld november 2010). In Vlaanderen ligt 2,35% in overstroombaar gebied met grote kans (grootteorde eens per tien jaar) en 4,21% in overstroombaar gebied met middelgrote kans (grootteorde eens per 100 jaar). Meer dan 67.000 inwoners wonen binnen het overstroombare gebied van middelgrote kans en ongeveer 10.000 binnen het overstromingsgebied met grote kans. Het hoog-impactscenario toont dat de kans op overstromingen in Vlaanderen tegen 2100 kan stijgen met een factor 5-10.

Wateroverlast en watertekort illustreren dat onze watersystemen kwantitatief nog niet voldoende in balans zijn, een probleem dat door klimaatverandering nog versterkt wordt.

Hoewel de geleverde inspanningen inzake waterkwaliteit tot merkbare verbeteringen hebben geleid, blijft de doelafstand nog steeds groot. Zo blijft fosfor in oppervlaktewater een grote uitdaging. In 2018 voldeed slechts 8 % van de Vlaamse waterlichamen aan de norm voor fosfor. Voor zuurstof (63%) en voor nitraat (65%) liggen die percentages merkkelijk hoger, maar ook hier worden de normen dus lang niet overal gehaald. In landbouwgebied zijn de nitraatconcentraties de laatste jaren verslechterd. In het winterjaar 2018–2019 liep het aandeel meetpunten waar de drempelwaarde in oppervlaktewater minstens éénmaal werd overschreden op tot 38% (doelstelling MAP5 bedroeg 5% tegen eind 2018). Het overschrijdingspercentage in grondwater schommelt de laatste jaren rond 34 %. Op 60% van het landbouwareaal voldoet het nutriëntenbeheer nog niet om de doelen voor nitraatconcentratie in het oppervlakte- en/of grondwater te halen. Uit controles blijkt dat de inbreukpercentages op vele facetten van het nutriëntenbeheer op landbouwbedrijven hoog blijven, maar controles lonen ook naar gedragswijziging. Verdere innovaties in en kennisverspreiding van de goede landbouwpraktijk zijn noodzakelijk.

Ook de concentraties van een aantal gevaarlijke stoffen (bijvoorbeeld pesticiden, zware metalen) liggen nog regelmatig te hoog in de waterkolom, de waterbodem en/of het grondwater. Bovendien heeft het merendeel van de oppervlaktewaterlichamen een matige of ontoereikende hydromorfologische kwaliteit (meandering, oeverstructuur, ...). De combinatie van onvoldoende fysisch-chemische en hydromorfologische kwaliteit maakt dat bijna geen enkel waterlichaam een goede ecologische toestand heeft.

4.6 LUCHT

Voor de meeste stoffen is er een duidelijke daling van de concentraties ten opzichte van een tiental jaar geleden. Vlaanderen haalt in 2018 de meeste Europese doelstellingen voor luchtkwaliteit. Voor een aantal stoffen is dit nog niet het geval:

- de stikstofdioxiden overschreden de Europese jaargrenswaarde op 2 meetplaatsen in Gent en op 7 in Antwerpen. Ook op andere Vlaamse locaties met veel verkeer is dit het geval,
- de warme zomer zorgde voor heel wat overschrijdingen van de ozondoelstellingen,
- de alarmdrempel voor zwaveldioxide werd overschreden op 1 meetplaats,
- arseen was te hoog nabij 1 metaalbedrijf.

De bron van deze stoffen is in hoofdzaak het (weg)verkeer. Dit is de voornaamste bron van stikstofoxiden, en de tweede grootste bron van fijn stof. Huishoudelijke verwarming (meer bepaald de verbranding van hout in open haarden en kachels) is eveneens een belangrijke bron van luchtverontreiniging, voornamelijk van fijn stof (PM_{2,5}). De uitstoot van ammoniak is vooral toe te schrijven aan de veehouderij.

De uitstoot van luchtverontreinigende stoffen heeft ook gevolgen voor natuurlijke ecosystemen zoals bos, grasland en heide. De verzurende en vermestende depositie is gedaald ten opzichte van 2000 maar blijft hoog; in 2018 werd in 83 % van de oppervlakte natuur de kritische last voor vermeting overschreden.

4.7 AFVAL EN MATERIELEN

Het verbruik van grondstoffen in Vlaanderen (de materialenvoetafdruk, ook wel: Raw Material Consumption) is een belangrijke indicator voor de duurzaamheid van het gebruik van grondstoffen. Een duurzaam verbruik wordt geschat op 7 ton/capita. De materialenvoetafdruk van de Vlaamse consumptie bedraagt 19 ton/capita. Bovendien steeg deze sneller dan het BBP over de periode 2002-2015. Het verbruik van grondstoffen is deels gekoppeld aan de economische groei. Voor de afvalproductie zien we een andere trend, namelijk een ontkoppeling van de economische groei:

- De hoeveelheid primair bedrijfsafval, exclusief bouw- en sloopafval, slib van waterzuivering en verontreinigde grond, vertoonde een dalende trend tussen 2004 en 2009 (-16%), gevolgd door een stabilisatie tussen 2009 en 2016.
- De totale hoeveelheid huishoudelijk afval bleef vrij stabiel tussen 2000 en 2008, maar vertoont sindsdien een overwegend dalende trend. Tussen 2013 en 2017 was er een globale afname van 8%; dit betekent een afname van 10% per inwoner.

Een groot deel van het geproduceerde afval krijgt een nieuwe bestemming.

- Van de primaire bedrijfsafvalstoffen en secundaire grondstoffen ging in 2016 ruw geschat 77% naar materiaalrecuperatie.
- Voor het huishoudelijk afval ging 66% naar materiaalrecuperatie in 2017.

In 2015 bestond 58% van de inzet van minerale grondstoffen in Vlaanderen uit gerecycleerde alternatieven voor primaire materialen. Toch is er nog veel potentieel om de hoeveelheid restafval verder te verminderen.

- De hoeveelheid restafval van bedrijven (gemengd bedrijfsafval) bleef vrij constant tussen 2007 en 2016. Uit een steekproef in 2017 bleek dat meer dan de helft van het gemengd bedrijfsafval kon gerecycleerd worden.
- De hoeveelheid restafval van huishoudens is geleidelijk afgenomen tot 146 kg per inwoner in 2017, maar de selectieve inzamelgraad stagneert en een sorteeraanlyse uit 2013-2014 toonde dat ruim de helft van het huisvuil bestond uit recycleerbaar of composteerbaar afval.

Dit jaar werd gestart met de uitrol van de P+MD-inzameling en met de meer uitgebreide sortering van het ingezamelde verpakkingsafval; hierdoor zal een duidelijke daling gerealiseerd worden van het restafval en wordt meer materiaal gerecycleerd als grondstoffen.

5 TRANSVERSALE, HORIZONTALE EN OVERKOEPELENDE STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

Omgevingsbeleid in co-creatie met de samenleving

Mijn bevoegdheid Omgeving kenmerkt zich door maatschappelijk belangrijke, transversale opdrachten. Hier plaats ik alleszins mijn bevoegdheden inzake **ruimte, omgevingskwaliteit, klimaat, biodiversiteit en circulaire samenleving**.

Ik neem hierin mijn eigen verantwoordelijkheid, vervul een coördinerende en sturende rol ten aanzien van de beleidsvelden binnen het beleidsdomein Omgeving, sectoren, maatschappelijke actoren en burgers, en – samen met mijn collega's – andere beleidsdomeinen, die allen mee verantwoordelijk zijn voor de realisatie van het omgevingsbeleid en het behalen van de doelstellingen. Binnen mijn eigen bevoegdheden maak ik van een transversale en integrerende benadering een absoluut speerpunt.

Alle maatschappelijke functies vragen **ruimte** om te functioneren. Het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen met zijn beleidskaders en de uitvoering ervan, de bouwshift, zal ik samen met de lokale besturen en in samenwerking met maatschappelijke actoren en burgers, concretiseren. Gerichte acties maken deel uit van de beleidskaders. Het halen van doelstellingen inzake **biodiversiteit** en ecosystemen hangt hier nauw mee samen. Bovendien groeien het inzicht en het bewustzijn dat biodiversiteit ook gaat om de toekomst van de mens, waarvoor het in stand houden en versterken van de biodiversiteit noodzakelijke voorwaarden zijn. Tevens kunnen de ecosysteemdiensten die hieraan gekoppeld zijn, maximaal tot hun recht komen. Dit vraagt een andere kijk op de manier waarop wij onze schaarse ruimte vandaag aanwenden voor de verschillende maatschappelijke doelen.

Burgers hebben recht op een **gezonde, veilige en kwaliteitsvolle leefomgeving**. De basis hiervoor is natuurlijk het halen van de uitgezette milieustandaarden en normen. De omgevingskwaliteit is ook bepalend voor de kansen op behoud en herstel van onze biodiversiteit. Een brede integrerende benadering en samenspel met alle betrokken maatschappelijk actoren en bedrijven is hier noodzakelijk.

Klimaat staat vandaag hoog op de agenda. Ik zal mijn coördinerende rol vervullen ten aanzien van alle sectoren die hun bijdrage dienen te leveren in het behalen van de Vlaamse klimaatdoelstellingen en zal de noodzakelijke dwarsverbanden leggen binnen mijn bevoegdheden. Meer dan 60% van onze broeikasgasuitstoot komt door de ontginning, de productie, het transport en de consumptie van grondstoffen, producten, voedsel en bouwmaterialen en de verwerking van afval dat daaruit ontstaat. Ik heb de ambitie om Vlaanderen koploper te maken in de **circulaire samenleving**, samen met de collega bevoegd voor economie en innovatie. Zo behouden en herstellen we ons natuurlijk kapitaal, dragen we bij aan het tegengaan van de klimaatverandering, geven we bedrijven een duurzame toekomst in Vlaanderen, creëren we werkgelegenheid in Vlaanderen en strijden we tegen sociale ongelijkheid. Ik leg daarbij sterk nadruk op een breed partnerschap tussen bedrijven, kennisinstellingen, middenveld en overheden en bied voldoende ruimte voor experiment. Ik voorzie de doorwerking ervan voornamelijk via de thema's afval en materialen, de productie en consumptie van goederen en diensten, bouwen, de waterkringloop, biomassa en het voedselsysteem.

Om deze brede transversale doelstellingen te realiseren zet ik actief in op sensibilisering, betrokkenheid en co-creatie. Burgers en bedrijven zijn voor mij mede-eigenaar van het omgevingsbeleid.

6 STRATEGISCH OVERKOEPELENDE OMGEVINGSDOELSTELLINGEN

6.1 SD 1. EEN OMGEVINGSBELEID VOOR EN MET BETROKKENHEID VAN BURGER EN MAATSCHAPPIJ, MET HET OOG OP HET VERHOGEN VAN HET MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

Ik sta voor een omgevingsbeleid waarvan de burger beter wordt en dat toelaat om maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Dit vraagt soms moeilijke keuzes, het is dan ook nodig dat we met zijn allen in dezelfde richting aan de kar trekken om ze te realiseren. Hierbij zetten we, onder meer met het oog op het vergroten van het maatschappelijk draagvlak, sterk in op actieve betrokkenheid van burger en maatschappij in een vroeg stadium van het proces, co-creatie en nudging om het beleid samen met belanghebbenden te vertalen.

6.2 SD 2. GEÏNTEGREERDE BEPALINGEN EN UITVOEREN VAN OMGEVINGSBELEID

De opdrachten van het omgevingsbeleid zijn breed en hebben raakvlakken met quasi alle sectoren, zowel op beleidsniveau als op niveau van concrete uitvoering van projecten en in gebieden. Ik engageer mij om telkens waar dit een win-win kan opleveren de koppeling te maken tussen sectorale en omgevingsdoelstellingen. Op die manier kunnen de doelstellingen van beide gerealiseerd worden, en grijpen we elke kans om de kwaliteit van onze ruimte, bodem, water en lucht, onze gezondheid en biodiversiteit te verbeteren én afval en verlies te reduceren. Het omgevingsbeleid ondersteunt ook het klimaatbeleid. Op die manier dragen alle beleidsvelden binnen het omgevingsbeleid ook bij tot het aanpakken van de klimaatuitdaging.

6.2.1 OD 1. Input in (Europese) beleidsdocumenten

Heel wat beleidsdocumenten die door de verschillende beleidssectoren worden opgemaakt hebben een belangrijke impact op de (kwaliteit van de) omgeving. We denken hierbij bijvoorbeeld aan het woonbeleid, het landbouwbeleid, het mobiliteitsbeleid, het economisch beleid. We engageren ons andere beleidsdomeinen tijdig te betrekken bij de opmaak van beleidsdocumenten rond omgeving. Het is belangrijk dat het omgevingsbeleid vanaf een vroege fase wordt betrokken bij de opmaak van die beleidsdocumenten omdat hierdoor samen met het sectoraal beleid tevens het omgevingsbeleid kan gerealiseerd worden.

6.2.2 OD 2. Projectgedreven geïntegreerde uitvoering

De ervaring leert dat het bij investeringen met belangrijke impact op de omgeving bijvoorbeeld grootschalige infrastructuur), nodig is een bredere integrale benadering te hanteren zodat samen met de geplande investering ook de omgevingskwaliteit verbetert. Dergelijke geïntegreerde gebiedsontwikkeling is de motor voor ruimtelijke transformatie. Ik maak daarom werk van gezamenlijke gebiedsprogramma's, hand in hand met grootschalige infrastructuur- of landschappelijke projecten, die hiervoor een hefboom vormen. Ik vraag mijn administratie hiertoe de nodige samenwerking op te zetten binnen en tussen de betrokken beleidsdomeinen (o.a. Omgeving en MOW).

Ik zet alvast in op begeleidende omgevingsprogramma's bij de grote infrastructuurprojecten.

De Vlaamse Overheid zal verder projecten op een proactieve en oplossingsgerichte manier begeleiden. Om de concrete realisatie van projecten te begeleiden zet ik dan ook versterkt in op onder meer de cel VIP (Vlaamse Investeringsprojecten).

6.2.3 OD 3. Gebiedsontwikkeling met gebiedscoalities

Met de maatschappelijke actoren en de lokale besturen werk ik aan concrete realisaties op het terrein. Samen met de omgevingsadministratie worden projectgedreven gebiedscoalities gevormd. Deze zorgen voor een geïntegreerde benadering, waarbij ieder vanuit zijn opdrachten en verantwoordelijkheden de invulling en uitvoering ervan verzekert. We werken hierbij vanuit een gezamenlijke agenda, programmatie en inzet van middelen.

6.3 SD 3. OMGEVING IS DIGITAAL EN DATA-GEDREVEN *BY DEFAULT*.

Meten is weten. Ik wil daarom het gebruik optimaliseren van de beschikbare gegevens over onze omgeving, klimaat, materialenbeheer, energiebeheer. Waar mogelijk zorgen we ervoor dat gegevens actief gebruikt worden om kansen te creëren voor innovatie. Hiervoor bouwen we een stimulerende omgeving. Uiteraard gebeurt dit altijd met respect voor privacy en gevoelige bedrijfsinformatie.

We verbeteren de toegang tot hoogwaardige datasets en het delen van deze data tussen bedrijven onderling en tussen overheden en bedrijven, we blijven het *only once* principe hanteren.

Op vlak van monitoring streven we intern naar maximale efficiëntiewinsten en richten we ons in hoofdzaak op methode-ontwikkeling en kwaliteitsborging. Bovendien zetten we in op datamining om korter op de bal te spelen voor beleidsevaluatie en -bijsturing én om gericht aan handhaving te doen waar de risico's het grootst zijn.

Het optimaal gebruik van data en het openstellen daarvan krijgt de aandacht, in nauwe samenwerking met de lokale besturen. Daardoor worden zoveel mogelijk verplichte rapportages afgeschaft.

6.4 SD 4. ONDERBOUWD OMGEVINGSBELEID

Het omgevingsbeleid is sterk wetenschappelijk onderbouwd. Dit omvat een geheel van monitoring (dataverzameling), studies in kader van beleidsvoorbereiding en -evaluatie, wetenschappelijk onderzoek, en ontwikkeling van innovatieve producten en systemen.

Ik versterk de capaciteit om via performante studies de strategische beleidskeuzes in het brede omgevingsdomein te onderbouwen. Ik zoek hierbij aansluiting met relevante kenniscentra buiten het beleidsdomein en streef naar efficiëntiewinsten. Ik breng een aantal interne taken m.b.t. beleidsondersteunende studies samen in het Planbureau Omgeving.

Ik zet sterk in op wetenschappelijk onderzoek voor de omgevingsthema's met een duidelijke onderzoeksvraag, beleidsrelevantie en finaliteit. Ik stem hierbij de onderzoeksvragen en -agenda's van het beleidsdomein, de Vlaamse wetenschappelijke instellingen van externe onderzoeksinstellingen onderling af, in samenspraak met mijn collega bevoegd voor Innovatie, en bundel de middelen.

6.5 SD 5. VEREENVOUDIGING VAN PROCEDURES

Er is al een hele weg afgelegd, maar het is belangrijk om blijvend in te zetten op het verder vereenvoudigen, verbeteren en versnellen van procedures. Als Vlaamse overheid moeten we kunnen beschikken over een realisatiegericht en efficiënt instrumentarium dat flexibel, toekomstbestendig is en gewapend tegen (gerechtelijke) beroepsprocedures. Ik stel echter vast dat vandaag er evenwel nog verschillende procedures naast mekaar bestaan. Het betreft onder meer

de procedures voor ruimtelijke planning, vergunningen en complexe projecten. Feitelijk hebben die verschillende procedures dezelfde doelstelling, namelijk realisatie op het terrein.

Ik investeer daarom verder in de integratie, stroomlijning en verdere digitalisering van deze en verwante procedures, op maat van het project. Snelle en kwalitatieve besluitvorming met grote betrokkenheid van burger en maatschappij, gevolgd door realisatie, zijn hierbij belangrijke doelstellingen.

Zonder afbreuk te doen aan efficiënte en effectieve inspraak laten we het maatschappelijk belang primeren boven individuele belangen. Binnen onze regelgeving wordt het regelluw zijn een voortdurend streven. Door gebruik te maken van de decretale mogelijkheden van regelluwe zones en experimenteerwetgeving creëren we ruimte voor duurzame innovaties.

6.6 SD 6. EEN STERKE OMGEVINGSADMINISTRATIE

6.6.1 OD 1. Focus op kerntaken

Het omgevingsdomein schakelt zich in het model van de overheid die functioneert als een holding, waarbij we de versnippering verder aanpakken. De omgevingsadministratie bestaat daarom uit een netwerk van sterke entiteiten die ieder voor hun kernopdracht een center of excellence moeten zijn. Ik investeer daarom verder in het afstemmen van de kerntaken en van de taken binnen de beleidscyclus³ op die netwerkbenadering, waardoor tevens verdere efficiëntiewinsten kunnen gehaald worden. Op die manier kunnen de opgelegde besparingen voor de komende vijf jaar ook leiden tot een afbouw van de taken die niet als kerntaak worden beschouwd.

Een focus op de kerntaken impliceert tevens dat de subsidiariteit correct wordt toegepast. De eigen verantwoordelijkheden komen hiermee centraal te staan. Hierdoor kan de advisering op dossierniveau verder worden afgebouwd.

Mijn omgevingsadministratie spreekt met één stem. Het is een klantvriendelijke organisatie die oplossingen biedt in plaats van problemen op te lijsten. Naast advisering evalueer ik de meerwaarde van de huidige activiteiten van mijn administratie, desgevallend om ruimte te maken voor nieuwe activiteiten die tegemoetkomen aan uitdagingen.

6.6.2 OD 2. Vlaanderen als kennispartner

We hebben vertrouwen in bestuurskrachtige gemeenten en blijven verder inzetten op ontvoogding waarbij Vlaanderen zich opstelt als kennispartner. Steden en gemeenten met een voldoende uitgebouwde bestuurskracht en efficiënte administratie ontheffen de Vlaamse overheid maximaal van haar taken en ik onderzoek hoe en voor welke elementen ik binnen het kader van Europese regels beleidsvrijheid kan toekennen aan voldoende bestuurskrachtige steden en gemeenten.

In het verlengde hiervan wil ik dat de omgevingsadministratie haar kennis ter beschikking stelt, zowel binnen de Vlaamse overheid als ten aanzien van andere besturen en maatschappij.

6.6.3 OD 3. Oprichting van een Omgevingsraad

De huidige strategische adviesraden SARO en MINA worden vervangen door een nieuwe Omgevingsraad, die naar advisering complementair is met de SERV. We gaan voor een

---

³ De beleidscyclus omvat vier hoofdprocessen: beleidsvoorbereiding, -uitvoering, -monitoring en -evaluatie. Ter ondersteuning van de beleidsvoorbereiding zijn er het (beleidsrelevant) onderzoek en de advisering.

evenwichtige en compacte raad die mij ondersteunt in het uitstippelen van een krachtig omgevingsbeleid.

De huidige SARO en MINA-raden worden maximaal betrokken bij de omvorming ervan naar een Omgevingsraad. Mede op basis van hun voorstellen zal ik in 2020 de nieuwe Omgevingsraad installeren.

6.6.4 OD 4. Een forum voor handhavers als netwerk van kennisuitwisseling

De Vlaamse Hoge Handhavingsraad voor Ruimte en Milieu (VHRM) werd in 2009 opgericht om het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering te ondersteunen bij de coördinatie en de inhoudelijke invulling van het handhavingsbeleid inzake milieu. In 2014 werd die taak uitgebreid met ruimtelijke ordening. De voorbije jaren werden de beleidsvelden ruimte en milieu meer geïntegreerd. Hierdoor wijzigde de context waarbinnen de VHRM functioneerde sterk.

Omwille van de gewijzigde context hevel ik op korte termijn de uitvoerende taken van de VHRM over naar het departement Omgeving. Vanuit zijn beleidsvoorbereidende opdracht neemt het departement de inhoudelijke afstemming en integratie van de handhavingsprioriteiten alsook de periodieke rapporteringstaken op zich. Ik geef mijn administratie dan ook de opdracht om op korte termijn de nodige decretale initiatieven op te zetten zodat dit alles kan uitgerold worden en zodat ze het volgend handhavingsprogramma en -rapport ter harte kan nemen. Ik leg de handhavingsprioriteiten voor aan mijn collega's.

Ik geloof sterk in kennisuitwisseling tussen alle actoren in het werkveld. Daarom richt ik voor het einde van 2019 een forum voor handhavers op in de schoot van het departement Omgeving. Dit forum fungeert als netwerk tussen de verschillende handhavingsactoren. Door het uitwisselen van informatie, kunnen de verschillende actoren hun opdrachten en taken beter vervullen en wordt kennisdeling gefaciliteerd. Zodra de Omgevingsraad is opgericht, zorg ik ervoor dat deze zijn adviestaken en -verplichtingen ten aanzien van deze actoren ten volle kan opnemen.

7 ISE1: OMGEVINGSBELEID RUIMTE EN MILIEU⁴

7.1 SD 1. OMGEVING ALS KENNIS- EN EXPERTISECENTRUM

Het beleidsdomein Omgeving bouwt samen met zijn partners beleidsrelevante wetenschappelijke kennis om een onderbouwd omgevingsbeleid in al zijn aspecten te kunnen voeren.

7.1.1 OD 1. Beleidsondersteunend omgevingsonderzoek op beleidsdomeinniveau afstemmen en versterken

Met oog op betere afstemming en onderlinge versterking van de wetenschappelijke onderbouwing van het omgevingsbeleid, zet ik een netwerk op dat de aanwezige expertise binnen het beleidsdomein inzake monitoring, beleidsvoorbereidende en -evaluerende studies, en onderzoek bundelt. Dit netwerk maakt werk van een geïntegreerde benadering voor omgevingsonderzoek en bijbehorende dataverzameling. Centraal daarbij staat de opmaak van een gecoördineerde strategische agenda voor monitoringnoden en beleidsrelevant (wetenschappelijk) onderzoek. Onderzoeksvragen en -agenda's van het beleidsdomein, de Vlaamse wetenschappelijke instellingen en van externe onderzoeksinstituten worden onderling afgestemd en middelen gebundeld.

Ik versterk de capaciteit om via performante studies de strategische beleidskeuzes in het brede omgevingsdomein te onderbouwen. Ik zoek hierbij aansluiting met relevante kenniscentra buiten het beleidsdomein en streef hierbij naar efficiëntiewinsten. Het Planbureau Omgeving wordt versterkt door interne taken m.b.t. beleidsondersteunende studies samen te brengen in één hand. Beleidsrelevantie, wetenschappelijke kwaliteit en een duidelijke finaliteit staan centraal in de werking van het Planbureau.

De bestaande analysecapaciteit en rekentools worden op een meer doelgerichte wijze ingezet, onder andere door deze te koppelen aan de socio-economische analyses van Statistiek Vlaanderen. Mijn administraties nemen hun verantwoordelijkheid om het netwerk Statistiek Vlaanderen mee uit te bouwen voor het beleidsdomein Omgeving, en betrouwbare statistieken en data met betrekking tot omgevingsthema's aan te reiken.

Ik verbreed de focus van het wetenschappelijk onderzoek aan het INBO, zodat het onderzoek biedt voor een bredere set omgevingsvraagstukken, vanuit een duidelijke onderzoeksvraag, beleidsrelevantie en finaliteit.

Vanuit een gemeenschappelijke visie werken we partnerschappen uit met Vlaamse en internationale onderzoeksinstituten en met de academische wereld.

Als kennis- en expertisecentrum neemt mijn administratie deel aan onderzoeks- en kennisdelingsactiviteiten binnen internationale projecten en netwerken. Aldus verzilveren we de eigen inzet en de unieke Vlaamse samenwerking tussen wetenschap en beleid op vlak van omgeving en gezondheid, territoriale thema's, ruimte, bodem, grondstoffen en geologie.

7.2 SD 2. BRV-PROCES MET QUICK WINS

Vandaag is het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen en bijhorende ruimtebalans nog van kracht. Met de goedgekeurde strategische visie als basis maken we een Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV) die het toekomstig ruimtelijk beleid vorm geeft. Ik zet verdere stappen in het goedkeuren en het realiseren van het BRV (strategische visie + set beleidskaders). Ik betrek de stakeholders en

⁴ Inclusief ISE Hinder

besturen bij het uitwerken van concrete acties, als onderdeel van de beleidskaders. Op korte termijn zal ik met hen een gezamenlijke aanpak overleggen en afspreken. Tegelijkertijd identificeren we quickwins.

De strategische visie voor het BRV geeft een geïntegreerd en ambitieus antwoord voor uitdagingen rond demografie, economie, mobiliteit, milieu, natuur, biodiversiteit, klimaat, energie, grondstoffen en voedsel. Ik schep het kader voor een bouwshift waarbij in elke gemeente kansen ontstaan voor verdichting en waardoor de druk op de open ruimte kan afnemen naar 0 ha /dag in 2040. Het is cruciaal maatschappelijke actoren te betrekken die deze doelstellingen onderschrijven en die aan het realiseren van doelstellingen van het BRV willen meewerken. Want de Vlaamse overheid kan dit niet alleen, het is een taak van alle Vlamingen. Niet alleen burgers en bedrijven moeten worden overtuigd, ook lokale besturen zijn onmisbaar in deze transitie.

Deze strategische visie is reeds goedgekeurd. Daarom wil ik snel concrete acties met daarin de engagementen van Vlaanderen, de andere besturen en de maatschappelijke belanghebbenden. Zij zullen mee dienen als inspiratie voor de beleidskaders die ik op Vlaams niveau uitteken.

In 2020 leg ik een set van ontwerpbeleidskaders met concrete acties voor aan de Vlaamse Regering ter goedkeuring. Ik wil dat Vlaanderen in 2021 beschikt over een eerste goedgekeurd Beleidsplan Ruimte en dat het systeem van beleidsplanning effectief van start kan gaan.

In de beleidskaders van het BRV worden oa. de eigen Vlaamse verantwoordelijkheden samen met de concrete afwegingskaders, acties, het duiden van de verantwoordelijkheden van de verschillende bestuursniveaus, financiering van de doelstellingen en vooropgezette timing vastgelegd en geconcretiseerd.

Door het BRV op tafel te leggen, wil ik burgers, ondernemers, middenveldorganisaties en lokale besturen prikkelen tot actie. Inspireren en verleiden. Niet met dikke pakken papier. Maar met sterke verhalen. Sprekende beelden. Maximaal digitaal. Zo zet ik het BRV op een eigentijdse wijze in de markt.

7.3 SD 3. BOUWSHIFT REALISEREN

7.3.1 OD 1. Slim ruimtegebruik op de juiste plaats

Ik voorzie de nodige ruimte voor alle maatschappelijke functies. Ik stimuleer 'slimme groei' door in te zetten op een kwalitatieve verdichting van goed gelegen locaties. Nieuwe kwalitatieve ruimtelijke ontwikkelingen zorgen voor een gezonde en aantrekkelijke woon- en werkomgeving. Ruimtelijke ontwikkelingen houden daarom rekening met de nabijheid van vervoersknooppunten, voorzieningen, maar ook met de ligging ten opzichte van eventuele hinderaspecten, en van de open ruimte en groenblauwe aders. Net zoals we onze bebouwing verdichten, moeten we ook onze groenblauwe netwerken verdichten.

Verdichting en inzetten op stadsontwikkeling betekent niet dat enkel binnen de Vlaamse ruit of de steden opportuniteiten kunnen benut worden: we moeten ook onze landelijke kernen versterken en zo verdere versnippering tegengaan.

Ik stimuleer het multifunctioneel en adaptief gebruik (niet alleen op vlak van ruimte maar ook in tijd) en het verweven van ruimte, functies en gebouwen waar mogelijk en wenselijk, zonder de hoofdbestemming of de noden van de hoofdgebruiker in het gedrang te brengen. Ik zet me in voor de kwaliteitsvolle transformatie van locaties met een hoog ontwikkelpotentieel (plekken die goed gelegen zijn maar onderbenut door bijvoorbeeld veroudering).

Door kwalitatieve en innovatieve verdichtingen, multifunctioneel en tijdelijk ruimtegebruik, hergebruik van gebouwen en opwaardering van onderbenutte terreinen verhogen we het ruimtelijk rendement en remmen we het bijkomend ruimtebeslag af.

Ik ondersteun de lokale overheden in het slagkrachtig realiseren van kwalitatieve verdichting.

Ik zet impulsprojecten in voor nieuwe ruimtelijke realisaties die een complexe set omgevingsdoelen realiseren en het ruimtelijk rendement kwaliteitsvol verhogen. Door hun katalyserende functie zorgen ze ervoor dat andere investeringen en realisaties in een ruimer gebied mee van de grond komen.

Samen met mijn collega bevoegd voor economie en werk ontwikkel ik voor niet-verweefbare en grote ondernemingen een proactief en toekomstgericht aanbodbeheer. Ook hier zoeken we de rendementskansen door verdichtingsmogelijkheden, met het accent op hergebruik, herontwikkeling en intensivering van bestaande onderbenutte terreinen en gebouwen. Leegstandsheffingen en brownfieldconvenanten zijn een goede formule om nieuwe impulsen te geven. Ik bekijk samen met mijn collega bevoegd voor economie of het huidige succesvolle governance-model van de brownfieldconvenant ook in andere complexe dossiers kan worden ingezet.

Eerst en vooral duid ik onmiddellijk na de definitieve goedkeuring van het instrumentendecreet de watergevoelige openruimtegebieden aan. Via het instrumentendecreet zorg ik ervoor dat eigenaars die nadeel ondervinden van een herbestemming een billijke vergoeding krijgen. Waar opportuniteiten en kansen zich aanbieden neutraliseer ik slecht gelegen juridisch aanbod.

De Vlaamse overheid geeft het goede voorbeeld en neutraliseert slecht gelegen juridisch aanbod in eigendom. Ook vervreemding van deze gronden met het oog op ontwikkeling wordt vermeden. In overleg met mijn collega-ministers werk ik een regeling uit om dit te realiseren.

Ik ga eveneens in overleg met openbare (lokale) besturen, sociale huisvestingsmaatschappijen, publiekrechtelijke rechtspersonen,...

om mogelijkheden te onderzoeken om slecht gelegen juridisch aanbod binnen hun portefeuille niet langer te ontwikkelen.

Inname van open ruimte voor harde ontwikkeling wordt maximaal vermeden. Bij een nieuw planinitiatief voor de creatie van nieuw juridisch aanbod voor uitbreidingsprojecten moet de plannende overheid evenredig slecht gelegen of overbodig juridisch aanbod neutraliseren indien ze hierover beschikt. Dergelijke ruiloperatie kan een oplossing bieden om schade en baten in evenwicht te brengen.

7.3.2 OD 2. Ondersteunende regelgeving en innovatie aanpak

Ik blijf werk maken van een beter instrumenteel en regelgevend raamwerk dat de ruimtelijke transformatie op een innovatieve manier ondersteunt. Daarvoor leg ik de nodige ontwerpen van decreet voor ter goedkeuring. Ik stimuleer hierbij ontwikkelingen op locaties waar meer verdichting en verweving wenselijk zijn door beperkingen op vlak van instrumenten en regelgeving weg te nemen. Ik evalueer afwijkingsmogelijkheden om na te gaan of deze de ruimtelijke transformatie ondersteunen.

Binnen onze regelgeving wordt het regelluw zijn een voortdurend streven.

Regelgevende belemmeringen, verouderde voorschriften of administratieve hinderpalen die slim, flexibel ruimtegebruik en innovatieve woon- en werkvormen in de weg staan, werken we weg. Ik bied gericht regelluwheid aan op projectniveau en werk er een kader voor uit.

Ik start een creatief netwerk met voortrekkers binnen diverse sectoren in bedrijven, kennisinstellingen, middenveldorganisaties en overheden om samen beleidsvoorstellen te formuleren inzake alternatieve woonvormen, mobiliteitsoplossingen, financierings- of investeringsmodellen, ... Samen met dit netwerk wil ik de uitdagingen versneld aanpakken.

Ik zoek actief win-winsituaties met sectoren waarbij rendementsverhoging op de ene plek kan gekoppeld worden aan inperken van ontwikkeling elders.

7.3.3 OD 3. De omgevingskwaliteit geïntegreerd en innovatief verbeteren

De burger hecht terecht veel belang aan een goede leefomgevingskwaliteit. Hij wil kunnen wonen, schoollopen, werken en zich ontspannen in een aangename en gezonde leefomgeving, en hij wil dat dit ook zo blijft.

De tien kernkwaliteiten uit het BRV zijn belangrijk voor alle ruimtelijke ontwikkelingen. Elke ontwikkeling of groei moet garant staan voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. Dergelijke leefomgeving is beweegvriendelijk ingericht, met voldoende toegankelijk groen, water en oases van rust, goede luchtkwaliteit, natuurbeleving, ruimte voor voedselproductie, aandacht voor hittestress. Ik heb daarbij ook aandacht voor kwetsbare groepen. Ik ga na op welke manier ik deze kernkwaliteiten nog beter kan inbedden in ruimtelijke ontwikkelingen.

Conform de kernkwaliteit “inclusief samenleven” richten we de ruimte en onze omgeving in zodat ze alle groepen in de samenleving toegang geeft tot groen, publieke ruimte en basisvoorzieningen. Bij ontwikkelingen hebben we oog voor ruimtelijke principes die ingaan op aspecten zoals toegankelijkheid en doelgroep-geschiktheid. Voor publiek toegankelijke gebouwen zorgen we ervoor dat deze effectief toegankelijk zijn voor iedereen. Waar nuttig en in samenspraak met mijn collega bevoegd voor gelijke kansen doe ik beroep op de expertise van het agentschap Toegankelijk Vlaanderen. We optimaliseren het bestaand instrumentarium om deze toegankelijkheid te garanderen mede op basis van het evaluatierapport van het Agentschap Toegankelijk Vlaanderen (Inter).

Ik stimuleer innovatieve oplossingen om de kwaliteit van onze leefomgeving verder te verbeteren en mogelijke overlast van kernversterking te milderen (zoals overlast bij bouwen en slopen, omgevingslawaaï, overmatig licht en lokale luchtkwaliteitsproblemen). Samen met kennisinstellingen ga ik op zoek naar nieuwe technologische oplossingen en samen met lokale stakeholders zoek ik naar op maat gedragen oplossingen die de leefomgevingskwaliteit als geheel versterken. Ik investeer daarvoor in kennisopbouw, ik deel goede praktijken en ik ontwikkel beleidstools die alle belanghebbenden kunnen ondersteunen.

7.4 SD 4. ROBUUSTE OPEN RUIMTE

7.4.1 OD 1. versterking van de ruggengraat van de open ruimte

We vrijwaren maximaal de open ruimte. We voorzien in de open ruimte de nodige plaats voor o.a. natuursystemen, klimaatmitigatie- en adaptatie, waterberging, landbouw, recreatie en ontspanning. We verweven dit multifunctioneel waar het kan, zonder de hoofdbestemming in het gedrang te brengen en scheiden (o.a. grootschalige professionele landbouw, grote eenheden kwetsbare natuur) waar het moet. Naast de strategische gebieden voor landbouw, natuur en water, omvat de open ruimte gebieden met multifunctioneel ingerichte en gebruikte landschappen. We voorzien een specifieke bestemming voor dergelijke vormen van functieverweving in de open ruimte. Het fysisch systeem en ecosysteemdiensten zijn structurerend voor keuzes in openruimtefuncties.

Ik versterk de robuuste natuur-, bos- en valleigebieden die de ruggengraat vormen van een ruimer, functioneel groenblauw netwerk, dat zich uitstrekt tot in het centrum van dorpen en steden. Ik zet in op de vergroening van het bebouwd weefsel: groene daken, groene gevels, buurt- en speeltuinen, ... dragen bij aan een klimaatadaptieve en gezonde leefomgeving. Ik stimuleer het herstel van de doortocht van waterlopen door dorpscentra en stadskernen. Samen met Aquafin en de rioolbeheerders stimuleer ik lokale overheden om hemelwaterplannen op te maken. Zij zijn een belangrijke opstap naar een vernieuwend gemeentelijk ruimtelijk beleid en een klimaatadaptieve inrichting van de publieke ruimte.

Landschap is belangrijk voor een kwalitatieve ontwikkeling van de open ruimte, ook in relatie tot de bebouwde ruimte. Ik versterk de landschappelijke kwaliteit door bij ontwikkelingskeuzes rekening te houden met de mogelijkheden van landschapskenmerken. En ik stimuleer het gebruik van landschappelijk verbindende concepten (groenblauwe aders, voedsellandschappen) om maatschappelijke ontwikkelingen geïntegreerd en over administratieve grenzen heen te benaderen. Ik ondersteun allianties tussen overheden, experts, ondernemers en bewonersgroepen en zet in op de gebruiker (bewoner, landbouwer, bedrijf, ...) als partner voor een kwaliteitsvol beheer.

Het 'landschapsaspect' wordt structureel verankerd in de aanpak van de Vlaamse Overheid om omgevingsuitdagingen sectoroverschrijdend op te lossen en om de omgevingskwaliteit te versterken. 'Landschap' wordt binnen de Vlaamse Overheid transversaal en geïntegreerd benaderd. Ik ondersteun transversale projecten, zoals bijvoorbeeld ontplooid in het kader van het Open Ruimte Platform van de Vlaamse Landmaatschappij (VLM). We creëren maatschappelijk bewustzijn voor het landschap en leggen verbanden met verschillende bestuursniveaus en -entiteiten om expertise te bundelen en ervaringen te delen.

Landbouw en natuur zijn partners in de open ruimte. Via gebiedsgerichte coalities en een realisatiegerichte, geïntegreerde aanpak streven we bij de inrichting van de open ruimte maximaal naar win-winsituaties voor landbouw en natuur. Hierbij zetten we bijkomend in op instrumenten zoals beheersovereenkomsten voor natuurbeheer en honoreren we inspanningen voor ecosysteemdiensten.

Ik benader landbouw vanuit een toegevoegde economische en maatschappelijke meerwaarde. Door ruimtelijke differentiatie stem ik agrarische activiteiten op een duurzame wijze met de omgeving af. Ik voer een uitdoofbeleid voor landbouwgebruik in zones bestemd voor natuurrealisatie. Waar nodig voorzie ik in flankerende maatregelen. Landbouwactiviteiten die bijdragen tot natuurbeheer moedig ik juist verder aan. Ik zoek samen met alle betrokken overheden naar een betere beleidsmatige omkadering hiervoor (inhoud, instrumenten, regelgeving, ...). We onderzoeken hoe we rechtszekerheid kunnen bieden om biodiversiteitscreatie te stimuleren zonder toekomstig gebruik of bestemming in het gedrang te brengen.

Ik maak van het tegengaan van verharding en het behoud van natuur en groene infrastructuur in de open ruimte een speerpunt. Ik buig de trend van verhardingstoename in de openruimtebestemmingen om naar een structurele jaarlijkse verhardingsafname, conform de strategische visie van het BRV. Ik ontwikkel hiertoe een instrumentenmix.

De gewestelijke ruimtelijk uitvoeringsplannen voor landbouw, natuur en bos (AGNAS) zijn een belangrijk instrument voor geïntegreerde gebiedsontwikkeling voor strategische openruimtegebieden. Ik zet verder in op het uitvoeren van het gebiedsgericht programma voor de opmaak van deze plannen en leg een pakket bijkomende natuur- en bosgebieden vast in de bestemmingsplannen.

De programmering van deze ruimtelijke uitvoeringsplannen wordt afgestemd op de realisatiegerichte doelstellingen van het regeerakkoord. Deze omvatten o.a.:

- het vrijwaren van overstromingsgevoelige valleien van bebouwing,
- het herstellen van de natuurlijke dynamiek in valleigebieden,
- het realiseren van het geactualiseerd Sigmaplan en project Rivierherstel Leievallei,
- het realiseren van de 10.000 ha bijkomend bos waarvan 4.000 ha tijdens deze regeerperiode.
- 20.000 ha bijkomende natuur onder natuurbeheer brengen,
- de instandhoudingsdoelen voor de Natura 2000-gebieden,
- het gebiedsgericht programma voor het herstel en de inrichting van (gedegradeerde) wetlands,
- het realiseren van een functioneel en samenhangend netwerk van groenblauwe infrastructuur,
- het realiseren van meer stedelijk en randstedelijk groen,
- het neutraliseren van slecht gelegen juridisch aanbod, waar mogelijk en opportuun.
- het verzekeren van voldoende ontwikkelingsmogelijkheden voor landbouw en voedselproductie.

7.4.2 OD 2. Geïntegreerde gebiedsgerichte projecten realiseren via het programma landinrichting en ruilverkaveling.

We realiseren geïntegreerde gebiedsgerichte projecten via het programma Landinrichting, ook in randstedelijke gebieden. We realiseren groenblauwe netwerken, toegankelijke natuur en streven naar een klimaatadaptieve inrichting en een klimaatrobuust landgebruik. We realiseren in samenhang hiermee recreatief en toeristisch interessante gebieden. Via het natuurinrichtingsprogramma zetten we in op de realisatie van belangrijke natuur, in nauw overleg met de betrokken eigenaars en gebruikers. In intensieve landbouwgebieden, zoals onder meer de Noorderkempen, Pajottenland, Noord-Limburg en de Westhoek, realiseren we hand in hand een verbetering van de landbouw en een versterking van water-, natuur- en klimaatdoelen.

7.4.3 OD 3. Vlaamse investeringsagenda die open ruimte doelstellingen ondersteunt

Op Vlaams niveau stemmen we de inzet van overheidsinvesteringen in strategische gebieden van de open ruimte beter af. Op basis van de adviezen van de Programmacommissie Landinrichting wordt een gezamenlijke Vlaamse investeringsagenda opgesteld. Op die manier bereiken we in deze gebieden de grootste impact en overstijgen we de sectorale initiatieven die naast mekaar in eenzelfde gebied plaatsvinden. In uitvoering van het Regeerakkoord investeren we in het Rivierherstel van de Leie. Voor de afbakening van nieuwe gebieden baseren we ons op de afgestemde prioritaire gebieden waarbinnen de inzet van Landinrichting spoor 1 overwogen kan worden volgens het advies van de Programmacommissie over het landinrichtingsbeleid.

7.4.4 OD 4. Grondbeleid in functie van het bewaren van open ruimte.

De Vlaamse Grondenbank neemt een meer proactieve rol op in functie van een bewarend grondbeleid voor lokale voedselproductie, biodiversiteit en klimaat- en waterdoelen. Drempels die toegang tot grond belemmeren, werken we maximaal weg.

7.5 SD 5. EEN BOVENLOKAAL OMGEVINGSBELEID VERBONDEN MET DE SAMENLEVING

7.5.1 OD 1. Geïntegreerde gebiedsontwikkeling met gebiedscoalities

We gaan voor een versnelling van realisaties. Een geïntegreerde, gebiedsgerichte en resultaatgerichte werking vormt in deze optiek de motor voor ruimtelijke transformatie. We werken hierbij vanuit een gezamenlijke agenda, programmatie en inzet van middelen en het opzetten van brede gebiedscoalities.

Gebiedsgerichte samenwerking tussen Vlaamse en lokale beleidsactoren en andere belanghebbenden leidt tot de effectieve realisatie van ruimtelijke initiatieven die elkaars ambities wederzijds versterken. Ik zet in op procesbegeleiding, maar zorg tegelijk ook voor een versnelling van concrete terreinrealisaties door lokale gebiedscoalities te steunen. Op die manier stimuleren we op meerdere plekken tegelijk realisaties en zorgen we voor een maximaal onderling leereffect. Vlaamse actoren organiseren zich hiervoor in specifieke programma's zoals het programma Water-Land-Schap.

Ik maak werk van een geïntegreerde territoriale investering (GTI) die de uitvoering van de lokale hefboomprojecten als onderdeel van een gebiedsstrategie financieel moet mogelijk maken. In die gebieden waar de transformatieopgaven de lokale capaciteit duidelijk overstijgen, test ik dit samen met de Vlaamse partners uit.

7.5.2 OD 2. Koppelen van mobiliteit en omgeving/ruimte in vervoersregio's

Een goede afstemming tussen het ruimtelijke beleid en het mobiliteitsbeleid is cruciaal. Onder meer de vervoerregio's worden betrokken om gebiedsgericht het mobiliteitsbeleid en het ruimtelijke beleid op elkaar af te stemmen.

We zetten hiervoor de nodige samenwerking tussen beleidsdomeinen (o.a. Omgeving en MOW) op. Deze samenwerking moet ervoor zorgen dat de doelstellingen uit het BRV waargemaakt worden.

7.5.3 OD 3. T.OP - integrale aanpak van complexe gebieden

Ik investeer verder in de integrale aanpak via een "Territoriaal ontwikkelingsprogramma" (T.OP) van gebieden waar de uitdagingen groot en complex zijn, en waar vaak tal van projecten, visies en ideeën elkaar overlappen, en verschillende overheden en actoren actief zijn. De reeds opgestarte T.OP "Kust" en "Noordrand" worden verder uitgevoerd, en ik verken de toepasbaarheid van deze aanpak in bijkomende gebieden.

7.5.4 OD 4. Gebruikers als partners voor een kwaliteitsvol beheer van de leefomgeving

Ik stimuleer de betrokkenheid van gebruikers bij initiatieven in hun leefomgeving door hen informatie op maat te bezorgen en data over hun leefomgeving ter beschikking te stellen. Ik bevorder participatiemogelijkheden op lokaal niveau zodat bewoners, handelaars, bedrijven, landbouwers, ... actief deelnemen aan projecten en processen die hun leefomgeving mee bepalen.

Ik bouw partnerschappen op met lokale besturen, met middenveldpartijen en met koepels van omgevingsprofessionals om bewoners, bedrijven, besturen, landbouwers te dynamiseren.

We ontwikkelen samen lerende netwerken rond de operationalisering van de bouwshift.

We reiken de hand aan voorlopers en voortrekkers bij bewonersgroepen, bedrijvengroepen, besturen, middenveldorganisaties, koepels van omgevingsprofessionals, ... om samen een creatief netwerk op te starten, experimenten via piloot- en/of proefprojecten op te starten, alternatieven

te ontwikkelen voor woonvormen, bereikbaarheidsorganisatie, hergebruik en/of tijdelijk gebruik, financierings- en investerings-modellen, verweven activiteiten, beleidsmogelijkheden te onderzoeken, ... om vlot en snel de bouwshift uit te voeren.

We stimuleren ook samenwerking tussen bewoners, bedrijven, handelaars en lokale besturen bij het beheer en bij de ontwikkeling van hun omgeving. Dit realiseren we onder meer via middenveldpartijen, koepels van omgevingsprofessionals en lokale besturen.

Bij Vlaamse projecten nemen we het initiatief om reeds in een vroeg stadium de bewoners, handelaars, bedrijven, betrokken besturen, ... te informeren en te betrekken bij het project.

7.5.5 OD 5. Maatschappelijk draagvlak verzekeren door sensibilisering bevolkingslagen

Vlaanderen staat voor diverse complexe uitdagingen bij het bewerkstelligen van de omslag naar een klimaatneutrale en duurzame samenleving. Het vergt ondernemerschap, creativiteit, kennis en expertise om van deze transitie een pad te maken dat iedereen ten goede komt.

Het is hierbij van belang om kinderen, jongeren, studenten, en bij uitbreiding alle “lerenden” goed voor te bereiden op het aangaan van deze uitdagingen.

Zo blijkt uit onderzoek dat leerlingen en leerkrachten nood hebben aan ondersteuning op vlak van klimaatkennis. Op schooldomeinen kan de ruimtelijke omslag concreet gemaakt worden. Centra voor Natuur- en Milieueducatie kunnen de betrokkenheid van de Vlaming met onze natuur versterken. In het hoger onderwijs kunnen studenten concreet aan de slag gaan met duurzaamheidsuitdagingen.

Via educatieve programma's ondersteun ik leerkrachten, docenten en educatieve partners om duurzaamheidsuitdagingen aan te pakken. Mijn administratie treedt hierbij op als facilitator en kennispartner en werkt structureel samen met het beleidsdomein Onderwijs en Vorming, educatieve organisaties en lokale besturen.

7.6 SD 6. HINDER

Hoewel bronnen van mogelijks onaanvaardbare hinder generiek via regelgeving en specifiek via vergunningen worden aangepakt, blijkt er nood aan bijkomende inspanningen om dergelijke hinder te voorkomen:

- We zetten volop in op technologische innovatie die hinder kan beperken;
- We zorgen voor een degelijk en evenwichtig luchthavenakkoord;
- We dimmen en doven, of regelen slim de openbare verlichting om lichthinder en -vervuiling voor mens en dier te beperken, en energie (en dus middelen) te besparen.

7.7 SD 7. DUURZAAMHEIDSTRANSITIES

Vanuit mijn bevoegdheid omgeving, werk ik mee en ondersteun het beleid van de minister van economie en landbouw inzake de vergroening van de economie en de uitbouw van een circulair voedselbeleid.

Hiertoe zet ik verder in op het instrument Green Deal dat een mobiliserend en sensibiliserend effect heeft. Ik ondersteun, samen met partners uit de overheid en het middenveld, bedrijven bij die omslag. Dit doen we bijvoorbeeld door het stimuleren van multidisciplinaire netwerken.

In het kader van het circulair voedselbeleid, leg ik vanuit mijn eigen bevoegdheden een aantal accenten. Ik stimuleer de Vlaamse consument om duurzame keuzes te maken die rekening houden met de ecologische voetafdruk. Het inzetten van gedragsinzichten, nudging en onderwijs maakt hier deel van uit. Ik zet me ook mee in in om tegen 2030 het voedselverlies te halveren.

8 ISE THEMA-OVERSCHRIJDEND INSTRUMENTARIUM OMGEVING

8.1 SD 1. NAAR EEN SAMENHANGEND OMGEVINGSINSTRUMENTARIUM

8.1.1 OD 1. Doelgerichte deelname aan het Internationaal en Europees beleid

Het beleid inzake leefomgeving wordt voor een groot deel aangestuurd vanuit de Europese Unie. Ook het beleid uit multilaterale verdragen en akkoorden, verloopt grotendeels via de EU. De doelstellingen uit internationale en Europese afspraken binden Vlaanderen, en bepalen in belangrijke mate de doelstellingen die moeten behaald worden.

De Europese “Green deal” en het nieuw EU Milieu Actie Programma zullen de prioriteiten van het Europees milieubeleid vastleggen. De belangrijkste actuele Europese beleidsthema’s zijn Klimaat (gekoppeld aan energie), Biodiversiteit, Circulaire economie en Chemische stoffen (Zero pollution). Er wordt daarbij gefocust op specifieke sectoren zoals transport, bouwen, textiel, ICT, landbouw en voeding. Belangrijk is ook de ontwikkeling van een nieuwe mondiale biodiversiteitsstrategie 2030.

Ik zet in op een realistisch EU-beleid. De Europese agenda wordt proactief opgevolgd en we bepalen actief de Europese agenda. Het uitgangspunt daarvoor is o.a. het principe van “level playing field”. We gebruiken politiek gedragen posities voor de Vlaamse onderhandelaars om ons standpunt tijdig en actief kenbaar te maken op intern-Belgische en Europese onderhandelingen. We grijpen de kansen die het Europees voorzitterschap in 2024 biedt om actief belangrijke dossiers te agenderen.

We streven naar een tijdige, volledige en juiste omzetting en toepassing van Europese regels. Het principe van “no gold plating” blijft gelden om ervoor te zorgen dat een hoog milieubeschermingsniveau en een gezonde economie hand in hand gaan.

We werken een strategie uit om maximaal Europese middelen aan te snijden voor zowel publieke als private Vlaamse investeringen in omgevingsbeleid. De nieuwe EU-begroting biedt extra mogelijkheden voor het maximale gebruik van EU-instrumenten voor de financiering van projecten die bijdragen aan de realisatie van de Vlaamse omgevingsdoelstellingen. We doen dit door cofinanciering van Europese projecten en voorzien hiervoor Vlaamse middelen. Zo benut Vlaanderen de beschikbare Europese fondsen beter en ruimer.

We voeren een actief buurlandenbeleid en versterken onze interregionale samenwerking waar wenselijk. We bouwen grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden uit in lijn met de algemene geografische en inhoudelijke (o.a. klimaatadaptatie) prioriteiten van het Vlaams bilateraal en multilateraal beleid. Zo dragen we samen met organisaties en bedrijven ook bij aan de realisatie van de doelstellingen voor duurzame ontwikkeling, vervat in de Agenda 2030.

8.1.2 OD 2. Een coherent instrumentenpakket dat geïntegreerd wordt ingezet

Een juiste inzet van instrumenten vraagt een zoektocht op maat van elk project of initiatief.

Vóór het eind van dit jaar agendeer ik het instrumentendecreet voor definitieve goedkeuring bij de Vlaamse Regering

Ik zet in op de verdere vereenvoudiging van procedures en regelgeving. Ik voer, in overleg met belanghebbenden, specifieke aanpassingen door om de toepassing van het instrumentarium verder te aligneren met de BRV-principes en om een verdere integratie tussen ruimte en milieu te stimuleren. Ik onderzoek mogelijkheden om milieuvoorwaarden waar mogelijk te verankeren vanuit een samenspel tussen ruimtelijke uitvoeringsplannen, verordeningen en/of overeenkomsten. Ik maak eveneens werk van een differentiatie van het ruimtebeslag.

Ik beperk de toezichtlast voor de gecontroleerde bedrijven door het uitwerken van een beleidskader dat zorgt voor een betere afstemming tussen programma's voor de evaluaties van de vergunningen enerzijds en handhavingsprogramma's anderzijds. Ik onderzoek daarbij de mogelijkheden om risico's in te schatten op basis van kwaliteitsborgingsprogramma's. Dit moet een meer efficiënte inzet van middelen toelaten en ruimte creëren voor extra toezicht waar dat wenselijk is.

We maken de bestemmingsvoorschriften toekomstbestendig. Hiervoor vereenvoudig en actualiseer ik de typevoorschriften voor RUP's en maak ze toekomstbestendig. Ik schrap overbodige en verouderde bestemmingscategorieën. De gehanteerde voorschriften dragen bij aan de realisatie van de doelstellingen van het BRV. Bij de herwerking van de typevoorschriften hebben we oog voor innovatieve woon- en werkvormen, flexibiliteit, multifunctionaliteit en groenblauwe netwerken. Ze gaan uit van vernieuwing en maken innovatie mogelijk.

Regelgeving en voorschriften worden meer rechtszeker. Ik werk mogelijkheden uit voor de toepassing van "regelluwe zones" en "toekomstbestendige regelgeving".

Het palet aan realisatiegerichte en grondgebonden omgevingsinstrumenten is zeer breed en gaat over inrichting, beheer en vastgoedontwikkeling, grondmobiliteit, verwerving, contracten en convenanten. Net zoals bij de andere clusters van instrumenten, stel ik volgende uitgangspunten centraal:

- Ik wil uitgaan van de evaluatie en verbetering van bestaande instrumenten.
- Digitalisering van procedures en een vlotte gegevensuitwisseling zijn belangrijke werkpunten.
- Ik leg meer het accent op meer kennisdeling, professionalisering en een sterke doorwerking naar de praktijk, zodat initiatiefnemers daadwerkelijk aan de slag kunnen met de beschikbare instrumenten.

Vanuit onze ruime kennis en ervaring met het omgevingsinstrumentarium zorg ik voor een ambitieuze inbreng bij de totstandkoming en evaluatie van Europese regelgeving (verdrag van Aarhus, verdrag van Helsinki, milieuregelgeving, ...).

Zoals voorzien in het Regeerakkoord, zal ik ook de regelgeving inzake "leegstaande en/of verwaarloosde bedrijfsruimtes" evalueren. Ik vereenvoudig daarbij ook de informatiestromen en zet in op een vernieuwd digitaal register met kwaliteitsvolle data en gemakkelijke raadpleegbaarheid voor lokale overheden.

Komen tot een optimale instrumentenmix is dé uitdaging bij de realisatie van toekomstige ruimtelijke projecten. Het 'wat' en het 'hoe' worden sterker met elkaar verweven bij de realisatie van onze omgevingsdoelstellingen. De beschikbare en zeer omvangrijke set aan mogelijke

instrumenten vergt een doorgedreven professionalisering van initiatiefnemers en stakeholders op het vlak van kennis en instrumentenafweging. Ik zorg ervoor dat het departement Omgeving een actieve rol opneemt voor de nodige kennisoverdracht en -deling rond het instrumentarium, maar dat het ook de nodige concrete stappen neemt voor een daadkrachtige hands-on ondersteuning van lokale en regionale initiatiefnemers.

8.1.3 OD 3. Bundeling van middelen die realisatie op terrein verzekeren via het BRV-fonds

Via subsidies, compensatie, planschade, enz. worden er vandaag heel wat initiatieven in de maatschappij ondersteund die de doelstellingen van het omgevingsbeleid realiseren.

Ik meen dat dit nog kan versterkt worden door de bundeling van middelen. Dit laat toe een grotere kritische massa te bereiken en de doelstellingen van het omgevingsbeleid evenwichtig te realiseren. Voor het omgevingsbeleid dat de doelstellingen van het BRV realiseert, voorzie ik een bundeling van middelen in een BRV-fonds. Ik neem de nodige initiatieven om dit BRV-fonds op te richten.

Ik zal de bestaande steunmaatregelen en subsidies evalueren, en deze verder in lijn brengen met de omgevingsprioriteiten. Daarbij heb ik aandacht voor een gerichtere inzet van middelen in functie van de meest prioritaire maatschappelijke noden, kwalitatieve realisaties, toegang tot expertise, administratieve vereenvoudiging, en kostenefficiëntie. Door kritisch te evalueren welke subsidies prioritair zijn voor de realisatie van de omgevingsdoelstellingen geef ik uitvoering aan de vooropgestelde rationalisering op het vlak van subsidies.

Ik hecht veel belang aan kwalitatieve realisatiegerichte initiatieven en lanceer in het kader daarvan verschillende oproepen vanuit een omgevingsbrede programmavorming. De projectoproepen kunnen gekoppeld zijn aan subsidies en/of gericht zijn op het (versneld) samenbrengen van vraag en aanbod.

8.1.4 OD 4.Financiering van het omgevingsbeleid

Zoals vermeld in het Regeerakkoord, zal ik de financiering van de bouwshift mogelijk maken via middelen uit het Klimaatfonds en het BRV-fonds. Waar nuttig en mogelijk koppel ik neutraliseren in het kader van de bouwshift aan een actief aankoopbeleid van gonden voor extra bossen en natuur. Investerings in natuur en bos als klimaatbuffers worden onder andere ondersteund via cofinanciering vanuit het Klimaatfonds.

Ik richt het financieel omgevingsinstrumentarium op het afbouwen van het bijkomend ruimtebeslag en het versterken van ontwikkelingsmogelijkheden op goedegelegene locaties. Op die manier ondersteun ik de vooropgestelde bouwshift.

Ik zorg voor een gezamenlijke agenda, met projecten waarin verschillende entiteiten vanuit eigen sectorale en thematische doelstellingen middelen investeren en samenwerken om omgevingsdoelstellingen te realiseren. Zo zetten we onze middelen gericht in bij geïntegreerde gebieds- en of thematische ontwikkeling en stimuleren we de samenwerking tussen overheidsactoren en private actoren.

8.1.5 OD 5. De omgevingsvergunning vereenvoudigen

Ik evalueer permanent het Omgevingsvergunningsdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten. Waar noodzakelijk optimaliseer ik op basis hiervan de reglementering. Ik streef naar eenvoudige en oplossingsgerichte vergunningsprocedures. Deze moeten leiden tot degelijke beslissingen die bestand zijn tegen beroepen omwille van procedurele redenen.

In 2020 start ik een globale evaluatie van de werking van het Omgevingsvergunningsdecreet op. Ik betrek alle betrokken actoren hierbij. Ik onderzoek hoe de Vlaamse en de provinciale lijst, en de indelingslijst van hinderlijke inrichtingen of activiteiten aangepast kunnen worden zodat projecten door de meest aangewezen overheid kunnen beoordeeld worden. We passen de regelgeving m.b.t. de ruimtelijke impact voor het plaatsen van windmolens aan en leggen de bevoegdheid hieromtrent bij de lokale besturen. Ik ga na hoe ik het lokaal draagvlak van windturbineprojecten kan verbeteren.

Ik optimaliseer de bevoegdheidsverdeling bij vergunningsverlening, en hou hierbij rekening met het subsidiariteitsprincipe. In dit kader heroriënteer ik de advisering, en neem de nodige regelgevende initiatieven. Ik voer een geïntegreerd Vlaams advies in om oplossingsgericht te werken en tegenstrijdige signalen te vermijden.

8.1.6 OD 6. Een meer geïntegreerde en maatgerichte omgevingsbesluitvorming

Ik werk aan een meer geïntegreerd kader om in besluitvormingsprocessen op een meer samenhangende manier acties en afspraken gebundeld te beslissen. We evalueren de bestaande regelgeving en praktijkvoorbeelden. We zetten in op efficiënte, participatieve, zo eenvoudig mogelijk procedures die rechtszekerheid bieden en snel tot realisaties kunnen leiden.

8.1.7 OD 7. Iedereen VIP: proactieve en oplossingsgerichte administratie

Het Vlaams omgevingsbeleid in de praktijk omzetten, is een van mijn kerntaken als Vlaams minister bevoegd voor omgeving. De vergunningsverlening en de oplossingsgerichte begeleiding van Vlaamse investeringsprojecten zijn hierbij cruciaal.

Het departement en de adviesverlenende instanties onder mijn bevoegdheid dragen hiertoe bij door sensibilisering en een realisatiegerichte aanpak. Ze helpen mij om de realisatiegerichte “VIP-attitude” bij elke Vlaamse ambtenaar uit te dragen. “Het spreken met één Vlaamse oplossingsgerichte stem” en een snelle realisatie zijn hierbij het doel. Zo draag ik bij aan een betrouwbare, klantvriendelijke en proactieve Vlaamse overheid die inzet op een integrale aanpak.

Ik blijf de VIP-werking verder maximaal uitrollen voor projecten met grote maatschappelijke meerwaarde. Het inzetten van deze “civil servant”-houding is in het verleden een meerwaarde gebleken voor de realisatie van belangrijke projecten. Ik verwijs hierbij onder meer naar het DBFM-project Scholen van Morgen, verschillende grootschalige stadsontwikkelingsprojecten en projecten betreffende hernieuwbare energie. Vanuit deze ervaring is zij ook een geschikte partner van de beleidsdomeinoverschrijdende projectteams bij grote investeringsprojecten.

8.1.8 OD 8. Omgeving is digitaal en data-gedreven by default

Onze samenleving transformeert naar een data-economie. Het combineren van de juiste en volledige data is essentieel om doelstellingen van circulaire economie, multimodaal transport en klimaatadaptatie te realiseren. Ik breng daarvoor de datastromen (water, lucht, energie, ...) en -bronnen in kaart die nodig zijn om het omgevingsbeleid te realiseren.

Deze data zet ik in om sneller onderbouwde beleidsbeslissingen te kunnen nemen, en om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. Betere en slimmere dataverzameling en -verwerking moeten ook helpen om administratieve lasten, zoals rapportageverplichtingen, af te schaffen, én om beter zicht te bieden op reële omgevingsrisico's en zo gericht te kunnen handhaven. Ik verminder advieslasten door deze te automatiseren, en zet in op digitaalvriendelijke regelgeving. Binnen de omgevingsadministraties zet ik resoluut in op de overstap van dossiergedreven naar datagedreven processen in de ondersteunende IT-applicaties als basis voor een kennisoverheid.

Ik zet digitale tools in om de afstand tussen overheid en burgers te verkleinen.

Om de beleidsprocessen, maar vooral ook de dienstverlening naar burgers en ondernemingen te optimaliseren, stimuleer ik efficiënte digitale data-, informatie- en kennisuitwisselingen binnen het beleidsdomein omgeving. Ik zet daarbij maximaal in op samenwerking intern tussen de diverse entiteiten onderling, en extern met belanghebbenden. Daarbij hebben we aandacht voor hergebruik van data door derden waar dat wenselijk is en kansen kan bieden. Ik voorzie hiervoor een programma 'Omgevingsinformatiesamenwerking (OIS)', dat via cofinanciering van IT-projecten deze digitale uitwisselingen tussen alle betrokken entiteiten moet realiseren. Uiteraard gebeurt dit altijd met respect voor voor privacy en gevoelige bedrijfsinformatie.

Op basis van een evaluatie in 2020 zorgen we voor een gebruiksvriendelijk Omgevingsloket doorheen het ganse vergunningentraject (inclusief beroep) en DSI (digitaal uitwisselingsplatform voor RUP). Hierbij optimaliseren we de bestaande functionaliteiten, en maken we in samenspraak met gemeenten werk van nieuwe functionaliteiten die het digitaal vergunnings- en planproces nog verder optimaliseren en transparanter maken.

8.1.9 OD 9. We herzien het instrument erkenningen

Momenteel beschikken tienduizenden personen en organisaties over een VLAREL-erkenning. Deze dienstverlening die zij bieden aan burgers, bedrijven en overheden is cruciaal in de beheersing van gefluoreerde broeikasgassen, ozonlaagafbrekende stoffen, milieuhinder, bodem-, lucht- en (drink)waterkwaliteit, hinder en veiligheid en de kwaliteit van MER- en VR-rapporten.

Ik evalueer en herzie het instrument erkenningen als ondersteunend instrument voor de diverse beleidsthema's en de rol van de overheid hierin.

8.1.10 OD 10. Inzetten op een vereenvoudigde en kwalitatieve milieueffectrapportage

Ik moderniseer de milieueffectrapportage als een gewaardeerd en gedragen instrument om te komen tot een kwalitatieve besluitvorming van projecten, plannen en programma's. In mijn visie dient de milieueffectrapportage zich vooral te richten op volgende principes:

- focussen op de concrete sleutelementen (o.a. gerichte scoping);
- samen met alle betrokken actoren kennis inzake milieueffectbeoordeling opbouwen;
- resoluut inzetten op digitalisering van kennis en informatie, adviesverlening, monitoring en ondersteunende beslisinstrumenten.

Ik transformeer daarvoor mijn administratie bevoegd voor milieueffectrapportage naar een "Vlaams kenniscentrum MER", en dit in samenwerking met de erkende MER-deskundigen, kennisinstellingen en betrokken adviesinstanties.

Ik schaf de richtlijnenboeken af en initieer via het kenniscentrum een kwaliteitszorgsysteem om, onder andere met behulp van een digitaal uitwisselingsplatform en beslissingsondersteunende

instrumenten, de kwaliteit en uniformiteit van de milieueffectbeoordeling te ondersteunen en om de actuele wetenschappelijke onderbouwingen en informatie beschikbaar te stellen.

Ik herwaardeer de rol van de erkende MER-deskundigen en MER-coördinatoren om de kwaliteit van de milieueffectrapportage te waarborgen. Ik herbekijk beleidsopties inzake erkenningsverlening en het toezicht ervan vanuit het oogpunt dat MER-deskundigen en MER-coördinatoren er samen met het Vlaams kenniscentrum MER voor zorgen dat op een zo efficiënt mogelijke manier kwaliteitsvolle milieueffectenrapporten worden afgeleverd.

Ik streef naar duidelijkheid en rechtszekerheid inzake plan-MER-plicht voor instrumenten zoals sectorale regelgeving en beleidsvisies. Rekening houdende met de toepasselijke rechtspraak creëer ik hiervoor een kader, waarbij ik me beperk tot wat juridisch noodzakelijk is overeenkomstig de Europese verplichtingen.

We bekijken of en hoe de MER en de passende beoordeling kan worden geoptimaliseerd en vereenvoudigd in uitvoering van de Europese richtlijnen. Verder streef ik naar het verhogen van de leefomgevingskwaliteit door – indien noodzakelijk – zo vroeg mogelijk in het proces een milieubeoordeling op maat te begeleiden die is afgestemd op de inhoud van het plan of programma.

De vernieuwde taken van het Vlaams kenniscentrum MER en van de erkende MER-deskundigen en -coördinatoren voer ik door in de (bestaande en nieuwe) geïntegreerde procedures. Deze procedures vereenvoudig ik waar mogelijk. Ik creëer een kader waarbij het kenniscentrum MER een vernieuwde begeleidende rol opneemt met focus op de MER-processen met een Vlaamse dimensie en met belangrijke impact op de leefomgevingskwaliteit. Het kenniscentrum blijft een aanspreekpunt om MER-deskundigen te ondersteunen bij hun milieubeoordeling in het kader van plannen en projecten met een lokale impact. Het kenniscentrum blijft evenzeer ter beschikking staan van burgers en initiatiefnemers om vragen met betrekking tot milieueffectrapportage te beantwoorden.

8.1.11 OD 11. Herzien en vereenvoudigen van de omgevingsreglementering

Ik actualiseer de milieuregelgeving op basis van onder meer BBT-studies en Europese BBT-conclusies, waarbij innovatie en de verschillende transitieprioriteiten (o.a. circulaire economie, energietransitie, ...) een belangrijke rol spelen. Met het oog op het behalen van omgevingsdoelstellingen, in het bijzonder verdere verbeteringen van water- en luchtkwaliteit, pakken we de bronnen van mogelijks onaanvaardbare hinder generiek aan via regelgeving en specifiek via vergunningen.

Ik onderzoek op welke manier VLAREM binnen het kader van de Europese regelgeving kan vereenvoudigd worden. Hierbij hou ik rekening met maximale efficiëntiewinsten en met naleving van het standstill-beginsel. Ik verbeter de afstemming met de doelstellingen en principes van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Ook voor de ruimtelijke regelgeving zet ik in op vereenvoudiging en verzeker ik maximaal de realisatie van omgevingsdoelstellingen.

8.2 SD 2. HANDHAVING ALS SLUITSTUK VAN EEN SLAGKRACHTIG OMGEVINGSBELEID

Goed bestuur vertaalt zich in duidelijke wetgeving die toepasbaar is, die leidt tot de bedoelde resultaten op het terrein en die doelmatig te handhaven is. Het voorkomen en aanpakken van risico's voor de omgeving, bevorderen van de naleving van de regelgeving en het voorkomen van de overtreding staan hierbij centraal, en niet het sanctioneren van overtredingen op zich.

Bestuurlijke en strafrechtelijke handhaving vullen elkaar daarbij aan. Vlaamse en lokale overheden hebben elk hun complementaire taken.

8.2.1 OD 1. Verder bouwen aan een volwaardige omgevingshandhaving

Ik zet in op een krachtdadige, afgestemde en gestroomlijnde bestuurlijke omgevingshandhaving. Ik optimaliseer het bestuurlijk handhavingsinstrumentarium zodat het gepast kan ingezet worden in complexe dossiers en rekening houdt met de omstandigheden. In overleg met het openbaar ministerie maken we een overzicht op van de categorieën van schendingen die in aanmerking komen voor bestuurlijke sanctionering, als aanvulling op de omzendbrief inzake de prioriteiten in strafrechtelijke vervolging van schendingen van het omgevingsrecht. We zorgen voor een bijdrage aan de nieuwe Kadernota Integrale Veiligheid en het Nationaal Veiligheidsplan, zodat ook de politie haar rol in de handhaving van de omgevingsregels kan blijven opnemen. Inzake bestuurlijke beboeting draagt de voordeelontneming bij tot een gelijk speelveld en het vermijden van oneerlijke concurrentie. De bestuurlijke transactie biedt een performant systeem van beboeting om een 'lik op stuk'-beleid te voeren. In het licht van de handhavingsprioriteiten blijf ik inzetten op een performant instrumentarium.

8.2.2 OD 2. Neerzetten van een innovatieve omgevingshandhaving

Ik ondersteun het ontwikkelen, implementeren en opvolgen van (nieuwe) internationale en Europese visies en strategieën m.b.t. het omgevingshandhavingsbeleid.

Ik verken paden naar een toekomstbestendig omgevingshandhavingsbeleid waarin *compliance promotion*, zelfcontrole en zelfevaluatie een centrale rol spelen. Ik verken de inzet van innoverende technieken zoals drones, satellieten en sensoren. Ik onderzoek de interactie en synergieën tussen overheidstoezicht en private certificatie- en auditbureaus.

Ten slotte zet ik in op datamining om korter op de bal te spelen voor beleidsevaluatie en -bijsturing én om gericht aan handhaving te doen daar waar de risico's het grootst zijn.

8.2.3 OD 3. Versterken van een proactieve en risicogebaseerde omgevingshandhaving

Op basis van risicoanalyse geef ik prioriteit aan handhaving van onvergunde activiteiten, de grootste risico's of de inbreuken met de grootste impact op de kwaliteit van onze leefomgeving en natuur.

Het strategisch meerjarenhandhavingsprogramma en het jaarlijks Vlaams Omgevingsinspectieplan (dat publiek toegankelijk is) vormen de basis voor proactieve handhaving. Handhavingscampagnes van dit omgevingsinspectieplan houden rekening met maatschappelijk relevante thema's. Daarnaast wordt de programmatische handhaving van natuur verdergezet. Ik zet ook in op een performante klachtenbehandeling bij hinder.

8.2.4 OD 4. Inzetten op een transparante en oplossingsgerichte omgevingshandhaving

Ik organiseer een handhaving die efficiënt is voor zowel de gecontroleerde als de handhaver.

Ik pas het subsidiariteitsprincipe toe en spoor de lokale besturen ertoe aan hun handhavende opdrachten ook daadwerkelijk op te nemen. De middelen die hierdoor gegenereerd worden, worden toegekend aan het betrokken lokaal bestuur.

Een minimum aan beleidskaders garandeert en faciliteert een planmatige en performante (boven)lokale handhaving. Ook hier zal het departement zich ontwikkelen als kenniscentrum,

waarop de lokale besturen zich kunnen beroepen op hun eigen verantwoordelijkheden te kunnen opnemen. Ik heb aandacht voor de impact van regelgeving op de bevoegdheid en capaciteit van de lokale besturen om te handhaven.

We verbeteren de handhaving van de omgevingsregelgeving door een integrerende en verbindende samenwerking op te zetten met alle betrokken actoren: natuurinspectie, omgevingsambtenaren, politie, bos- en veldwachters, GAS-ambtenaren en het openbaar ministerie. We evalueren het statuut van Bijzondere Veldwachter in functie van de actuele noden en evoluties op het terrein.

8.2.5 OD 5. Kwalitatief rapporteren over en evalueren van omgevingshandhaving

Ik ontwikkel en implementeer een omgevingshandhavingmonitor die kwantitatieve en kwalitatieve informatie oplevert, en die toelaat inzicht te verwerven in de impact van handhaving en in hoe deze impact werd gerealiseerd. We werken mee aan de gecoördineerde uitwisseling van gegevens met federale diensten.

8.2.6 OD 6. Wegwerken van het historisch passief via advies van de Hoge Raad voor het handhavingsuitvoering

Ik maak komaf met het historisch passief van overtredingen. Van bouwwerken met een vastgestelde historische overtreding kan door de eigenaar een gedoogtoets worden gevraagd aan de Hoge Raad voor het Handhavingsbeleid. Indien de overtreding kan gedoogd worden, kan de bevoegde overheid een vergunning afleveren mits een eventuele vergoeding. Hierbij vragen we het advies van de betrokken gemeente.

De Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening wordt zo snel mogelijk aangepast om deze ruimtelijke gedoogtoets te operationaliseren. De rechtsfiguur van de ruimtelijke gedoogtoets, de aanvraagprocedure en de nieuwe opdracht van de Hoge Raad voor de Handhavingsuitvoering worden ingeschreven in de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening.

Het omgevingsloket wordt aangepast, zodat de gedoogaanvraag digitaal kan worden ingediend, behandeld en beslist, naar analogie met de aanvraagprocedure van een omgevingsvergunning. Deze gelegenheid wordt benut om de andere bestaande adviesopdrachten van de Hoge Raad voor de Handhavingsuitvoering voortaan ook digitaal via het omgevingsloket te laten verlopen. Meerdere handhavingpartners, waaronder de gemeenten, gaven eerder al hun voorkeur aan voor een digitale procedure voor wat de inwinning van het advies van de Hoge Raad voor de Handhavingsuitvoering betreft. Dit past tevens in de ruimere doelstelling van het Vlaams Regeerakkoord 2019-2024 om het ruimtelijk beleid te ondersteunen door een performant en klantvriendelijk digitaal platform.

9 ISE AFVAL EN MATERIALEN

9.1 SD 1. DEMATERIALISEREN EN HET SLUITEN VAN MATERIAALKRINGLOPEN

We streven naar een ontkoppeling van de materialenvoetafdruk van de Vlaamse consumptie met de toename aan levenskwaliteit tegen 2030. Dit doen we door onze maatschappelijke behoeften te realiseren met minder en efficiënter gebruik van materialen en door het sluiten van kringlopen. De Vlaamse industrie is voorloper in circulaire productie tegen 2030.

9.1.1 OD 1. Vlaanderen als partner en regelgever in de transitie circulaire economie

Vlaanderen Circulair is het centrale platform binnen Vlaanderen rond Circulaire Economie. In samenwerking met de minister bevoegd voor Economie en Landbouw en gelet op de prioriteit die we hechten aan een circulaire aanpak binnen diverse thema's, bundelen we middelen vanuit de relevante beleidsvelden. We zorgen er zo voor dat vanuit elk van de beleidsvelden een voldoende sterke rol wordt opgenomen in de aansturing van Vlaanderen Circulair. Ik pas de huidige governance van Vlaanderen Circulair uiterlijk volgend voorjaar aan om te zorgen dat we deze verbrede focus waar kunnen maken.

Ik bouw hiervoor verder op de fundamenteën die er vandaag reeds liggen. Samen met burgers, bedrijven, het middenveld, kennisinstellingen, lokale overheden en de financiële sector zet ik de publiek-private samenwerking voort. Ik stimuleer de samenwerking en afstemming tussen de verschillende transitieën en entiteiten.

Vlaanderen Circulair stimuleert de innovatie van producten, ondernemings-, productie- en consumptiemodellen en zorgt dat we daarbij kunnen leren wat werkt en niet werkt. Vlaanderen Circulair initieert experimenten inzake CE, zorgt ervoor dat we kunnen leren uit de opgedane ervaringen en focust op de opschaling van beloftevolle pilootprojecten naar gangbare praktijk. In uitvoering van de beslissing van de Vlaamse Regering van 24 nov 2017 worden voor de werking middelen vanuit het VMH startersbudget (ter beschikking gesteld).

We vormen partnerschappen tussen bedrijven, kennisinstellingen, financiële instellingen, het middenveld en de overheid en werken drempels weg die circulaire modellen en gebruik van recycleert nodeloos hinderen.

Tevens is de transitiearena het monitoringplatform voor de voortgang inzake circulaire economie. Samen met mijn collega bevoegd voor het innovatiebeleid, versterk ik het onderzoeks- en innovatiebeleid richting circulaire economie. Het steunpunt SuMMa loopt in de huidige vorm eind 2021 af. We zorgen voor een evaluatie en voorzien desgevallend verderzetting vanaf 2022, met focus op verdere ontwikkeling van indicatoren voor circulaire economie en onderzoek en aanpak van sociaal-economische effecten. Daarnaast zijn flankerende kennis- en informatietrajecten noodzakelijk om het draagvlak voor circulaire economie te verbreden.

De Vlaamse overheid neemt het voortouw met een circulair aankoop- en investeringsbeleid. Ik werk hiervoor nauw samen met het beleidsdomein Financiën en Begroting en met Het Facilitair Bedrijf.

Ik neem als koploperregio ook internationaal en Europees een voortrekkersrol op. Ik zet strategisch in op bilaterale partnerschappen met relevante buurlanden en regio's.

De criteria om vergunningen, erkenningen, subsidies enzovoort te verkrijgen, worden zo aangepast dat ze circulariteit op lange termijn bevorderen. We moedigen producenten actief aan om hun merkidentiteit en marktinvoel te gebruiken ter bevordering van duurzame en circulaire

consumptie. We versterken de inzet op ecodesign en circulair aankopen binnen instrumenten zoals de aanvaardingsplicht en green deals. Knelpunten als productnormering, labeling etc worden hierbij bespreekbaar gemaakt bij de bevoegde federale ministers.

9.1.2 OD 2. Materiaalbewust bouwen en verbouwen

Ik stimuleer de bouwsector om richting circulaire en modulaire gebouwen te evolueren. Binnen het kader van het lopende Preventieprogramma duurzaam materialenbeheer in de bouwsector (2014-2020) zet ik samen met de geschikte partners in op een grootschalige proeftuin (met demoprojecten, living labs) om innovatie in bouw- en afbraaktechnieken te bevorderen. Centraal hierbij staat onder meer de ontwikkeling van nieuwe financieringsmechanismen om kosten en baten van het ganse bouwproces (constructie, gebruik en afbraak, logistiek) evenwichtig te verspreiden om zo hergebruik van materialen en aanpasbaarheid van gebouwen maximaal te stimuleren in de transitie naar een circulaire bouwconomie. Inzicht in kosten en baten van het gebruik van (kleinere) sloopwerven wordt hierbij mee onderzocht. Ik ondersteun hierbij de green deal circulair bouwen met actoren uit de bouwsector.

Het selectief slopen van gebouwen en infrastructuur moet gelden als de standaardpraktijk. Ik evalueer de wetgeving voor verplichte sloopopvolging bij grote bouwvolumes en de werking van het sloopbeheerorganisatie Tracimat en stuur bij waar nodig. Er is een kwaliteitsborgingsysteem voor secundaire granulaten en een opvolgsysteem voor grondstoffen met gebruiksbeporingen. Via de aanpassing van het normenkader in Vlarema en Vlarebo stem ik de gebruiksvoorwaarden voor bouwstof beter af met het bouwkundig bodemgebruik van uitgegraven bodem. En om de recyclagegraad bij de niet-steenachtige fracties (nu 40-50%) te verhogen, voorzie ik de nodige instrumenten voor het realiseren van een betere gescheiden inzameling of (na)sortering.

Om de ecologische voetafdruk van gebouwen te verlagen, houden we rekening met de volledige levenscyclus van het gebouw. We zetten in op het ontwerp van gebouwen en infrastructuur. Via de TOTEM-tool zetten we in de 3 gewesten verder in op een accurate en gebruiksvriendelijke bepaling van de materiaalimpact van gebouwen. De bouwsector kent een zeer sterke opgang van digitale technieken zoals 3D-scanning, artificiële intelligentie en BIM (Building Information Modelling) en daar willen we maximaal op inspelen. Samen met de geschikte partners zorgen we ervoor dat data over materialen vlot kunnen worden gekoppeld aan deze nieuwe technieken, zodat preventie en herstellingen gericht uitgevoerd kunnen worden en waardoor ook Urban Mining richting een circulaire bouwconomie veel effectiever zal worden in de toekomst.

9.1.3 OD 3. Versterken van asbestafbouwbeleid

Asbest blijft een belangrijk probleem; het komt nog veelvuldig voor in onze gebouwen. Mensen kunnen blootgesteld worden als ze onwetend aan verbouwingswerken beginnen. Bovendien kan ongecontroleerde afbraak ervoor zorgen dat asbest bij het steenpuin terechtkomt, waardoor het niet makkelijk meer veilig kan gerecycleerd worden.

Ik voorzie een actief asbestafbouwbeleid. Het doel is, gefaseerd naar prioriteit, een afbouw van risicovolle asbesthoudende materialen tegen respectievelijk 2034 (de meest risicovolle asbesttoepassingen) en 2040 (alle andere asbestproducten in slechte staat).

We onderzoeken hoe het asbestafbouwbeleid optimaal kan worden afgestemd op de realisatie van de Vlaamse beleidsdoelstellingen rond woonkwaliteit, renovatie en energieprestatie van gebouwen. In geval van een ondersteuning door het Vlaams Gewest voor het verwijderen van een asbestdak wordt systematisch de haalbaarheid van een zonnedak onderzocht.

Ik voorzie ter bescherming van de koper de aflevering van de eerste asbestattesten einde 2021 in aanloop naar de verplichting bij verkoop vanaf 2022. De regelgeving wordt hiervoor verder uitgewerkt (via aanpassing van het VLAREMA). In overleg met de sector bepaal ik de certificeringsvoorwaarden voor 'gecertificeerd asbestdeskundige inventarisatie' en zet in op kwaliteitsborging, met medeverantwoordelijkheid van de sector.

Ik ondersteun prioritaire doelgroepen via sectorprotocollen en zet in op asbestafbouwprojecten van lokale besturen om asbestafbouw voor burgers veilig, betaalbaar en makkelijker te maken. Ik evalueer de voortgang van het asbestafbouwbeleid in 2022 en pas het instrumentarium aan waar wenselijk.

9.1.4 OD 4. Verzekeren van waardebehoud voor biomassa

Biomassa kan een belangrijke rol spelen in de circulaire economie; het gebruik ervan mag echter geen ongewenste neveneffecten creëren voor lokale en globale voedselproductie. We gebruiken een afwegingskader voor de evaluatie van mogelijke conflicten tussen energetische en materiaaltoepassingen.

Eind 2023 zijn de nodige maatregelen genomen om in heel Vlaanderen zo veel mogelijk organisch-biologisch afval (OBA) te weren uit het huishoudelijk en bedrijfsrestafval als belangrijke maatregel om de recyclagedoelstellingen en klimaatambities in 2030 te kunnen halen. We werken daartoe een divers instrumentenpallet uit op maat van de doelgroep. Kwaliteitsbewaking van inzameling tot afzet moet verontreiniging (bijvoorbeeld door microplastics) voorkomen en afzet van compost en digestaat stimuleren. Ik stimuleer bijkomend investeringen in de realisatie van voorvergistingsinstallaties bij gft-compostering.

Op basis van de opgedane ervaringen, evalueren we het instrumentarium en sturen bij waar nodig, in samenwerking met alle actoren.

Ook producten uit de natuur, waaronder biomassa en reststromen uit het bos, natuur- en landschapsbeheer, kunnen waardevolle grondstoffen vormen voor een biogebaseerde economie. We stimuleren het onderzoek naar innovatieve en duurzame toepassingen van natuurproducten. We optimaliseren de biomassaketen uit bos-, natuur- en landschapsbeheer door lokale en regionale valorisatie en zetten hiervoor onderzoeks- en pilootprojecten op.

9.1.5 OD 5. Materiaalimpact van productketens verlagen

Circulaire economie biedt bijzondere opportuniteiten voor onze welvaart en economie indien we het gebruik van primaire grondstoffen en materialen kunnen verminderen en het hergebruik ervan vergroten zonder in te boeten op ons comfort of onze welvaart. We ondersteunen de ontwikkeling van ondernemingsmodellen waarbij een dienst in plaats van een product wordt aangeboden en producten worden gedeeld. Producten moeten slimmer worden ontworpen, zodat ze langer meegaan en makkelijker herstelbaar, herbruikbaar en recycleerbaar zijn. We bevorderen herstelling van producten en hergebruik van onderdelen; recyclage vormt de sluitsteen om alle grondstoffen maximaal te herwinnen.

Ik wil dat Vlaanderen evolueert tot een toonaangevende recyclagehub in Europa. Daarom investeer ik in de nodige sorteer- en recyclagecapaciteit die ook stromen uit omliggende regio's kunnen aantrekken. Een belangrijke focus ligt op de kunststofketen. Ik voorzie een actieplan met als krachtlijnen efficiënter gebruik van kunststoffen, meer selectieve inzameling, meer recyclage en meer afzet voor recyclaten. Ik pleit binnen Europa voor een verbod op het gebruik van

microplastics in cosmetica, verzorgingsproducten en onderhoudsproducten en op een bredere strategie inzake wegwerpproducten, ongeacht het materiaal waaruit ze gemaakt zijn. Binnen Europa nemen we het voortouw naar een maatschappij waarin plastics maximaal recycleerbaar zijn en maximaal gerecycleerd worden. Zo realiseren we een circulaire economie voor plastics. Waar dat mogelijk is en wenselijk vanuit de functie die ze vervullen, moeten plastics bio-afbreekbaar zijn. De gebruikte biologische grondstoffen moeten steeds duurzaam zijn; de beleidsvisie “Bio-economie in Vlaanderen” blijft hierbij een belangrijk richtsnoer.

Specifiek voor verpakkingen zal de Vlaamse regering alle afspraken gemaakt in het Verpakkingsplan 2.0 uitvoeren, waaronder de evaluatie eind 2023 en de daaraan gekoppelde consequenties, namelijk dat indien de doelstellingen nog steeds niet significant gehaald worden, de sector gevraagd zal worden om statiegeld te organiseren of een veralgemeend beloningssysteem in te voeren. We stimuleren een actief overleg tussen voedings- en verpakkingindustrie, lokale overheden en horeca om slimmere en afvalarme ondernemingsmodellen te ontwikkelen voor consumptie buitenshuis. Tegen 2025 moeten alle verpakkingen die op de markt komen herbruikbaar, recycleerbaar of composteerbaar (waar mogelijk en wenselijk en vanuit de functie die ze vervullen) zijn. We werken tegen 2021 aan één uniform P+ systeem voor de selectieve inzameling van alle huishoudelijk verpakkingsafval en een hoog recyclagepercentage. Als overheid geven we het goede voorbeeld op onze evenementen en in onze eigen werking.

9.1.6 OD 6. Verminderen van restafval door circulair materialenbeheer

We streven ernaar om tegen 2030 de selectieve inzameling van afval met het oog op recyclage te doen toenemen tot 77,5 %. Tegen 2030 moet minstens 50% van de recycleerbare fractie van huishoudelijk én bedrijfsafval bijkomend gerecycleerd worden. Een performantere selectieve inzameling en recyclagetrajecten voor prioritaire stromen moeten dit mogelijk maken. Er liggen belangrijke opportuniteiten in de stromen organisch-biologisch afval, kunststoffen, papier en karton en textiel. Samen met alle actoren versterken we de sorteerbodschappen via diverse communicatiestrategieën.

Om het bedrijfsrestafval te verminderen, zet ik onder meer in op de ontwikkeling van een code van goede praktijk voor een betere bronsortering in combinatie met sturende maatregelen op maat zodat het ook voor bedrijven interessanter of gemakkelijker wordt om recycleerbare stromen selectief in te zamelen dan om gemengd restafval aan te bieden. Voor de verplichte PMD of P+ inzameling bij bedrijven stimuleer ik verdere infocampagnes, maar zorg ook voor de nodige handhaving indien noodzakelijk.

Om selectieve inzameling en de recyclage van materiaalstromen verder te bevorderen, zet ik samen met de sector en betrokken overheden in op (digitale) traceerbaarheid, kwaliteitsborging en handhaving. Ik zorg ervoor dat binnen het strategisch programma handhaving de inspanningen om illegale afvalactiviteiten en -stromen (doorvoer, invoer en uitvoer) aan banden te leggen verder worden verhoogd. Hierbij zal ik de samenwerking tussen diverse handhavers op zowel Vlaams, federaal, lokaal als Europees niveau faciliteren en zal ik werken aan het responsabiliseren van alle actoren in de keten. Ik stimuleer de zelfcontrole in de sector.

Ik voer de strijd tegen zwerfvuil op. Dit is ieders verantwoordelijkheid: we zorgen ervoor dat de verpakkingsector zijn ambitieuze engagementen nakomt op basis van de voorziene nulmeting die in overleg met alle actoren wordt opgesteld en we zetten hierbij ook in op handhaving. Ook de andere betrokken sectoren moeten actief en financieel bijdragen aan de strijd tegen zwerfvuil.

Concreet zet ik via de Mooimakers (de OVAM, Fost Plus en de VVSG) het beleid voor zwerfvuil en sluikestorten verder met gepaste extra beleidsmaatregelen, waarbij we maximaal leren uit de opgedane ervaringen. We zetten de meetmethodes verder op punt, en analyseren de samenstelling van zwerfvuil en sluikestorten.

De afvalverwerkingscapaciteit in Vlaanderen stemmen we af op maat van de circulaire economie, die meer inzet op preventie, hergebruik en recyclage. Dit brengt een daling van het restafval met zich mee. Ik beperk dus de eindverwerkingscapaciteit tot wat nodig is voor het overblijvende restafval en de recyclageresidu's die in Vlaanderen ontstaan en voor de milieuveilige verwerking van gevaarlijk afval. De eindverwerking van in Vlaanderen geproduceerd afval krijgt voorrang op geïmporteerde afvalstoffen.

Een circulaire economie betekent dat Vlaanderen zich moet voorbereiden op een gefaseerde afbouw van afvalverbranding. Ik stem het vergunningenbeleid hierop af. De verbrandingscapaciteit die we in tussentijd in stand houden, moet steeds volstaan om het aanbod aan Vlaams restafval en recyclageresidu's op een milieuhygiënische manier te verwerken. Ik zorg ervoor dat de resterende verbrandingscapaciteit in Vlaanderen het hoogst mogelijke energetisch rendement en de laagst mogelijke uitstoot heeft. We evalueren samen met de gemeenten de wenselijke rol van overheden in afvalverwerkingsinstallaties, vanuit de bezorgdheid dat zij zich voldoende moeten kunnen focussen op preventie en beleid. Huidige afvalintercommunales vormen niet altijd een logisch geografisch geheel, ten koste van efficiëntie en milieu-impact. We nodigen hen uit om voorstellen te formuleren om deze efficiëntie te verbeteren en om hun werkingsgebied te optimaliseren. Op basis van deze voorstellen werk ik een visie uit. Investerings in afvalverwerking houden rekening met langetermijnevoluties naar een circulair en klimaatneutraal Vlaanderen.

De milieuheffingen hebben de afgelopen decennia bewezen dat ze geholpen hebben om het gedrag van burgers en bedrijven zodanig te sturen dat de hoeveelheid restafval gEDAald is en recyclage verhoogd is. Daarom onderzoek ik of het wenselijk is de afvalheffing te actualiseren.

9.1.7 OD 7. Rapportage, datamining en digitale ontsluiting ikv afval- en materialenbeleid

Ik zorg voor de ontsluiting van data en ontwikkel tools ter ondersteuning en sensibilisering van bedrijven en lokale besturen. Ik zorg voor integratie van informatie omtrent asbest in woningen in de Woningpas.

In het kader van de nieuwe Kaderrichtlijn Afvalstoffen en om de belangrijkste data-hiaten op te vullen heroriënteer ik ook de manier van data inzameling van afvalstoffen. Hierbij focussen we op transparantie in de afvalstoffenverwerkingsketen (incl. afzet van recyclaten), een verdere daling van de administratieve lasten voor de Vlaamse bedrijfswereld en maximaal geautomatiseerde inzameling van gegevens op het niveau van inzameling en verwerking van de afvalstoffen en materialen. We houden daarbij rekening met de privacyregels.

Europa herziET de rapportagemethoden voor selectieve inzameling en recyclage; we passen onze eigen rapportagesystemen indien noodzakelijk daaraan aan; desgevallend en waar nodig worden ook de huidige resultaten herberekend, en worden getalsmatige doelstellingen aangepast.

10 ISE BODEM EN ONDERGROND

10.1 SD 1. EEN ONDERBOUWD BODEMBELEID

Ik zet volop in op veerkrachtige bodems met een goede bodemkwaliteit. Gezonde, goed functionerende bodems vormen de basis voor biomassaproductie, voor voedselvoorziening, voor een diverse en weerbare natuur en voor waterhuishouding. Onze bodems spelen een belangrijke rol in klimaatmitigatie en -adaptatie. Een goede bodem- en grondwaterkwaliteit is essentieel voor goed functionerende kringlopen van water, voedingstoffen en koolstof. Het economisch belang van een doordacht bodembeheer en zorgzaam landgebruik valt moeilijk te overschatten.

10.1.1 OD 1. Naar veerkrachtige bodems in Vlaanderen

Veerkrachtige bodems vervullen essentiële ecosysteemdiensten en spelen een belangrijke rol in klimaatmitigatie en -adaptatie. Gezonde, goed functionerende bodems vormen de basis voor biomassaproductie, voor voedselvoorziening, voor een diverse en weerbare natuur en voor waterhuishouding. Ik werk dan ook mee aan Europese en internationale initiatieven met als doel de bodemkwaliteit te beschermen en stimuleer het exporteren van onze bodembeschermingsexpertise.

De komende tien jaar mogen onze Vlaamse bodems netto geen koolstof verliezen. Om dit te realiseren dringen we het koolstofverlies uit landbouwbodems sterk terug. Daarnaast moeten we meer koolstof opslaan in bossen, waterrijke gebieden en (half)natuurlijke graslanden. We investeren daartoe in bijkomende bossen en extra natuur, en beheren (half)natuurlijke graslanden, bossen en waterrijke gebieden gericht. Besturen en burgers sensibiliseren we rond aangepast beheer van tuinen, bermen, parken en openbaar groen.

Ik bouw een volwaardig bodemkoolstofmonitoringsnetwerk uit zodat we ook in Vlaanderen de werkelijke evolutie van de koolstofstromen en -voorraden en de beleidseffecten erop kunnen opvolgen.

Ik onderzoek de mogelijkheden om onze bodems en het bodemgebruik meer klimaatrobuust te maken, met bijzondere aandacht voor droogte en de rol van bodems in wateroverlast.

Voorlichting en begeleiding inzake geïntegreerd bodembeheer met aandacht voor bodemfysische, bodemchemische en bodembologische kwaliteit vind ik belangrijk. Ondermeer met oog op oordeelkundige bemesting en koolstofopslag, zet ik een performant en doeltreffend voorlichtings- en begeleidingssysteem op.

10.1.2 OD 2. Erosie maximaal voorkomen

Ik stuur het erosiebeleid bij door versterkt in te zetten op gepaste brongerichte maatregelen die de bodems weerbaar maken tegen erosie, en met het principe “de vervuiler betaalt” als uitgangspunt. Dit is goed voor de bodem, goed voor de kwaliteit van het oppervlaktewater én bespaart op de kosten voor het ruimen van de waterlopen. Ik stem het erosiebeleid maximaal af op de stroomgebiedbeheerplannen. Ik voorzie ook in sensibilisering en in stimulerende maatregelen via de ecoregelingen en de agromilieumaatregelen. De subsidies via het erosiebesluit zijn een belangrijke hefboom om modderstromen aan te pakken, de aanvoer van sediment naar de waterlopen te verminderen en de omgeving weerbaar te maken in functie van klimaatadaptatie.

10.2 SD 2. HERSTEL VAN BODEMDIENSTEN EN BODEMZORG

Ik zet volop in op bodemkwaliteit. Ook buiten de open ruimte wil ik een bodemkwaliteit garanderen die toelaat dat minstens de primaire maatschappelijke (basis)behoeften kunnen worden vervuld. Ik kan niet buiten de vaststelling dat er nog heel wat bodems verontreinigd zijn. Daarom zet ik in op de verdere remediëring van bodemverontreiniging, in de eerste plaats bij oude bedrijfslocaties en stortplaatsen. Daarnaast garanderen we de bodemkwaliteit via de nodige bodemzorg. Dit zijn ook kritische succesfactoren om een circulaire economie mogelijk te maken en de gevolgen van klimaatverandering mee op te vangen.

10.2.1 OD 1. Bodemkwaliteit garanderen via bodemsanering

Het Vlaams bodembeleid blijft gericht op het voorkomen en zo nodig zo snel mogelijk saneren van nieuwe bodemverontreiniging en op het doel om tegen 2036 de sanering van alle gronden met een historische bodemverontreiniging minstens op te starten; waar nodig blijven we inzetten op ambtshalve sanering. Dit draagt ook bij tot een goede grondwaterkwaliteit. In eerste instantie moeten daarom tegen 2028 alle oriënterende bodemonderzoeken zijn uitgevoerd.

Bodemsanering zorgt dat we verontreinigde oude bedrijfslocaties of stortplaatsen terug veilig kunnen gebruiken en vermindert zo onze druk op de open ruimte. Naast de prioritaire aanpak van brownfieldconvenanten activeer ik, samen met mijn collega bevoegd voor economie de herontwikkeling van brown- en blackfields in en stortplaatsen in het kader van circulair ruimtegebruik. De OVAM faciliteert als huissaneerder de aanpak van het historisch passief bij de Vlaamse, federale én lokale overheden. De aanpak van stortplaatsen is daarbij een specifiek aandachtspunt. Bij oude stortplaatsen met een potentieel op herontwikkeling stimuleer ik het hergebruik van grondstoffen uit deze stortplaatsen.

Bij particulieren voorzie ik een ontzorging in de onderzoeksfase en in de woonzoneaanpak worden alle gronden in eigendom van particulieren gezamenlijk aangepakt per gemeente.

Voor de aanpak van het historisch passief stimuleer en ondersteun ik bedrijven via een sectorale aanpak, sectorfondsen, bedrijfsspecifieke overeenkomsten of coaching in functie van de noden.

De Europese kaderrichtlijn Water heeft als doel een goede ecologische toestand en een goed ecologisch potentieel te bereiken van alle Vlaamse waterlichamen. Het sediment- en waterbodembeheer vormt hierin een belangrijk element. Ik voorzie een aanpak van de sanering van historisch verontreinigde waterbodems, waar ze de hinderpaal vormen voor een goede waterkwaliteit.

Ik pak eveneens nieuwe bodemverontreiniging aan zodat de bodem haar verschillende diensten kan blijven leveren en we de bodemkwaliteit blijven garanderen. Bij gasolietanks voor verwarming zorg ik dat de financiële lasten van mogelijke bodemverontreiniging worden gedragen door een fonds. Via innovatie en investeringen versterk ik de Vlaamse bodemexpertise.

10.2.2 OD 2. Bodemkwaliteit versterken via bodemzorg

Naast de remediëring van bodemverontreiniging zet ik in op innovatie, bodemzorg, herstel van bodemdiensten en een maximaal hergebruik van bodem. In eerste instantie nemen overheden een voorbeeldrol op inzake het secundair gebruik van bodemmaterialen i.p.v. primaire delfstoffen. Een uitrol volgt voor alle gebruikers van bodemmaterialen. We garanderen een transparante grondverzetsregeling bij infrastructuurwerken en versterken investeringen door de monitoring en

het beheer van grondstromen. Ik voorzie ook een optimaal beheer van restverontreiniging in functie van een circulair landgebruik.

We inventariseren alle gegevensbronnen over diffuse bodemverontreiniging en schatten de impact en problematiek in. Hiermee wil ik blootstellings- en verspreidingsrisico's bij diffuse verontreiniging inperken.

10.2.3 OD 3. Digitale ontsluiting en kopersgarantie bij overdracht gronden

Ik werk de komende jaren aan een verdere digitale ontsluiting van de bodeminformatie. Belangrijk hierbij zijn kennisopbouw, open informatie en laagdrempelige toegang tot waardevolle bodemgegevens. Ik stimuleer citizen science en interactie met de bodemsector in het onderzoeksproces.

De reeds beschikbare data rond bodem in relatie met water, ruimte en asbest vormen de basis voor het verder samenbrengen van andere data voor de monitoring van de bodemkwaliteit en de uitbouw van bodemzorg.

Ik optimaliseer de kwaliteit van de gemeentelijke inventarissen en de uitwisseling met het grondeninformatieregister zodanig dat het bodemattest dé unieke bron wordt voor het bepalen van het statuut van de grond. Op die manier vermijden we onnodige administratieve lasten bij de verkoop van gronden.

10.3 SD 3. VERSTANDIG BENUTTEN VAN DE ONDERGROND

10.3.1 OD 1. Het duurzaam omgaan met delfstoffen en bodemmaterialen

Ik bevorder een duurzame omgang met diverse natuurlijke hulpbronnen. Daarom zal ik het bestaande Algemeen Oppervlakedelfstoffenplan evalueren en actualiseren in functie van een verzekering van de grondstoffenbevoorrading. We faciliteren vanuit een duurzame en circulaire benadering de valorisatie van eigen minerale grondstoffen en laten onze afhankelijkheid van buitenlandse primaire oppervlakedelfstoffen niet groeien. Alle gegevens rond verbruik, import, aandeel Vlaamse primaire oppervlakedelfstoffen en alternatieve grondstoffen worden periodiek gemonitord via het Monitoringsysteem Duurzaam Oppervlakedelfstoffenbeleid.

Overheden nemen een voorbeeldrol op inzake het secundair gebruik van bodemmaterialen i.p.v. primaire delfstoffen. Een uitrol volgt voor alle gebruikers van bodemmaterialen. Ik garandeer een transparante grondverzetsregeling bij infrastructuurwerken en versterk investeringen door de monitoring en het beheer van grondstromen. Ik voorzie ook een optimaal beheer van restverontreiniging in functie van een circulair landgebruik.

10.3.2 OD 2. Kennis en duurzaam beheer van de (diepe) ondergrond en het gebruik van diepe aardwarmte

Met het oog op een duurzaam beheer van de ondergrond stel ik een Structuurvisie Diepe Ondergrond op die een goed nabuurschap nastreeft met de federale toepassingen in de Vlaamse ondergrond en die risico's inschat omtrent interferenties.

Die kennis zetten we in voor een beter zicht op de interactie tussen ondergrond en bovengrondse processen en het beleid omtrent een efficiënt ondergronds ruimtegebruik in de bebouwde omgeving. Gelinkt hieraan wordt onze kennis over het potentieel van ontginningsgebieden als multifunctioneel gebied voor, tijdens en na ontginningsactiviteiten binnen de context van een geïntegreerd omgevingsbeleid verder opgebouwd.

Die kennis gebruiken we met oog op warmteopslag en valorisatie van diepe aardwarmte als hernieuwbare energiebron. Ik evalueer op korte termijn de resultaten van de twee diepe aardwarmteprojecten. Goede geologische inzichten in reservoirmodelleringen zijn hiervoor rechtstreeks van belang. Binnen deze context wordt kennisopbouw en monitoring verzorgd omtrent natuurlijke en geïnduceerde seismiciteit.

Vanuit het 'only once principe' vloeien bodem en ondergrond data door naar één centraal dataplatform, de Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV). DOV stelt de data en geïnterpreteerde informatie over de bodem en ondergrond ter beschikking (met inachtnaam van de privacyregels) en maakt ze via open data toegankelijk. DOV is het kenniscentrum dat geldt als centraal aanspreekpunt voor (internationale) rapporteringen van bodem en ondergrond data zoals INSII en FAOSTAT.

11 ISE LUCHT

11.1 SD 1. WE GAAN VOOR ZUIVERE LUCHT

De luchtkwaliteit willen we verder verbeteren. Een betere luchtkwaliteit vermindert de kans op aandoeningen en komt onze biodiversiteit ten goede. We zorgen ervoor dat altijd en overal de huidige luchtkwaliteitsnormen worden gerespecteerd en zetten in op een halvering van de gezondheidsimpact tgv blootstelling aan NO₂ en PM_{2,5} tegen 2030 en het terugdringen van de oppervlakte van ecosystemen waar de draagkracht voor vermisting of verzuring wordt overschreden.

11.1.1 OD 1. Versterking Vlaams beleid rond luchtkwaliteit

De komende regeerperiode versterk ik het Vlaams beleid rond luchtkwaliteit. Ik zorg voor een definitieve goedkeuring van het Luchtbeleidsplan 2030 en voer dit uit. Hiermee zet ik in op een halvering van de gezondheidsimpact ten gevolge van luchtverontreiniging tegen 2030 ten opzichte van 2005 en dring ik de oppervlakte van ecosystemen waar de draagkracht voor vermisting of verzuring wordt overschreden met een derde terug. Ik voorzie een tweejaarlijkse monitoring (2021 en 2023) en evalueer het Luchtbeleidsplan in 2023 grondig met oog op mogelijke bijsturing. Ik rapporteer hierover aan de Europese Commissie. Ik werk ook samen met lokale besturen om de competenties te bundelen en de luchtverontreiniging in hotspots aan te pakken, in het bijzonder in de zones Antwerpen, Gent en de rand rond Brussel. Ik ondersteun lokale besturen ook bij de uitwerking van het lokale beleid door kennisuitwisseling te bevorderen o.m. bij de uitrol van lage emissiezones. Gebiedsgerichte actieplannen worden eveneens verder uitgevoerd en, waar nodig, worden nieuwe plannen opgesteld.

11.1.2 OD 2. Afvlakking van de groei van het wegverkeer

Eén van de belangrijkste oorzaken van luchtverontreiniging blijft verkeer. Samen met mijn collega bevoegd voor mobiliteit zet ik een driedelige aanpak voorop: Een duurzame ruimtelijke inrichting ondersteunt een duurzame bereikbaarheid. We zetten in op een verdere afvlakking van de groei van het gemotoriseerde verkeer en streven een ambitieuze modal shift na, zowel qua personenvervoer als logistiek. Tenslotte zetten we in op een verdere vergroening van het voertuigenpark.

We realiseren in samenwerking met de vervoerregio's een duurzame modal shift. We verankeren de aandacht voor luchtverontreiniging en klimaat in de decretale omschrijving van de werking van de vervoerregio's zodat de uitgewerkte oplossing ook een antwoord biedt op de klimaat- en luchtuitdagingen. Tegen eind 2021 rollen we hierbij concrete actieplannen op maat van elke vervoerregio uit. Een weloverwogen en kwaliteitsvolle ruimtelijke inrichting ondersteunt een duurzame bereikbaarheid én een efficiënt mobiliteitsbeleid vergt een goede afstemming met het ruimtelijke beleid. Via het ruimtelijke beleid creëer ik dan ook de nodige ruimtelijke condities om de vervoersvraag te beheersen en de blootstelling aan luchtverontreiniging te verminderen. Bij elke ontwikkeling moet er aandacht zijn voor (leef)omgevingskwaliteit en mobiliteit. Via een integrale aanpak verminder ik de impact van grote infrastructuur en verkeersgenererende projecten en creëer ik tegelijkertijd kansen voor het realiseren van klimaat- en luchtdoelstellingen. Ik zorg daarbij voor een duidelijk inzicht in de verkeersvraag en de daaruit voortvloeiende impact op de leefomgevingskwaliteit en klimaat tijdens het plan- en vergunningsproces en zorg ervoor

dat dit mee in overweging genomen wordt bij de beleidsbeslissingen hierover. Waar nodig leg ik begeleidende maatregelen op via het plan of de omgevingsvergunning, aan de hand van afspraken.

11.1.3 OD 3. Verdere vergroening van voertuigenpark

Ik zet tevens in op een verdere vergroening van het wagenpark. Ik zet de ingeslagen weg verder naar de emissiearme en energie-efficiënte voertuigen. Vanaf 2030 zijn alle nieuw verkochte personenwagens koolstofarm, waarvan minstens de helft emissievrij.

Ik bepleit bij mijn collega bevoegd voor financiën een budgetneutrale hervorming van de groene verkeersfiscaliteit, zodat meer vervuilende wagens duurder worden en milieuvriendelijke wagens goedkoper. Bij de finalisering van het Nationaal energie- en klimaatplan treed ik in overleg met de federale overheid en de andere gewesten over de manier waarop we de bedrijfswagens versneld kunnen vergroenen.

Ik stimuleer emissievrije distributie, zodat vanaf 2025 in de stadskernen emissieloos gereden wordt voor belevering.

Als Vlaamse overheid geven we ook zelf het goede voorbeeld (zie ook ISE-klimaat). Vanaf 2021 kopen we niet langer gewone personenwagens met enkel een klassieke verbrandingsmotor. Samen met de collega bevoegd voor mobiliteit zorgen we ervoor dat in de nieuwe overheidsopdrachtprocedures van De Lijn enkel zero-emissiebussen toegelaten worden. Ten laatste in 2025 worden de stadskernen enkel nog emissievrij bediend. Ten laatste vóór 2035 rijden alle bussen in heel Vlaanderen emissievrij. Ook de (private) onderaannemers van De Lijn worden hierbij maximaal betrokken. In samenspraak met de bevoegde ministers en de lokale besturen zorgen we ervoor dat het gebruik van 2-takt toestellen voor het onderhoud van openbaar groen faseer ik uit. Nieuwe toestellen die aangekocht worden voor groen onderhoud in eigen beheer zullen emissievrij zijn (behalve grote toestellen waarvoor nog geen of ruim onvoldoende aanbod aanwezig is); gelijkaardige voorwaarden nemen we ook op in de aanbesteding van onderhoudsdiensten.

Inzake internationale scheepvaart en luchtvaart, bepleit ik op Europees en internationaal niveau strengere normen. Ik bepleit bij mijn collega bevoegd voor mobiliteit verder te werken aan de vergroening van de scheepvaart door te investeren in walstroom; ik werk samen met mijn collega bevoegd voor mobiliteit diverse stimulansen uit om het vrachtwagenpark versneld te vergroenen op basis van de voorstellen uit de roadmap voor vermindering van klimaat- en luchtmissies van vrachtvervoer en het Vlaams Innovatieplatform Logistiek. Zo verbeteren we ook de luchtkwaliteit in de havenomgeving.

11.1.4 OD 4. Emissiefraude bij voertuigen aanpakken

Er moet meer en betere controle gebeuren van reële uitstoot van voertuigen om zo emissiefraude tegen te gaan. Ik versterk daarom het beleid om zowel emissiefraude door eigenaars (bijvoorbeeld roetfilterfraude of Ad Blue fraude) als door constructeurs (bijvoorbeeld 'Dieselgate') te voorkomen en te remediëren.

Ik bepleit bij mijn collega bevoegd voor mobiliteit in dit kader een versterking binnen de Vlaamse bevoegdheden van de homologatieprocedure en de daaraan verbonden testprocedures en het voeren van een effectieve handhaving.

. We organiseren ook 'in service conformity'-controles en volgen de effecten van de nieuwe 'real driving emissions'-test op. Ook de mogelijkheden om de periodieke keuring en technische

controles langs de weg in te zetten, worden bekeken. Hiertoe implementeer ik de aanbevelingen uit de beleidsstudie naar het voorkomen en bestrijden van emissiefraude bij wegvoertuigen.

Op basis van de resultaten van een eerste succesvolle remote sensing campagne midden 2019 onderzoek ik het potentieel om op basis van nieuwe technieken (remote sensing, sniffer car, ...) de werkelijke emissies van individuele voertuigen te bepalen en deze data te gebruiken voor de aanpak van emissiefraude.

11.1.5 OD 5. Lage en ultralage-emissiezones verder uitrollen in stedelijke gebieden

Het wetgevend kader voor lage-emissiezones (LEZ) leidt tot een verbetering van de blootstelling aan luchtverontreiniging. Ik versterk de uitrol van LEZ (lage emissiezones) en werk een wetgevend kader uit voor ultralage-emissiezones (ULEZ). Ik onderzoek ook de mogelijkheden om het toepassingsgebied uit te breiden enerzijds naar bromfietsen en moto's en anderzijds tot ringen/of snelwegen. Voor oldtimers voorzien we een definitieve en uniforme oplossing.

11.1.6 OD 6. Vermindering luchtverontreiniging van houtverbranding

Vooraf huishoudelijke houtverbranding zorgt voor veel fijn stof in de lucht. Ik stimuleer daarom de uitfasering van vervuillende verwarmingstoestellen en vervanging door meer duurzame alternatieven.

Ik zet verder in op de uitvoering van de Green Deal Houtverbranding met de andere betrokken partners. Ik zet hiermee in op het uitfaseren van oude en vervuillende huishoudelijke houtstooktoestellen en het weren van de oude toestellen uit de tweedehandsmarkt.

Ik ontwikkel samen met alle betrokkenen een visie rond de toekomstige rol van huishoudelijke houtverwarming. De huidige vervangingspremie voor kachels schaf ik af.

11.1.7 OD 7. Emissies in de industrie en landbouw verminderen

Om de impact van industrie en landbouw op onze luchtkwaliteit verder te verminderen, de Europese National Emission Ceilings (NEC) reductiedoelstellingen na te kunnen leven en de emissieruimte voor nieuwe investeringen in Vlaanderen in de toekomst veilig te stellen, zet ik het kosteneffectieve NEC-reductiebeleid verder. Het Luchtkwaliteitsplan 2021–2030 bevat een doorvertaling daarvan in maatregelen en acties. Ik werk ook mee aan een Vlaams industrieel transitiekader voor een koolstofarme economie waar de mogelijkheden in kaart worden gebracht voor Vlaamse onderzoeksinstellingen en de Vlaamse bedrijven om mee te werken aan de nodige systeeminnovaties om de klimaat- en energietransitie mogelijk te maken.

Overeenkomstig de basisprincipes en krachtlijnen voor een Vlaamse programmatische aanpak stikstof (PAS), zoals beslist in 2016, en rekening houdend met de evolutie van de stikstofdepositie sindsdien en met de resultaten van de plan-MER, maak ik een PAS-actieprogramma op voor de planperiode 2020–2025. Voor de reductie van de impact van ammoniak op de luchtkwaliteit en op Speciale Beschermingszones, zet ik in op een verdere verlaging van de uitstoot uit stallen en bemesting met dierlijke mest en kunstmest. Voor de start van de eerste PAS-programmaperiode, breng ik de impact van het significantiekader (vergunningenbeleid) en het flankerend beleid (landbouwbedrijven) op de stikstofuitstoot en -depositie in Speciale Beschermingszones in kaart. Waar nodig, stuur ik beide systemen bij.

De Vlaamse invulling van het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) (2021–2027) voorziet eveneens de nodige maatregelen en instrumenten om een emissiereductie te realiseren.

Binnen de mogelijkheden van het nieuwe GLB kan dit bijvoorbeeld efficiënt nutriëntenbeheer om verliezen van stikstof en fosfor te vermijden en de lucht- en waterkwaliteit te verbeteren omvatten. Na evaluatie hervorm ik het systeem van nutriënt-emissierechten, zodat het meer bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen op vlak van waterkwaliteit, klimaat en luchtkwaliteit.

11.2 SD 2. ONDERBOUWEN (LOKAAL) LUCHTBELEID VIA INNOVATIEVE MILIEUMONITORING

Ter onderbouwing van het luchtbeleid monitoren en modelleren we de luchtkwaliteit en inventariseren we de emissies. De digitalisering en technologische innovatie maken het mogelijk fijnmaziger te meten en metingen te laten uitvoeren door meerdere partijen. We onderzoeken in welke mate deze data de modellen kunnen verbeteren als basis voor realtimeapplicaties (bijvoorbeeld Belair). Meet- en modeldata worden, met respect voor de privacy, verrijkt met kennis, duiding en evaluatie en worden extern gedeeld. We werken hiervoor samen met een breed scala van strategische partners van Vlaamse en lokale overheden, onderzoeksinstituten, middenveldorganisaties, NGO's en private spelers. Dit moet leiden tot een systeem voor lokale besturen om hun burgers te betrekken (burgerwetenschap) en beleidsmaatregelen op te volgen.

11.2.1 OD 1. Verminderen luchtverontreiniging door houtverbranding

Om een lokaal beleid gericht op de vermindering van luchtverontreiniging door houtverbranding mogelijk te maken zetten we in op een innovatietraject met "low cost" fijnstofsensoren en anderen innovatieve methodes om de emissies te lokaliseren. Daarin onderzoeken we onder meer de uitrol van een Vlaanderen-breed netwerk van deze sensoren, het gebruik van burgerdata (met respect voor de privacy) die nu al verzameld wordt en de implementatie van geavanceerde algoritmes.

11.2.2 OD 2. Verminderen luchtverontreiniging door verkeersgerichte maatregelen

Om lokale, verkeersgerichte maatregelen ((ultra)lage-emissiezones, circulatieplannen, verkeersingrepen, schoolstraten) op te volgen en de positieve effecten op de luchtkwaliteit aan hun bevolking te tonen hebben lokale besturen nood aan fijnmazigere metingen. Naast de inzet van passieve samplers onderzoeken we of hoge ruimtelijke resolutie modellering en een meetnet met behulp van sensoren bijkomende informatie kan leveren. Ook real time interventies bij hoge concentraties worden op deze manier mogelijk. Op het vlak van emissies zetten we ook in op nieuwe technologieën.

11.2.3 OD 3. Verminderen emissies landbouw

Om de problematiek rond de vermistende en verzurende deposities van de landbouw op te volgen zetten we in op doeltreffende monitoring en modellering in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof. Bovendien zorgen we ervoor dat de emissie-inventaris fijnmaziger wordt, zodat het effect van emissiereducerende maatregelen voor luchtverontreinigende stoffen en broeikasgassen nauwkeurig kan geëvalueerd worden.

11.2.4 OD 4. Kwetsbaarheidsanalyses uitvoeren en ondersteuning lokaal klimaatadaptatiebeleid ondersteunen via Klimaatportaal

Vlaanderen ondervindt de gevolgen van een mondiale klimaatverandering. De kwetsbaarheden rond hitte worden verder in kaart gebracht door uitbreiding van het Klimaatportaal met bijkomende effect- en impactkaarten. Lokale adaptatiemaatregelen laten toe de gekende kwetsbaarheden op te vangen. Gekoppeld aan het Klimaatportaal zal via een co-creatietraject een

klimaatadaptatietool ontwikkeld worden die locatie-specifiek het potentieel van adaptieve maatregelen in beeld brengt, en zullen lokale overheden ondersteund worden in het gebruik van deze tool.

12 ISE WATER

12.1 SD 1. MONITOREN OM TE WETEN

Vlaanderen moet voldoen aan de Europese en internationale normen en doelstellingen voor water. Ter onderbouwing van het waterbeleid monitoren we de waterkwaliteit en de waterkwantiteit van oppervlakte- en grondwater met als doel voor de huidige en toekomstige generaties in Vlaanderen proper, aantrekkelijk en voldoende water te waarborgen.

12.1.1 OD 1. Digitale kwantumsprong maken voor de meetnetten water

De digitalisering en technologische innovatie maken het mogelijk fijnmaziger te meten en met een hogere frequentie. Op het vlak van monitoring streven we naar efficiëntiewinsten en richten we ons in hoofdzaak op methode-ontwikkeling en kwaliteitsborging.

12.1.2 OD 2. Uitbouwen van een open standaard dataplatform

Metingen kunnen uitgevoerd worden door meerdere partijen. De VMM zamelt via een centraal dataplatform de data in en is verantwoordelijk voor de validatie van de aangeleverde data.

12.1.3 OD 3. Optimaliseren labowerking Vlaamse overheid

Momenteel betaalt de Vlaamse overheid voor labocapaciteit in verschillende laboratoria. We organiseren een optimalisatie-oefening, stemmen noodzakelijke investeringen af en bepalen wie best de rol van referentielabo vervult.

12.2 SD 2. DATA & KENNIS AANBIEDEN OM SAMEN GERICHT ACTIES TE KUNNEN NEMEN

De ingezamelde waterdata rond waterkwaliteit en -kwantiteit worden aangevuld met kennis, duiding en evaluatie en verspreid via een performant en klantvriendelijk portaal als eerste opstap richting een centraal milieuportaal. Innovatieve technieken voor de ontwikkeling van modellen voor de intra- en extrapolatie van meetresultaten en de onderbouwing van het waterbeleid krijgen de volle aandacht. We zetten in op actieve kennisdeling tussen de betrokken actoren.

12.2.1 OD 1. Opstap zetten naar een Water Data Infrastructuur (WDI) voor Vlaanderen voor multi-usergebruik

We investeren verder sterk in digitalisering en automatisering. Het langetermijn objectief (2030) is om in één omgeving modellen, data en tools ter beschikking te stellen die elke geïnteresseerde kan gebruiken om zelf simulaties te maken en waarmee iedere gebruiker zelf informatie over het watersysteem in Vlaanderen kan opzoeken en delen. Als eerste opstap hiernaartoe wordt tijdens deze legislatuur prioritair ingezet op de ontwikkeling van belangrijke deelplatformen voor data rond water.

12.2.2 OD 2. Ondersteunen klimaatadaptatiebeleid bij lokale besturen via verdere uitbouw van het Klimaatportaal

De kwetsbaarheden inzake klimaatverandering worden verder in kaart gebracht door uitbreiding van het Klimaatportaal met bijkomende effectkaarten voor droogte en overstroming, en impactkaarten voor o.a. landbouw en natuur. Lokale adaptatiemaatregelen laten toe de gekende kwetsbaarheden op te vangen. Gekoppeld aan het Klimaatportaal zal via een co-creatieproject een

klimaatadaptatietool ontwikkeld worden die locatie-specifiek het potentieel van adaptieve maatregelen in beeld brengt, en zullen lokale overheden ondersteund worden in het gebruik van deze tool. Deze ontwikkelingen worden ingebed in en afgestemd met de verdere evoluties binnen Smart Flanders.

12.2.3 OD 3. Grondwaterdata ontsluiten in functie van vraagstelling

Voor grondwater zetten we verder in op het 'operationaliseren' van het grondwatermeetnet waarbij meetdata gegenereerd en ontsloten worden in functie van gerichte vraagstelling (bijvoorbeeld in kader van droogterisicobeheer).

12.3 SD 3. PLANNEN MAKEN EN UITVOEREN MET ENGAGEMENTEN VOOR GEZOND EN DUURZAAM WATERSYSTEEM

In Vlaanderen zijn heel wat instanties actief inzake het waterbeleid en -beheer. Deze versnippering is suboptimaal. Bovendien zijn er om de Europese doelstellingen te behalen extra inspanningen vereist. We zetten in op een efficiënte governance en beleidsvoorbereiding gericht op het zetten van verdere stappen richting een robuust, gezond en duurzaam watersysteem.

Klimaatadaptatie wordt een leidend principe voor het waterbeleid, waarbij ik wateroverlast, waterschaarste, waterkwaliteit en de gevolgen van droogte in onderlinge samenhang gebiedsgericht aanpak. Beek- en riviervalleien richt ik in vanuit een integrale benadering, waarbij waterbeheer, klimaatbuffering, landschap, koolstofopslag en biodiversiteit centraal staan. Qua waterverbruik leg ik de nadruk op waterbesparing, slim watergebruik, het sluiten van waterkringlopen en op het gebruik van alternatieve waterbronnen.

12.3.1 OD 1. Geïntegreerd en gebiedsgericht uitvoeren en opmaken van Stroomgebiedbeheerplannen en Maatregelenprogramma

Samen met mijn collega's in de Vlaamse regering stel ik alles in het werk om de Europese waterkwaliteitsdoelstellingen te halen volgens de Europees gestelde timing. In de 3de waterbeleidsnota leggen we de visie op het integraal waterbeleid vast. We voeren de 2de generatie stroomgebiedbeheerplannen en maatregelenprogramma (2015–2021) uit en bereiden de 3de generatie stroomgebiedbeheerplannen en maatregelenprogramma (2022–2027) voor waarin we waterkwaliteit, wateroverlast, waterschaarste en droogte integraal en gebiedsgericht benaderen. We streven naar een verdere vereenvoudiging van de plannen.

Ik zet via verschillende sporen in op een optimale en duurzame benutting van het grondwater: ik evalueer en anticipeer op de impact van klimaatverandering, werk een passend vergunningenkader uit, hervorm het beschermingskader voor grondwater, moderniseer het Grondwaterdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten, en evalueer en herwerk het bestaande wettelijke kader rond bemalingen.

Ik creëer zowel onder- als bovengronds meer ruimte voor water, door o.a. de natuurlijke dynamiek in vallei- en waterrijke gebieden te herstellen en de bergingscapaciteit van landschappen maximaal te benutten. Ik maak een gebiedsgericht programma op voor herstel en inrichting van (gedegradeerde) wetlands. We werken het geactualiseerd Sigmaplan en het project Rivierherstel Leie verder af.

We stemmen het mestbeleid het erosiebeleid en het landbouwbeleid maximaal af op de stroomgebiedbeheerplannen. In het 6de en 7de mestactieprogramma en de derde generatie stroomgebiedsbeheerplannen neem ik de nodige generieke en gebiedsgerichte maatregelen om de

nutriëntenverliezen uit land- en tuinbouw te reduceren en zo de waterkwaliteit in lijn met de Europese doelen te brengen.

12.3.2 OD 2. Klimaatadaptatie planmatig onderbouwen

De klimaatverandering doet risico's op wateroverlast en watertekort toenemen, en zal zich nog versterkt doorzetten. Klimaatadaptatie en het beheersen van die risico's worden daarom een leidend principe binnen het integraal waterbeheer. Ik zet in op een waterrobuust systeem, zuinig watergebruik en duurzaam waterbeheer. Hiervoor zetten we binnen een planmatig kader gebiedsgericht projectgebonden middelen in.

12.3.3 OD 3. Uitvoeren van het Actieplan Droogte en Wateroverlast

Het Actieplan Droogte en Wateroverlast 2019–2021 wordt uitgevoerd en verder uitgewerkt voor integratie in de Stroomgebiedbeheerplannen 2022–2027. We zorgen voor maximale infiltratie, berging en vertraagde afvoer of gebruik van hemelwater, geïntegreerd in een multifunctioneel ruimtegebruik waarbij natuuroplossingen actief worden ingezet. We werken een strategisch plan waterbevoorrading uit. Voor tijden van waterschaarste werken we een evenwichtig en objectief afwegingskader uit, in overleg met de relevante actoren. Innovatie wordt gestimuleerd via de verderzetting van de oproepen voor proeftuinen Droogte en projecten Water-Land-schap. We zetten bovendien maximaal in op rationeel en circulair watergebruik met aandacht voor het terugwinnen van grondstoffen en energie. Hergebruik van water maakt deel uit van het beleid en de aanpak inzake duurzaam watergebruik en kan een bruikbaar instrument zijn in de strijd tegen waterschaarste.

In het kader van een duurzaam gebruik van grondwater zetten we verder in op het instrument hergebruik waar mogelijk en beperken van de watervraag. Waar nodig werken we drempels weg die hergebruik bemoeilijken. Hergebruik van water is echter niet zonder risico's voor de volksgezondheid, de veiligheid van de voedselketen en voor het milieu. In dit kader worden de evoluties op het vlak wat waterhergebruik en in het bijzonder het gebruik van industrieel afvalwater en huishoudelijk afvalwater opgevolgd en wordt een passend toepassingskader uitgewerkt om de risico's af te dekken. We onderzoeken welke instrumenten wenselijk zijn om grote verharde oppervlaktes af te koppelen en creëren het nodige juridisch kader. We voeren de mogelijkheid in om de verplichte opvang en buffering van hemelwater over te dragen naar een derde partij; we stimuleren grootschalige opvang en actief gebruik van hemelwater op bedrijventerreinen en in woonkernen.

We liberaliseren de productie van drinkwater geschikt voor distributie uit hemel- en afvalwater, mits goede kwaliteitscontrole en overheidsregie. De in opmaak zijnde Europese verordening rond waterhergebruik zal hier in belangrijke mate sturend zijn.

Samen met de collega's onderzoeken we de mogelijkheden voor een nexus-aanpak waarbij koppelkansen met energie, mobiliteit, voeding en ruimtelijke planning maximaal benut worden. Hiertoe wordt de complexiteit van het watersysteem en haar interacties met de andere systemen in kaart gebracht en oplossingsrichtingen uitgewerkt

12.3.4 OD 4. Vormgeven aan integraal waterbeleid in de landbouw

We stemmen het mestbeleid, het erosiebeleid en het landbouwbeleid maximaal af op de stroomgebiedbeheerplannen. Ik werk hiervoor in overleg met de landbouwadministratie brongerichte maatregelen uit om water beter vast te houden in het landbouwgebied, om erosie

te voorkomen en om nutriëntenverliezen te beperken. Ik evalueer in dit verband de doeltreffendheid van het erosiebeleid en de inzet van oeverzones, en stuur waar nodig bij. We concretiseren de nodige bijdrage van de landbouwsector aan (de doelstellingen van) het waterbeleid.

12.3.5 OD 5. Vormgeven aan integraal waterbeleid in de industrie

Samen met de minister bevoegd voor innovatiebeleid en elk vanuit onze eigen bevoegdheden, gaan we samen met de industrie als partner via proeftuinen en demoprojecten op zoek naar nieuwe technologieën en instrumenten om de impact van bedrijfslozingen op de waterkwaliteit te verbeteren, uitdagingen inzake klimaatveranderingen aan te gaan, de watervraag te beperken en kringlopen te sluiten. We evalueren in dit kader de bestaande adviseringsprocedure rond water.

12.3.6 OD 6. Actualiseren watertoetskaarten

We actualiseren de bestaande watertoetskaarten waarbij we de uitkomst van de pluviale overstromingsmodellen die op niveau Vlaanderen beschikbaar zijn, integreren. Via deze actualisatie werken we de knelpunten op vlak van versnippering in de adviesverlening en de gehanteerde terminologie weg.

12.4 SD 4. NAAR EEN EFFICIËNTE EN EFFECTIEVE INZET VAN MIDDELEN IN DE WATERSECTOR

Via toezicht en regulering op de integrale waterketen bewaken en bewerkstelligen we een efficiënte en effectieve inzet van middelen. Via de inzet van gepaste instrumenten responsabiliseren we de verschillende spelers binnen de waterketen. De betaalbaarheid van de integrale waterfactuur blijft een belangrijk aandachtspunt.

12.4.1 OD 1. Responsabiliseren van actoren

De financiering en de werking van de drinkwater- en afvalwatersector moeten efficiënter en effectiever. Geld voor afvalwater moet gebruikt worden waarvoor het geïnd wordt, namelijk aanleg en onderhoud van riolering en zuiveringsinstallaties. We sturen aan op geresponsabiliseerde actoren in de openbare drink- en afvalwatersector door ons te concentreren op het uitzetten van de randvoorwaarden voor de openbare dienstverlening gelinkt aan de impact op waterkwaliteit en de levering van voldoende schoon, gezond en betaalbaar drinkwater. We leggen ambitieuze doelstellingen en criteria vast die de actoren in acht nemen bij het plannen, uitvoeren en financieren van hun activiteiten en bij het in stand houden van hun installaties. We hervormen de financieringssystemen voor gemeenten en Aquafin naar een meer resultaatgerichte, flexibele en programmatorische aanpak, met sterk vereenvoudigde procedures en meer responsabilisering in de taakverdeling tussen de VMM en de rioolbeheerders.

Met het oog op transparantie, financiële stabiliteit en het vermijden van kruissubsidiëring realiseren we bij de drinkwater en afvalwateroperatoren een analytische boekhouding met scheiding tussen activiteiten verbonden aan de aanleg en het beheer van de netwerken en andere activiteiten.

12.4.2 OD 2. Inzetten heffingen als beleidsinstrument

Heffingen voor afvalwater en grondwater moeten gebruikt worden voor de financiering en de regulering van het waterbeleid en worden ingezet om het circulair denken te stimuleren. We

onderzoeken in welke mate efficiëntiewinsten te halen zijn door de milieuheffingen te centraliseren bij Vlabel.

Ik evalueer in welke mate de heffing op het gebruik van oppervlaktewater het gebruik van water-warmtepompen belemmert en stuur deze desgevallend bij.

12.4.3 OD 3. Opvolgen betaalbaarheid van de waterfactuur

Via een integrale regulering van de drink- en afvalwatersectoren wordt de betaalbaarheid van drinkwater nauwgezet opgevolgd. De kostenaanrekening blijft nauw afgestemd op het principe dat de vervuiler betaalt. We passen de tariefstructuren voor drinkwater en afvalwater aan op basis van de resultaten van de uitgevoerde evaluatie, onder meer naar billijkheid (inzonderheid voor alleenstaanden en gezinnen met kinderen), betaalbaarheid en sturend karakter. Het sociale tarief wordt afgestemd op de hoogte van het inkomen en niet langer op basis van het statuut.

We helpen burgers hun waterfactuur te verlagen door hen te stimuleren en te helpen om water te besparen. We geven de drinkwaterbedrijven daar een centrale rol in met resultaatverbintenissen. Op basis van de lopende proefprojecten rollen we een slimme watermeter uit die ook aan lekdetectie doet en zich automatisch in veiligheid kan stellen om grote lekken te vermijden. Hierbij streven we naar maximale afstemming met de digitale energiemeters.

12.4.4 OD 4. Versterken toezicht op leveringszekerheid drinkwater

De afgelopen jaren is duidelijk geworden dat een verhoogde aandacht voor de leveringsgarantie in de toekomst van belang is. Een actualisatie en aanvulling van de langetermijnvoorzieningsplannen van de waterbedrijven dringt zich op. Hierbij dient op een onderbouwde wijze de leveringszekerheid in de toekomst, ook in tijden van droogte, te worden begroot.

12.4.5 OD 5. Versterken van het landschap van wateroperatoren

Het landschap van publieke drinkwater- en afvalwateroperatoren kan efficiënter georganiseerd worden met een logischere taakverdeling. Samen met de verschillende operatoren ontwikkelen we een visie op de toekomst van het waterlandschap. Omwille van de sterke interactie tussen de riolerings- en hemelwaternetwerken, dragen we Aquafin op om het asset management voor de netwerken te coördineren met de diverse rioolbeheerders. Zo realiseren we belangrijke efficiëntiewinsten en krijgen we beter zicht op de staat van de stelsels en hun onderhoud. De taken van de operatoren zullen in het kader van een kerntakendebat geëvalueerd worden, dit vooral om te zorgen dat de netbeheerders zich maximaal concentreren op hun kerntaak: goed werkende netwerken die de uitdagingen van morgen aankunnen.

We rationaliseren naar Nederlands voorbeeld het beheer van de onbevaarbare waterlopen binnen hydrografisch logische gehelen. We onderzoeken en declasseren (delen van) bevaarbare waterlopen die niet meer bevaarbaar zijn. Er wordt verder werk gemaakt van een actualisatie van de organisatie van polders en wateringen. Ik onderzoek hoe de belastingbevoegdheid van polders en wateringen kan worden stopgezet en neem met de bevoegde collega de nodige stappen om dat uit te voeren. We onderzoeken en declasseren (delen van) bevaarbare waterlopen die niet meer bevaarbaar zijn. De VMM zet in op kennisdeling en ondersteunt actief de lokale actoren in de uitvoering van hun taken.

12.5 SD 5. ACTIEF OP HET TERREIN OM IMPACT TE VERGROTEN

In Vlaanderen zijn heel wat instanties actief op het terrein rond het waterbeheer. Via een gericht beheer verminderen we samen met alle betrokkenen de risico's op overstromingen, verbeteren we de ecologische toestand van de waterlopen en verhogen we de belevingswaarde.

12.5.1 OD 1. Inzetten op gebiedsgerichte projectwerking

We verbeteren de toestand van onze waterlopen en het grondwater via een gebiedsgerichte, participatieve en geïntegreerde aanpak op het terrein. In de gebieden waar de waterkwaliteit onvoldoende verbetert of waterkwantiteitsproblemen onopgelost blijven, worden bijkomende maatregelen genomen.

Samen met de lokale actoren zetten we in op verdere uitbouw en optimalisatie van de saneringsinfrastructuur, bijkomende maatregelen inzake erosiebestrijding, terugdringen van de overstromingsrisico's, een verscherpte aanpak van illegale lozingen, het wegwerken van prioritaire overstorten, ecologische inrichting van waterlopen, de ontwikkeling van blauw/groene netwerken ook in stedelijke omgeving en controle op de implementatie van het mestbeleid.

We beogen win-wins tussen water, bodem, natuur, mobiliteit, ruimtelijke ordening en landbouw, waarbij naast het verbeteren van de waterkwaliteit ook de effecten van droogte en overstromingen worden afgezwakt en waarbij een bijdrage geleverd wordt aan de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen, en sluiten maximaal aan op bredere gebiedsprocessen.

12.5.2 OD 2. Optimaliseren waterbeheer van de onbevaarbare waterlopen

De Wet betreffende de onbevaarbare waterlopen van 28 december 1967 wordt geïntegreerd in het Waterwetboek. Er komt een nieuw uitvoeringsbesluit voor het beheer van onbevaarbare waterlopen met duidelijke regelingen over onder meer de digitale atlas, grachten, recreatie en het onttrekken van water uit deze waterlopen. Aandacht wordt besteed aan onderhoud en investeringen van de waterlopen, maar ook aan gewenste peilen voor natuur, landbouw en wonen. Hiertoe wordt de sturing van de kunstwerken op de waterlopen (stuwen, pompstations,...) verder geïntegreerd in het afstandsbevakings- en sturingssysteem. Een aandachtspunt is ook om het energieverbruik van pompstations te minimaliseren. Er wordt verder ingezet op een gebiedsgerichte bestrijding van invasieve exoten.

12.5.3 OD 3. Verzekeren van een 24/7 milieu-incidentenwerking

In geval van een ernstige waterverontreiniging waarbij planten of dieren bedreigd of stervende zijn en nader terreinonderzoek noodzakelijk is, onderzoeken we in samenwerking met de overige toezichthoudende instanties de impact en mogelijke bron(nen) van een plotse of abnormale verontreiniging. Waar van toepassing zullen de bepalingen uit het milieuhandhavingsdecreet, of bij verdere escalatie van een milieu-incident, uit het milieuschadedecreet in werking worden gezet. Ook schakelen we de milieu-incidentenwerking in bij het algemeen crisisbeheer op zowel Belgisch, Vlaams als provinciaal en gemeentelijk niveau.

12.5.4 OD 4. Onderbouwen sedimentbeleid en inzetten op slibuiming

Het sedimentbeleid wordt verder onderbouwd in functie van de realisatie van de doelstellingen van de EU KRLW. We zetten verder in op de bouw van sedimentvangen en de sanering van waterbodems. De sanering van de Winterbeek wordt afgewerkt. De sanering van de Grote Laak

wordt opgestart. In het kader van het EU-project Narmena zal onderzocht worden wat de meerwaarde is van meer natuurlijke, minder invasieve saneringstechnieken.

12.6 SD 6. VERSTERKEN VAN DE NETWERKORGANISATIE ROND WATER

12.6.1 OD 1. Evolueren naar een efficiëntere governance

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid verruimt van een ambtelijk overlegforum naar een partner-netwerk met alle betrokken actoren en stakeholders. De visie en de doelstellingen inzake integraal waterbeleid worden in overleg verfijnd en gebiedsgericht gerealiseerd via het inzetten op een verhoogde betrokkenheid en engagement.

12.6.2 OD 2. Zorgen voor sluitende financiering van het waterbeleid

Binnen de CIW werd in 2016-2018 een maatschappelijk debat gevoerd rond het structureel financieringstekort binnen het waterbeleid. De geformuleerde aanbevelingen zullen in de komende legislatuur verder uitgewerkt worden om te zorgen voor een sluitende financiering van het waterbeleid.

12.6.3 OD 3. Bewerkstelligen gedragsverandering

We zetten gezamenlijk met alle netwerkpartners in op belanghebbendenmanagement en gepaste communicatiekanalen en -middelen om gedragsverandering bij de belanghebbenden te verwezenlijken gericht op meer duurzaamheid. Dit kan o.m. door het uitrollen van participatietrajecten voor bijvoorbeeld waterschaarste en droogte, het realiseren van burgerwetenschapsprojecten, het inschakelen van ambassadeurs of influencers voor de verspreiding van de boodschap, en het uitwerken van op maat gemaakte campagnes en communicatieproducten voor specifieke doelgroepen.

12.6.4 OD 4. Versterken beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek

Binnen het netwerk stemmen we de onderzoeksagenda 's (vraag- en aanbodzijde) over de entiteiten heen af en bundelen middelen voor specifieke onderzoeksprojecten. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met het omgevingsbrede netwerk voor monitoring en onderzoek dat ik opzet. We verbinden en versterken zowel de interne als externe onderzoeksexpertise die hiervoor nodig is.

12.7 SD 7. DE NUTRIËNTENVERLIEZEN VANUIT DE LAND- EN TUINBOUW NAAR HET OPPERVLAKTE- EN GRONDWATER VERDER VERMINDEREN

Meststoffen zijn waardevolle grondstoffen: fosfaat is van strategisch belang, gelet op de eindige reserves en het beperkt aantal producerende landen; de productie van stikstofmeststoffen is zeer energie-intensief. Ik versterk de circulaire aanpak van dierlijke mest. Verwerking van mest en andere organische reststromen met het oog op recuperatie van grondstoffen en herintroductie in het productieproces, is hierbij het streefdoel, zodat verontreiniging van het milieu wordt vermeden. Hiervoor ondersteun ik, samen met mijn collega bevoegd voor economie, innovatie en landbouw, verder technologisch onderzoek, ontwikkeling en de opschaling van bewezen technieken, en pleiten we voor een bijsturing van de Europese regelgeving.

De verliezen van nutriënten vanuit bemesting en directe verliezen vanuit landbouw naar het oppervlakte- en grondwater zijn nog steeds te hoog. De verschillende Mestactieplannen, in

uitvoering van de nitraatrichtlijn, en de stroomgebiedsbeheerplannen, in uitvoering van de Kaderrichtlijn water, hebben de verliezen al sterk teruggedrongen maar de doelstellingen zijn nog niet bereikt. Daarom zal ik op basis van een evaluatie tegen midden 2020, indien noodzakelijk, vanaf 2021 verdere maatregelen nemen om de kloof met het doel verder te dichten. Bij die evaluatie neem ik de governance-aanbevelingen van de adviesraden ter harte. Behalve een evaluatie van de huidige maatregelen, onderzoek ik hoe we op maatregelniveau beter kunnen inspelen op de effecten van uitzonderlijke weersomstandigheden. Op vlak van fosfaat identificeer ik mogelijke quick-wins. ... Na evaluatie hervorm ik het systeem van de nutriënten-emissierechten, zodat het meer bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen op vlak van waterkwaliteit, klimaat en luchtkwaliteit. Ik onderzoek de impact van het gebruik van kunstmeststoffen.

12.7.1 OD 1. Onderlinge afstemming Vlaams landbouwbeleid, MAP 6 en stroomgebiedbeheerplannen

We stemmen het mestbeleid, het erosiebeleid en het landbouwbeleid maximaal af op de stroomgebiedbeheerplannen. Een sterke inzet op een mix van deze verschillende maatregelen die elkaar versterken, is te verkiezen omdat de kloof tot de doelen nog heel groot is.

12.7.2 OD 2. Heroriëntering advisering bemesting en begeleiding bij land- en tuinbouwers

De advisering van oordeelkundige bemesting en de begeleiding bij de land- en tuinbouwers in Vlaanderen wordt geheroriënteerd zodat land- en tuinbouwers beter op de hoogte zijn van de beste en innovatieve landbouwpraktijken en deze toepassen. Kennisoverdracht is hierbij van het grootste belang.

Ik vind voorlichting en begeleiding inzake geïntegreerd bodembeheer (o.a. koolstofopslag) en oordeelkundige bemesting belangrijk. Er zijn vragen bij de performantie van het Coördinatiecentrum Voorlichting en Begeleiding Duurzame Bemesting (CVBB). Ik zoek manier om een performant en doeltreffend voorlichtings- en begeleidingssysteem op te zetten, onder meer als onderdeel van het flankerend beleid van MAP 6..

De advisering van oordeelkundige bemesting en de begeleiding bij de land- en tuinbouwers in Vlaanderen moet de beoogde effectiviteit en efficiëntie nastreven om de waterkwaliteit in lijn te brengen met de Europese doelstellingen. De kwaliteit van de bemestingsadviezen op perceelniveau en de toepassing door de landbouwers wordt verbeterd.

12.7.3 OD 3. Handhaving mestbeleid versterken door efficiëntere controlemethodes en innovatie.

Ik optimaliseer de handhaving van het mestbeleid. De verschillende instrumenten uit het mestbeleid worden doorgelicht en bijgestuurd naar hun handhaafbaarheid. Hierbij wordt maximaal ingezet op digitale en onafhankelijke betrouwbare gegevensbronnen waarbij de uitwisseling van gegevens maximaal geautomatiseerd wordt. Door de toepassing van handhavingsmethodieken waarbij ingezet wordt op informatiedeling, wordt fraudedetectie geoptimaliseerd.

Zo zijn correcte dieraantallen en het correct gebruik van kunstmest onontbeerlijk om snel en efficiënt de juiste bedrijven waar controle aangewezen is, te kunnen selecteren. Via het beter

digitaal ontsluiten van varkens- en pluimveegegevens kan op een efficiënte manier een correcte mestproductie bepaald worden.

Voor de controle van de landbouwpercelen en de gewassen wordt gebruikt gemaakt van actuele satellietbeelden.

Innovatieve technieken worden onderzocht en uitgewerkt om een efficiëntere controle en doorlichting van landbouwbedrijven, mestvoerders, mestverwerkers, biogasinstallaties, veevoederbedrijven en kunstmesthandelaren te realiseren, zoals automatisch gelogde gegevens die uitgewisseld worden met de inspectiediensten. De resultaten worden vertaald in het mestbeleid.

13 ISE NATUUR EN BIODIVERSITEIT

Natuur biedt een oplossing voor vele noden in de samenleving. Meer en betere natuur is niet alleen nodig om de achteruitgang van biodiversiteit te keren, maar komt ook tegemoet aan de maatschappelijke vraag voor meer nabij en beleefbaar groen. Natuur is bovendien een doeltreffende en kostenefficiënte oplossing voor een veelheid van maatschappelijke uitdagingen op vlak van o.a. leef- en omgevingskwaliteit, gezondheid, klimaat, waterbeheer en voedselproductie. Vanuit die optiek verbreed ik nadrukkelijk de focus van het natuurbeleid.

De Vlaamse Regering zal investeren in een netto toename aan natuur met hoge kwaliteit, overal en dicht bij iedereen. De realisatie van de Europese natuur- en klimaatdoelen staat hierbij centraal. De komende vijf jaar wil ik 20.000 ha bijkomende ha natuur onder effectief natuurbeheer brengen. Dit omvat zowel nieuwe, bijkomende natuur (door uitbreiding en/of inrichting) als bestaande natuur (door omvorming of door onder passend beheer te brengen). Uiterlijk tegen 2030 leggen we 10.000 ha bijkomend bos aan, waarvan 4.000 ha deze legislatuur.

Ik doe dit alles maximaal vanuit een integrale gebiedsgerichte aanpak, in overleg, en gefaciliteerd door inrichtingsprojecten, strategische projecten en gebiedscoalities. De Vlaamse Regering zet hiertoe een actief grondbeleid met een brede instrumentenmix en een duidelijk afwegingskader op. Terreinen waarop natuur of bos gerealiseerd wordt, worden correct bestemd. Drempels worden weggewerkt.

13.1 SD 1. EEN NETTO TOENAME AAN NATUUR EN BOS MET HOGE KWALITEIT, OVERAL EN DICHTBIJ VOOR IEDEREEN

13.1.1 OD 1. Instandhoudingsdoelstellingen en Natura 2000-beleid

Ik houd de versnelling van het instandhoudingsbeleid aan en ik ga volop voor terreinrealisaties om de Europees beschermde habitats en soorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden tegen 2050. Dit gebeurt zowel door het creëren en inrichten van bijkomende Europese topnatuur als door het omvormen en onder passend beheer brengen van bestaande natuur.

Ik doe dit in samenwerking met andere betrokken actoren en optimaliseer en vereenvoudig het beschikbare plannings- en rapporteringsinstrumentarium. Ik houd hierbij rekening met het principe 'de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten', met de socio-economische impact, zuinig ruimtegebruik, en flankerend beleid. We maken maximaal gebruik van Europese cofinancieringsmogelijkheden zoals LIFE en Interreg.

De taakstelling, aanpak en prioriteiten worden opgenomen in een vernieuwd Natura 2000-programma 2021-2026, met een gedetailleerde uitvoeringsagenda.

Ik zet tegen eind 2019 een grondenbank op voor de realisatie van natuurdoelen, met prioriteit voor de Europese instandhoudingsdoelstellingen.

Ik duid tegen eind 2020 zones aan buiten de Habitatrichtlijnen voor de realisatie van instandhoudingsdoelstellingen en -maatregelen voor bos- en graslandhabitats en voor leefgebieden van soorten. Dit gebeurt in overleg met alle betrokkenen en met respect voor rechtszekerheid voor eigenaars en gebruikers.

Via het water-, lucht- en vergunningenbeleid verbeter ik gericht de milieukwaliteit en verminder ik de milieudruk in Speciale Beschermingszones (SBZ). Naast het (periodiek) verbeteren of verdiepen van de monitoringinspanningen, benader ik de reconversie van landbouwactiviteiten in en rond

SBZ met een integrale blik op het stikstofprobleem (nutriënten- en eiwitkringloop), en in samenhang met het ruimer omgevingsbeleid. .

In het kader van de PAS, monitor ik de gevolgen van het significantiekader en het flankerend beleid op de stikstofdepositie in Speciale Beschermingszones, Waar nodig, baken ik actiegebieden af en stuur ik eventueel bij, rekening houdend met o.a. de socio-economische impact.

De middelen voor inrichtingsprojecten en strategische projecten, waaronder natuurinrichting, worden maximaal ingezet om behoud, herstel, beheer en de ontwikkeling van natuur en natuurlijk milieu te realiseren - met focus op de SBZ-gebieden en realisatie van IHD's. Een afgestemd programma vanuit een prioriteringsoefening kan instaan voor de aanpak van de hoogste prioriteiten.

Ik onderzoek innovatieve financieringsmethoden om bijkomende middelen voor het natuurbeleid te genereren, en zet ze waar mogelijk in.

13.1.2 OD 2. Meer natuur en bos voor de aanpak van de klimaatverandering

Ik zet de natuur in als bondgenoot om de negatieve effecten van de klimaatverandering te bufferen. Bossen, moerassen en stedelijk groen zorgen voor vastlegging van koolstof en buffering van wateroverlast, droogte en hitte-effecten. Ik herstel gezonde ecosystemen en realiseer versneld een samenhangend geheel van natuur-, bos- en valleigebieden die kwaliteitsvol ingericht zijn. Ik herstel de natuurlijke dynamiek in valleigebieden, realiseer vernattingsprojecten en voer het geactualiseerde Sigmaplan en het project Rivierherstel Leie verder uit.

Ik maak een gebiedsgericht programma op voor herstel en inrichting van (gedegradeerde) wetlands, met het oog op waterbeheersing, natuurontwikkeling en klimaatmitigatie.

Ik vrijwaar bestaande waardevolle bossen maximaal. Daarnaast zorgen we voor 10.000 ha bosuitbreiding tegen 2030, waarvan 4.000 ha deze legislatuur. Ik leg het initiatief hiervoor mede bij lokale besturen, en realiseer dit samen met verenigingen, burgers, bedrijven en andere geïnteresseerden. Ik voorzie hiervoor een faciliterend beleidskader, voorzie de nodige instrumenten en werk drempels weg. Ik zet in eerste instantie in op de bebossing van niet-beboste gronden in als bos bestemde gebieden of waar mogelijk natuurgebieden, en in tweede instantie in nog passend te bestemmen gebieden. Ik zorg voor een snelle en effectieve boscompensatie en waak erover dat de boscompensatieregeling sluitend blijft.

Daarnaast stimuleren we de koolstofvastlegging door aangepast beheer van (half)natuurlijke graslanden.

Ik zet in op klimaatadaptief beheer van bossen, natuur en waterrijke gebieden). Inzichten die voortvloeien uit het onderzoek naar hoe planten en dieren reageren op de klimaatverandering, worden doorvertaald naar een passend beheer en inrichting en een vormingstraject voor beheerders van natuurterreinen.

Investerings in natuur en bos als onderdeel van een klimaataanpak financier ik onder meer met middelen uit het Klimaatfonds.

13.1.3 OD 3. Natuur overal – door verweving en verbinding, door blauwgroene netwerken en ecosysteemdiensten

De voorbije jaren was het natuur- en bosbeleid sterk gericht op kerngebieden waar natuur een hoofdfunctie heeft. Om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen en in te spelen op de

maatschappelijke vraag naar nabij en beleefbaar groen, verbreden we de focus van het natuurbeleid.

Robuuste natuur-, vallei- en bosgebieden vormen de ruggengraat van een ruimer functioneel groenblauw netwerk, waarbij natuur moet uitgroeien tot een ruimtelijk continuüm, gaande van de binnenstad over de contactzone tussen bebouwde en open ruimte, tot de robuuste natuurcomplexen in het buitengebied.

Daarvoor stimuleer en faciliteer ik initiatieven rond natuurverbinding, natuurverweving en natuurbasiskwaliteit in het buitengebied, o.a. via projecten die bijdragen aan de dooradering van de (open en bebouwde) ruimte. Hierbij streef ik naar synergie met klimaatmitigatie en vooral – adaptatie en, door de geleverde ecosysteemdiensten, met de verbetering van de (be)leefbaarheid in het algemeen. Voorbeelden hiervan zijn integraal waterbeleid (oeverzones), agroforestry en projecten rond productieve landschappen.

Samen met mijn collega bevoegd voor landbouw, zorg ik er voor dat landbouwgebieden structureel bijdragen aan het verbeteren van de omgevingskwaliteit en het leveren van ecosysteemdiensten. Ik bevorder de biodiversiteit in het agrarisch gebied door het ondersteunen van agrarisch natuur- en of landschapsbeheer, zorg voor randen en voor landschapselementen. In kansrijke gebieden voor agrarische biodiversiteit of in de directe omgeving van Natura 2000-gebieden stimuleer ik via beheerovereenkomsten en via het plattelandsbeleid natuurgerichte vormen van landbouw. Ik onderzoek in welke mate natuurinclusieve landbouw kan bijdragen tot het bereiken van instandhoudingsdoelen buiten SBZ.

In zones bestemd voor natuurrealisatie voer ik een uitdoofbeleid voor landbouw, zo nodig met flankerend beleid. Landbouwactiviteiten die bijdragen tot natuurbeheer moedig ik aan.

We pakken de versnippering aan via een actieprogramma Ontsnippering, waarin ontsnipperingsmaatregelen worden geprioritiseerd.

Ik maak van natuurtechnische milieubouw de norm bij het uitvoeren van nieuwe infrastructuurwerken. Via aangepaste inrichting en beheer van bermen, taluds, oeverzones worden waterlopen, wegen en spoorwegen ecologisch opgewaardeerd en ingeschakeld in het groenblauwe netwerk. We realiseren ook prioritaire permanente verbindingen op landschapsniveau.

Ik erken de specifieke rol van de Regionale Landschappen, o.a. als regionaal overlegplatform voor de landschapsontwikkeling en -beheer in het buitengebied, en van de Bosgroepen, o.a. als procesbegeleider en beheerder van private en openbare bossen. Voor de financiering van de werking en realisaties van Regionale Landschappen en Bosgroepen op het terrein gaat de voorkeur naar het model van klaverbladfinanciering, waarbij de verschillende bestuursniveaus en betrokken partijen financieel bijdragen aan aanleg en onderhoud van het landschap.

We zetten in op vergroening van de bebouwde omgeving, onder meer via samenwerking met de bouwsector en via de jaarlijkse projectoproep voor 'Natuur in je buurt', waarmee kleinschalige natuur- en groenprojecten gestimuleerd worden. We ondersteunen de bedrijfswereld bij het vergroenen van bedrijventerreinen.

13.1.4 OD 4. Geïntegreerde gebiedsgerichte werking voor natuur en landschap

Ik zet volop in op een geïntegreerde gebiedsgerichte werking zodat win-win situaties kunnen gecreëerd worden en verschillende maatschappelijke noden (klimaatbuffering, waterbeheersing, natuurherstel, verbindingen) tegelijk worden aangepakt. Hiervoor zet ik brede gebiedscoalities op, waarbij ik werk met een gezamenlijke programmatie en bundeling van middelen.

Ik richt minstens een viertal Vlaamse parken op met een unieke belevingswaarde, waarbij natuurwaarden, recreatie en toerisme, landschap en erfgoedwaarden mekaar versterken. Ik hanteer hiervoor objectieve criteria op maat van Vlaanderen, die een voldoende hoge natuurkwaliteit met internationale uitstraling garanderen. Ik zorg voor eenheid van beheer en streef naar het creëren van territoriale verbindingen. Ik zet hiervoor een partnerschap op met Toerisme Vlaanderen, sla de handen in mekaar met de betrokken besturen en plaatselijke actoren en zorg zo voor een lokale dynamiek en economische return.

Daarnaast maak ik werk van de oprichting van landschapsparken: gebieden met een uitgesproken landschapskwaliteit, waarbij ik vanuit eenzelfde integrale visie meewerk aan het harmonieus samengaan van landschapsontwikkeling, recreatie, natuur, landbouw, wonen, bedrijvigheid en toerisme. Ik zet hierbij sterk in op de oprichting van gebiedscoalities, waarbij de krachten tussen lokale partners gebundeld worden en maximaal wordt ingezet op integratie en samenwerking.

13.1.5 OD 5. We versterken het natuurlijke karakter van de kust

De kustzone is een dynamisch gebied met grote uitdagingen op het vlak van klimaat, natuur, wonen, werken, mobiliteit, energie, water, recreatie, biodiversiteit en landbouw. Er zijn tal van projecten, visies, ideeën en er zijn veel overheden en partners actief. Heel wat initiatieven overlappen of beïnvloeden elkaar. Een mooie, natuurlijke kust en Noordzee zijn van cruciaal belang voor het toerisme.

In het kader van de klimaatadaptatie en de kustverdediging maken we maximaal ruimte voor natuurlijke processen aan de kust. We behouden en herstellen waar mogelijk de verbinding strand-duinen-polders. Dit gebeurt in nauw overleg met de kustgemeenten.

Ik laat die visie doorwerken in het complex project kustvisie en in het opgestarte Territoriaal ontwikkelingsprogramma (T.OP) kust. Waar we impact hebben op het Marien Ruimtelijk Plan, zorgen we ervoor dat er voldoende aandacht gaat naar milieu- en natuuraspecten.

13.1.6 OD 6. Specifieke aandacht voor groen in de Vlaamse rand

In de verstedelijkte Vlaamse rand rond Brussel zorgt de nabijheid van groen voor een klimaatbuffer en een groene long. Mede in uitvoering van het Territoriaal ontwikkelingsprogramma (T.OP) Noordrand en het flankerend beleid van het GRUP VSGB ontwikkel ik daarvoor een robuust netwerk van natuur, bos en parkdomeinen in deze regio en breid dit verder uit, met aandacht voor biodiversiteit, (be)leefbaarheid, klimaat en internationale uitstraling. Hiervoor subsidieer ik lokale initiatieven en bouw ik aan partnerschappen voor een groene rand.

Ik ga, samen met verenigingen, lokale besturen, landeigenaars, ... voor een miljoen nieuwe bomen in de provincie Vlaams-Brabant.

In samenspraak met mijn collega bevoegd voor de Vlaamse rand, stellen we binnen het beleidsdomein Omgeving een regiobeheerder aan die ontbrekende groenschakels actief opspoort en de tekorten gefaseerd aanvult zodat de Vlaamse Rand rond Brussel een groener geheel wordt. We concentreren ons in de eerste plaats op de aankoop van gronden die bebost worden met nieuwe bomen, gebruikmakend van het bestaande ruimtelijk instrumentarium. We voorzien financiële stimuli voor private eigenaars en openbare besturen die hun grond bebossen.

Ik streef naar minstens 20ha bosuitbreiding in de zuidelijke open ruimte op Vlaams grondgebied bij de herbestemming van de site ex-NAVO/Defensie-KKE in Evere, Brussel-Stad en Zaventem conform de beslissing van de Vlaamse regering.

Ik maak werk van de verbinding van het Hallerbos, het Zoniënwoud en het Meerdaalwoud in het project Brabantse wouden.

Ik investeer in projecten die het patrimonium en de beleving in de Brusselse rand een internationale uitstraling geven, zoals de uitbouw - in samenwerking met Toerisme Vlaanderen - van de onthaalpoort. Verwerving van terreinen, ter uitbreiding en versterking van de domeinen in eigendom van de Vlaamse overheid, als robuuste natuurlijke kernen en de verbinding ervan via belevingsvolle groenblauwe netwerken, vormt het sluitstuk. Voor de realisatie van deze doelen zoeken we externe bijkomende financiële en technische ondersteuning.

Ik verken de toepasbaarheid van deze aanpak in de gebieden rond andere Vlaamse steden.

13.2 SD 2. DOELTREFFEND SOORTENBELEID EN -BEHEER

Ik zet verder in op de uitvoering van soortenbeschermingsprogramma's op het terrein, en verbeteren de coördinatie, afstemming en opvolging. Jaarlijks keur ik vier nieuwe soortenbeschermingsprogramma's (SBP) goed. Waar aangewezen, kan dit ook de verderzetting van een aflopend SBP omvatten, na bijstelling waar nodig om ze doeltreffender te maken.

Ik besteed bijzondere aandacht aan de grote zoogdieren die lange tijd niet meer aanwezig waren in Vlaanderen en stilaan hun weg terug vinden, zoals de wolf, de bever, de lynx, de otter en de wilde kat. Ik monitor hun aanwezigheid en onderzoek hun effecten binnen Vlaanderen. Ik stel de gepaste beschermingsmaatregelen op en zet waar nodig in op preventie en/of vergoeding van schade. Het populatiebeheer van everwijnen wordt rationeel en wetenschappelijk onderbouwd aangepakt. De relevante actoren worden hierbij betrokken.

Ik stel een actieprogramma op om de achteruitgang van (wilde) bijen, bestuivers en andere insecten een halt toe te roepen, en voeren dit uit. We richten ons hierbij zowel op de eigen gebieden, het openbare domein in beheer bij andere besturen, tuinen, en het landbouwgebied.

Ik vergroot de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de jachtsector in het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen. Op basis van wetenschappelijke monitoring stel ik de bejaagbaarheid bij van kwetsbare en zeldzame soorten die achteruitgaan. Het beheer van prioritaire invasieve, uitheemse soorten die zich in het Vlaamse gewest gevestigd hebben, wordt op gepaste wijze door alle terreinbeherende Vlaamse en lokale overheden uitgevoerd, binnen de eigen budgetten. Het beheer van deze soorten wordt bij organisaties, lokale besturen en particulieren gestimuleerd met behulp van een doeltreffend beheerinstrumentarium. Zo wordt de negatieve impact van deze soorten op economie, ecologie en volksgezondheid tot een minimum beperkt.

Bij detectie van exotische muggen binnen het Vlaamse Gewest wordt een snelle bestrijding uitgevoerd om insleep van zoönotische infecties te voorkomen.

13.3 SD 3. WE MAKEN NATUUR EN NATUURBELEVING TOT EEN VERBINDEND ELEMENT IN DE SAMENLEVING

Ik zet verder in op het reguliere beheer van de natuurdomeinen, met bijzondere aandacht gaat naar beleving en toegankelijkheid. Dit telkens met respect voor de natuurwaarden en in overeenstemming met de draagkracht van gebieden.

Ik zorg voor gemeenschapsvorming (community building) rond natuur. Ik stimuleer en faciliteer initiatieven uit de maatschappij rond aanleg, beleving, benutting,... van natuur. Initiatieven zoals crowdfunding, vrijwilligerswerk en innovatieve toepassingen van en in de natuur zorgen voor mede-eigenaarschap en gedragenheid van het natuurbeluid.

Aankoop van natuurterreinen, bebossing, beheer en inrichting door andere actoren in de samenleving blijf ik ondersteunen met gerichte en kostenefficiënte subsidies. Daartoe evalueer ik onder meer de subsidies voor natuur- en landschapsbeheer, met het oog op administratieve vereenvoudiging, kostenefficiëntie en versnelling in het natuurbeheer. Dit gebeurt in samenspraak met de terreinbeherende verenigingen, particuliere eigenaars en andere betrokkenen.

Natuur is onze goedkoopste gezondheidszorg. Daarom bouw ik bruggen tussen de gezondheidssector en de natuursector en andere relevante sectoren, om de aangetoonde heilzame werking van natuur op de gezondheid beter te benutten en verder wetenschappelijk te onderbouwen. Concrete realisaties en de samenwerking en netwerking tussen de betrokken actoren en beleidssectoren moeten dit mogelijk maken.

Ik onderzoek de mogelijkheden om hiervoor innovatieve financieringsmethoden in te zetten, zoals de sociale-impactobligaties (social impact bonds).

In samenwerking met m'n collega's bevoegd voor onderwijs en welzijn, voorzien we zoveel mogelijk zorginstellingen en scholen van substantiële groenfaciliteiten in het kader van de positieve relatie tussen gezondheid en natuurbeleving. Op termijn leiden gevalideerde praktijkrealisaties tot natuur op verwijzing: het inzetten van natuur als medicijn. Terreinrealisaties dragen als voorbeeld van 'mainstreaming' bij tot preventieve gezondheidszorg, uitbreiden van de groene infrastructuur, het groenblauwe netwerk in de bebouwde omgeving, de natuurbeleving en ondersteuning van herstel van biodiversiteit in het algemeen.

Ik verbreed de beleving van de natuur van tuin tot woud, over speelplaats en park. Ik ga voor natuur waar er plaats is om te spelen, te overnachten, rond te trekken, te sporten, en samen te zijn,... steeds binnen de draagkracht van de natuur. Voor elke levensfase voorzie ik een natuurbelevingsaanbod ter verhoging van het algemeen welzijn, de gezondheid en gelukniveau van de Vlaming. Natuur moet een rode draad worden doorheen het leven van de Vlaming.

Ik zet een structurele samenwerking op tussen het Agentschap voor Natuur en Bos en Toerisme Vlaanderen, waarbij samengewerkt wordt aan hefboomprojecten die de natuurbeleving in Vlaanderen ook internationaal op de kaart zet. In het Zoniënwoud maak ik werk van een hoogwaardige bezoekersinfrastructuur met internationale uitstraling. Dit sluit aan bij de recente erkenning van delen van het Zoniënwoud als 'natuurlijk' UNESCO werelderfgoed.

Op het lokaal vlak zet ik in op gebiedscoalities die natuurbeleving integreren binnen een ruimere gebiedsagenda.

13.4 SD 4. WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING EN EVALUATIE VOOR EEN DOELTREFFEND BIODIVERSITEITSBELEID

Om het biodiversiteitsbeleid permanent te ondersteunen en waar nodig bij te stellen, zet ik in op vier niveaus: monitoring en evaluatie van de beleidsinstrumenten en -resultaten; de integratie van bestaande kennis; waar nodig nieuw beleidsgericht onderzoek; en het ontwikkelen van beleidsinstrumenten. Dit gebeurt in een breed samenwerkingsverband waarbij Vlaamse wetenschappelijke instellingen, administraties, SOC's en andere onderzoeksinstellingen betrokken worden.

Ik blijf inzetten op monitoringprogramma's die de toestand en trends van natuur, bos en omgeving en de daartoe ontwikkelde beleidsinstrumenten op lange termijn opvolgen. Ik werk hierbij maximaal samen over de entiteiten heen, om te komen tot een geïntegreerde, samenhangende en efficiënte milieu- en biologische monitoring.

Ik zet volop in op innovatieve technieken zoals omgevings-DNA, teledetectie, sensoren en geautomatiseerde metingen. Via burgerwetenschap (citizen science) schakel ik burgers in bij monitoring en onderzoek voor het biodiversiteits- en omgevingsbeleid.

Het beleidsgericht onderzoek beperkt zich niet tot beschermde natuur, maar richt zich ook op biodiversiteit in de bebouwde omgeving en in het landbouwgebied.

Qua beleidsinstrumenten wordt gewerkt aan een actualisering van een gebiedsdekkende biologische waarderingskaart (BWK), aan het ontwikkelen van een instrument dat het Natuurlijk Kapitaal van Vlaanderen in kaart brengt en van indicatoren voor biodiversiteit in agro-ecosystemen, en aan toekomstverkenningen.

Ik omarm het model van Open Science. Dit houdt in dat we onze instrumenten, data en informatie toegankelijk, toepasbaar en reproduceerbaar maken en dat we open zijn over onze methodes.

13.4.1 OD 1. Natuur en biodiversiteit als onderdeel van klimaatadaptatie- en mitigatiebeleid

Het klimaatgerelateerd biodiversiteitsonderzoek richt zich op de effecten op, adaptatie van en mitigatie via natuur.

We onderzoeken welke effecten klimaatverandering heeft op onze ecosystemen en ecosysteemdiensten. Via langetermijnonderzoek in een selectie van Europees beschermde bossen en open habitats (het Lange Termijn Ecosysteem Onderzoeksnetwerk; LTER-Vlaanderen), brengen we bestaande en te verwachten effecten in kaart.

Door ecologische en verspreidingskennis van soorten en ecosystemen samen te brengen met scenario's van klimaatverandering en landgebruik, maken we projecties van soortenverspreiding in de toekomst, om te verwachten veranderingen zo goed mogelijk te voorspellen. Dit laat toe om proactieve maatregelen te ontwerpen die het voortbestaan van biodiversiteit mogelijk maken.

In het kader van klimaatadaptatie onderzoeken we hoe de weerbaarheid van biodiversiteit (genen, soorten, habitats) en ecosysteemdiensten kan worden in stand gehouden of verhoogd.

Rond klimaatmitigatie onderzoeken we de mogelijkheden om meer broeikasgassen vast te leggen in de belangrijkste Vlaamse ecosystemen. Hiervoor kwantificeren we de effecten van beheer en landgebruik op de koolstofopslag en ontwikkelen innovatieve beheervormen. Ik breng de geografische verspreiding van koolstofvoorraden onder en boven de grond en de veranderingen doorheen de tijd in kaart.

13.4.2 OD 2. Versterken van de kennis voor een doeltreffend beheer van invasieve uitheemse soorten

Uitheemse invasieve soorten hebben vaak een negatieve invloed op de mens en zijn omgeving. Meer en meer soorten bereiken Vlaanderen, maar er is weinig kennis over hun impact op onze biodiversiteit en onze samenleving, en over de specifieke aanpak die nodig is voor elke individuele soort. We zetten prioritair in op preventie en detectie van introducties, het beheer van gevestigde soorten en het opvolgen van de verspreiding.

Omdat beheerders nood hebben aan concrete, haalbare en zinvolle beheermaatregelen, integreren we de kennis ter zake en doen waar nodig case studieonderzoek. Ook hier staat samenwerking voorop: kennis over de effectiviteit van beheermaatregelen wordt geïntegreerd en uitgewisseld in netwerken waarin beheer, beleid en wetenschap zijn vertegenwoordigd.

13.4.3 OD 3. Kennis over de natuur in agro-ecosystemen verbreden om het beheer van de open ruimte te verbeteren

We weten weinig over de biodiversiteit in agrarische cultuurlandschappen. Europa vraagt ons nochtans om die biodiversiteit op te volgen en erover te rapporteren. Die rapportage gebeurt op basis van bestaande meetnetten en indicatoren en door de biologische waarde van het landbouwecosysteem in te schatten via de Biologische Waarderingskaart (BWK).

Een goede insecten- en bodembiodiversiteit is essentieel voor een gezond agro-ecosysteem. Om ze te bepalen, ontwikkelen we twee indicatoren, een taxonomische indicator (soortenrijkdom van de insectenfauna), en een functionele indicator (beschikt het agro-ecosysteem over alle functionele groepen om duurzaam ecosysteemdiensten te kunnen blijven leveren).

We zetten in samenwerking met het beleidsdomein Landbouw en Visserij en relevante actoren een Meetnet Biodiversiteit Agrarisch gebied op om de toestand op te volgen, en om na te gaan wat het effect is van beheermaatregelen en drukken. De inzichten en kennis vertalen we in onderling overleg naar toepassingen op maat voor beleid en beheer.

13.4.4 OD 4. Onderzoeken van natuur in de stad om de leefbaarheid te vergroten

Steeds meer mensen wonen in de stad of in stedelijke gebieden. Door het onderzoek over natuur in de stad te versterken, vergroten we het inzicht in de leefbaarheid van steden en het belang ervoor van biodiversiteit. We onderzoeken ook in multidisciplinaire samenwerkingsverband de effecten van natuur op de gezondheid van de mens.

13.4.5 OD 5. Natuurlijk Kapitaal

Onze samenleving is afhankelijk van het natuurlijke systeem waarbinnen ze functioneert. De Natural Capital Accounting (NCA) is een internationaal ontwikkeld raamwerk, o.a. in het kader van het zevende EU Milieuactieprogramma, dat een geïntegreerde benadering biedt om de omvang en diensten van natuurlijke systemen ('Natuurlijk Kapitaal') te kwantificeren.

In uitvoering van de EU Biodiversiteitsstrategie 2020 ontwikkelen we een NCA-instrument dat breed inzetbaar is, o.a. voor kosten-batenanalyses, ecosysteemdienst-effectrapporteringen, en integratie in economische modellering, en voor internationale rapportages.

13.4.6 OD 6. Kennis om het biodiversiteitsbeleid en -beheer te optimaliseren

Om het beleid optimaal te onderbouwen, zijn wetenschappelijke evaluaties essentieel. Objectieve waarnemingen, kennisintegratie en een inter- en transdisciplinaire aanpak resulteren in oplossingsgerichte aanbevelingen en toepasbare instrumenten die beheer en beleid kunnen gebruiken om de vooropgestelde doelen te bereiken.

In de natuurrapporten laat ik de toestand van de natuur en de geleverde ecosysteemdiensten evalueren en verklaren, zodat ik dit waar nodig in mijn beleid kan doorvertalen.

14 ISE PLATTELANDSBELEID

14.1 SD 1. EEN SPECIFIEK PLATTELANDSBELEID DE PLATTELANDSUITDAGINGEN

Naar analogie met het Vlaams stedenbeleid, heeft het Vlaamse platteland nood aan een specifiek en zichtbaar beleid zodat het kan voldoen aan specifieke uitdagingen. De uitdagingen van het platteland zijn interbestuurlijk en interdisciplinair. We versterken het platteland als diverse omgeving om te wonen, werken en ontspannen door te investeren in een kwalitatieve leefomgeving, sociale cohesie, leefbare dorpen, het landschap en de open ruimte, klimaat, en innovatie. Kennisontwikkeling en ervaringsuitwisseling tussen de beleidsmakers en andere actoren kunnen een antwoord bieden op de specifieke uitdagingen van het platteland.

Voor een specifiek plattelandsbeleid vormen de principes uit de strategische visie van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, met name een verhoging van de leefomgevingskwaliteit, het Europees landbouw- en plattelandsontwikkelingsbeleid (PDPOIII 2014-2020 en GLB na 2020) en de duurzaamheidsdoelstellingen van de VN (SDG's) een leidraad en wordt er bijgedragen aan de operationalisering van deze beleidsplannen.

We bouwen een Vlaams plattelandskader uit dat inhoudelijke en financiële ondersteuning biedt voor de werking van lokale besturen en actoren voor specifieke plattelandsthema's zoals het vrijwaren en versterken van de open ruimte, productieve en kwalitatieve landschappen, lokale voorzieningen, landelijke mobiliteit, recreatie, klimaatadaptatie en hernieuwbare energie. Dit Vlaams kader voor plattelandsbeleid gaat uit van een wetenschappelijke onderbouwing van de beleidsvoorstellen, duidelijke beleidskeuzes, begeleiding en opvolging van de uitvoering, evaluatie van de behaalde resultaten en impact.

Ik zet de Vlaamse middelen voor het plattelandsbeleid gericht in voor het realiseren van de Vlaamse doelstellingen en zorg er voor dat de plattelandsmiddelen niet versnipperen. Met de provincies zal ik nagaan hoe ze kunnen bijdragen aan het realiseren van deze Vlaamse doelstellingen. Het Openruimtefonds biedt lokale besturen met veel open ruimte bijkomende middelen, die ze kunnen inzetten voor het vrijwaren en inrichten van de open ruimte en andere plattelandsuitdagingen.

14.1.1 OD 1. Het Vlaams plattelandsbeleid is ingebed in het Europese plattelandsbeleid

In de voorbije 15 jaar heeft Vlaanderen het plattelandsbeleid verder uitgebouwd mede dankzij de tweede pijler van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Die vormde immers een stimulans om dat beleid door te vertalen naar de Vlaamse context via het inhoudelijk kader van het Programmadocument voor plattelandsontwikkeling. Heel wat plattelandsactoren werden geïnspireerd om initiatief te nemen en mee te werken aan een dynamisch en leefbaar platteland in de 21ste eeuw. Dit heeft ontegensprekelijk gezorgd voor een positieve dynamiek op ons platteland.

De Europese Unie heeft het overlegproces opgestart voor de opmaak van een nieuw GLB op te stellen. Ook meer thematische Europese beleidslijnen zijn toepasbaar in Vlaanderen zoals aandacht voor bio-economie, voedsel en "smart villages".

Verschillende omgevingsopgaven op vlak van water, landschap, leefomgeving, klimaat en voedsel kunnen op een programmatische manier door allianties opgenomen worden. We werken hiervoor samen met de bestaande gebiedsplatformen zoals de regionale landschappen.

14.1.2 OD 2. Innovatief en duurzaam ondernemerschap in een circulaire economie.

De plattelandseconomie biedt kansen voor lokale tewerkstelling en zoekt naar innovatieve vernieuwing, ook voor de bestaande agrarische en kleine ondernemingen. Door samenwerking en openstaan voor korte keten productienetwerken, circulaire economie en hernieuwbare energie verbreedt het platteland haar economische basis. Zowel met als naast de landbouw zijn er kansen voor een ondernemerschap dat aan de slag gaat met voedsel en biomassa. Gevestigde én nieuwe economische spelers kunnen hun producten en diensten innoveren, de reststromen valoriseren en re-integreren in een lokale bio-economie. Voorop staat de verweving van economische activiteiten in een complementair netwerk van goederen en diensten, de regionale verankering van deze, en de ruimte voor pogingen met nieuw soortige bedrijvigheid.

De economische rentabiliteit en een sterkere maatschappelijke rol voor het platteland zijn belangrijk. De relaties tussen het verstedelijkte en het rurale kunnen hierin een trekkende rol spelen. Daarnaast zijn er de kansen uit kennisproductie op verschillende niveaus. Zowel kennisinstellingen als ondernemers, verenigingen en burgers kunnen oplossingsgericht onderzoeken of experimenteren met nieuwe producten en diensten naar een veelzijdige plattelandseconomie. Vanuit Plattelandsbeleid zetten we in op verbreding, circulariteit en innovatie van de plattelandseconomie, die verbonden is met de ruimtelijke ontwikkelingen en landschapskwaliteit.

14.1.3 OD 3. Leefbare en levendige dorpen, verbonden met elkaar en met het platteland.

Met een toekomstgericht Vlaams dorpenbeleid dat zich richt op de principes van het BRV wil ik de leefbaarheid van dorpen op een geïntegreerde en toekomstgerichte manier verbeteren, waarbij de sociale cohesie versterkt en er ingespeeld wordt op de uitdagingen en trends. De LEADER aanpak geeft de mogelijkheid om via lokale groepen de leefbaarheid van dorpen te vergroten door inspirerende projecten.

14.1.4 OD 4. Landschapskwaliteit en -onderhoud.

De open ruimte en het platteland in Vlaanderen kennen heel wat uitdagingen.. Nochtans geven ze plaats aan essentiële maatschappelijke functies en activiteiten die van belang zijn voor het fysiek en psychisch welzijn van iedereen zoals duurzame voedselvoorziening, klimaatmitigatie en -adaptatie, waterberging, biodiversiteit, erosiebestrijding, sport en ontspanning, geestelijke gezondheidszorg, stilte en rust, enz.

Zowel bij de plattelandsbewoner als de stedeling groeit het bewustzijn rond het belang van een kwaliteitsvol platteland. Die multifunctionaliteit van het platteland willen we nog meer in de kijker zetten om het ruime publiek te sensibiliseren en het draagvlak voor beleidsacties voor een kwaliteitsvol platteland en open ruimte te laten groeien.

Met een vernieuwende aanpak willen we het onderhoud en beheer van landschappen, landschapselementen, blauwgroene verbindingen en de bijhorende samenwerkingsverbanden stimuleren: zowel met de gebruikelijke actoren (lokale besturen, regionale landschappen, natuurverenigingen, landbouwers, private eigenaars), maar even goed met nieuwe actoren en de plattelandsbewoners zelf. Het daadwerkelijk versterken en inrichten van de open ruimte vergt meer begeleiding en stimulerende maatregelen.